

Al Liamm

Ƨir na nŌg

Du - Kerzu 2014

© Gwenvred - Menez Fuji, Japan

www.alliamm.bzh

407

Nevez embannet gant Al Liamm

Nouveau Dictionnaire

Breton/Français - Français/Breton

1518 pajenn, 18€

NOUVEAU DICTIONNAIRE

Breton / Français
Français / Breton

ABEOZEN

Dremm an Ankoù

Danevelloù

Al Liamm

Al Liamm

Dremm an Ankoù

Romant gant

ABEOZEN

142 bajenn, 12€

A-dreuz ar c'hantvedoù

Dastumad pennadoù gant

Herve GOUEDARD

112 pajenn, 15€

A-dreuz ar c'hantvedoù

Herve GOUEDARD

Al Liamm

Kuzul ar Brezhoneg

14 straed Louzaouenn-an-hañv / rue du Muguet 22300 Lannuon

TAOLENN

Al Liamm 407 , Du - Kerzu 2014

BARZHONEGOÙ

Erc'h àr An Intel , gant Paskal TABUTEAU	4
Petra ne reer ket ouzhin , gant Gwenn-Ael ar C'HELLEG	6
Plezhañ gerioù , gant Skolajidi DIWAN KEMPER	7
Haiku , gant Annaig KERVELLA	12

DANEVELLOÙ

Bugel ar glav , gant MAÏ-EWEN	14
Pep a vicher , gant Jerom OLIVRY	23
Unan a zaou , gant Malo BOUËSSEL du BOURG	33
Na gwenn-kann na du-pod, er c'hontrel ! , gant Dominique ALLAIN	44

TROIDIGEZHIOÙ

Youc'hanan, sav ha kae ! , gant Benjamin ARSANIS, bzhg gant Anna MOURADOVA	55
Yezh diaesañ ar bed , gant Séchu SENDE, bzhg gant Neal BAXTER	64

STUDIADENNOÙ

Evit lenn barzhonegoù , gant Reun ar C'HALAN	66
War zigarez lenn , gant Fulup LANNUZEL	76

PRIZIOÙ

Prizioù 2014 an diskar-amzer , gant Annaig KERVELLA	86
--	----

HEKLEV SEVENADUREL

A-dreuz lenn	91
Petra nevez ?	97
Notennoù	105

www.alliamm.bzh

Embannet gant skoazell

centre national du
Livre

Al Liamm

Tîr na nOg

Rener

Tudual HUON

7, Bel Air 29460 DIRINONN

Teñzorer

Herve HUON

SekreLOUR

Herve LATIMIER

27, bali Laenneg - 35000 ROAZHON

Kuzul-ren

Tudual Huon, Herve Huon,
Annaig Kervella, Herve Latimier,
Erwan Hupel, Malo Bouëssel du Bourg,
Ronan Ménardeau

Burev

Jerom OLIVRY

14 Straed Louzaouenn-an-hañv 22300

LANNUON

alliamm.tirnanog@gmail.com

**Kasit ho skridoù da
tudual.huon@orange.fr**

AL LIAMM Tir na nOg n° 407

Revue littéraire bimensuelle éditée par AL LIAMM, Date de parution : Décembre 2014, Dépôt légal : 4ème trimestre 2014
Directeur de publication : Tudual HUON, 7 rue Bel Air 29460 Dirinon, Secrétaire : Herve LATIMIER, 27 bd. Laennec
35000 Rennes, Administration et abonnement : 14 rue du Muguet 22300 Lannion, alliamm.tirnanog@gmail.com,
Imprimeur : Ouestélio 505 rue Julien de la Gravière Port de commerce CS 92901 - 29229 Brest CEDEX 2
Abonnement : normal 35€, étudiants/chômeurs 19€, étranger 40€, numérique 15€, prix au numéro 7€
C.P.P.A.P. 0416 G 88189

NEDELEG LAOUEN
HA BLOAVEZH MAT
D'AN HOLL

A-BERZH
SKIPAILH
AL LIAMM

Erc'h àr An Intel

Paskal TABUTEAU

Erc'h a zo hiniv àr ar Bed
N'eus den erbet a-barzh ma zi,
Tiig bihan 'korn ar vered,
Plac'hig yaouank 'menn eh oc'h-c'hwi ?

*Pep albac'henn diàr ma fenn
En ebr ec'hon, lan a netra
En em golla, par d'un elfenn,
Ur sterennig skañvoc'h-skañvañ.*

Erc'hiñ a ra àr ar bed kozh
Nend eus mui den a-barzh ma zi.
Sioul ha gwenn-kann emañ ar porzh
Plac'hig yaouank 'menn eh oc'h-c'hwi ?

*Pep ger skrivet get karantez
'oa el ur bedenn entanet
Dis da nompas bout sebeliet
Get an Ankouazh e deun ar bez.*

Gwezharall ? Esper e pep lec'h,
Krouadurion, amizion gren,
Bremañ oaet ma c'halon da sec'h
Spontus henoazh el am eus poen.

*Ya me 'm eus poen, 'ouian perak,
'c'houde gwerso hep gober van,
Ur ranngalon daet din a-drak
D'am spi en deus mouget e dan.*

Àr An Intel, erc'h a ra, louz,
Ma-unan-penn a-dal ma zi,
'Choman digomz, dic'hoant, didrouz
Mouezig karet, pa nend ous mui.

Mesañloren, 11/13

Petra ne reer ket ouzhin

Gwenn-Ael ar C'HELLEG

Diwar skouer “Merzherenti an daou

Abostol Pêr ha Paol” 29/06/09

Buhez ar Sent, savet gant an Aotrou Yann-Vari Perrot

Embannadur La Découvrance

Me n'on ket an den a gomzer ar muiañ anezhañ
war an douar

Me n'on ket an den e komzer ar muiañ outañ war
an douar

Me n'on ket an den a zo karet ar muiañ
war an douar

Me n'on ket an den a zo kasaet ar muiañ war an
douar

Ne vern din ! N'on ket ar Pab !

Karaez-Plougêr, d'ar 1^{añ} a viz Eost 2009

Plezhañ gerioù

Skolajidi Diwan Kemper

Setu anv ar gont Twitter am eus implijet evit embann barzhonegoù skolajidi a Skolaj Diwan Jakez Riou er bloavezh-skol tremenet. Ar pal a oa lakaat barzhonegoù savet gant skolajidi 5^{vet}, 4re, 3de klas war-wel, kaout heulierien a adtwitfe hon twitoù. 80 barzhoneg bennak a zo bet skignet evel-se ha deuet ez eus un hanter-kant bennak a dud ouzh hon heul. Hogen da oad hor skolajidi eo ur ral kaout ur gont twitter ha kalz muioc'h implijet eo Facebook...

Tro a oa bet da studiañ barzhonegoù ha gwerzioù evel Kêr-Iz, Fontanella, Pennhêrez Keroulaz... Merzet e oa bet e teue alies ar patrom pozioù peder gwerzenn eizh troad gant klotennoù dibenn. Gwevn, aes a-walc'h ar patrom, seul vui ma c'haller e lakaat war gan, evit gellout sevel tammoù barzhonegoù. Dodennoù liesseurt a zo bet pleustret : ar mor, al lec'h karetañ, al loen karetañ, brezel ha peoc'h, ar veaj da Arrasate...

En holl ez eus bet plijadur hag eo bet dedennet ar skolajidi. En tu-hont d'ar re a zeu flour ar brezhoneg dre skrid ganto ez eus deuet re all d'hor souezhiñ gant birvill o ijin !

Padrig an Habask

BARZHONEGOÙ 5^{vet} MELEN

Al loened

Na pa welin ma c'hi bihan
O chom da sellout ouzh ur vran,
A-benn neuze hag ac'hann di
En devo harzhet meur a gi.

Anna

Al lec'h karetañ

Petra ober pa vez un arzh
Da vat o klask donet e-barzh ?
Ret-mat eo deomp 'n em
[wareziñ
O prenañ kloc'h dorioù an ti.

Tangi

E Kerdevod 'm bez plijadur
Gwezenn-derv bras, brav ha fur.
Sioulder an amzer a blij din,
Ar gaouenn wenn 'zo er vilin.

Sterenn Ansker

An dudi

Ar marc'hegañ eo a blij din.
Ma vez tomm n'an ket da
[bourmen.
Gwell ganin mont en va jardin
'Vit lenn dindan ur bod kelenn.

Nolwenn

Ar gêr a blij din ar muiañ,
Barcelona, ar gêr vravañ.
Sagrada familia, Ramblas
Debret e vez ivez tapas.

Eva

Pa gemeran ma flankenn surf
Buan e wiskan ma c'hombi,
War gwagennoù e tañsan smurf,
Priñsez Porzh-Karn 'zo o surfiñ.

Anna

BARZHONEGOÙ 3de MELEN

Loen pe plant

Pa gouezh ar glav war an doenn
En em santan 'vel un dakenn,
Ha pa gresk er c'hoad ur wezenn
E seblant din bout un delienn.

Caitlin

War-sav war an dachenn glas-
[sklaer,

Takadoù ruz ha korfoù du,
Amzer varv, brezel echu,
Difin krenadur ar feulster.

Azilis Alle

Ur vicher

Un azen n'eo ket speredek,
Ne c'hell ket kontañ betek dek.
Diaes eo bezañ un azen,
Chañs hon eus-ni, spesad Mab-
[den.

Louis

Ranell eo ar c'hazetenner.
Ober 'ra ar fri-furch 'pep lec'h
Evit kelaouiñ tout an dud
War un dra fall pe ur burzhud.

Tifenn

Brezel ha peoc'h

Distrujañ a ra ar brezel
An nebeud a beoc'h a zo.
Gant 'n holl emgannoù
[disheñvel

Ne chomo nemet tud varv.

Caitlin

Hunvreet 'm eus 'oan un aktour
A rae roll ur pesketour,
'Oa skuizh-marv gant e labour,
Peogwir ne wele nemet dour.

Malo

Ar peoc'h a zo distroet
War-lerc'h ar c'hentañ brezel-
[bed.

Kant vloaz abaoe tremenet,
Mirit ar c'hann en ho spered.

Maïlis

Babiged o huchal en ti,
Ret 'vez bemdez torchañ o fri.
C'hoari ganto 'zo ur redi,
Magrez e vez graet diouti.

Maureen

Beaj da Arrasate
(redi : kaout ur ger euskareg er varzhoneg)

Agur

An Euskareg zo ur yezh vrav.
En hor c'halon vras e chomo
Ar ger-mañ, Agur, a zo brav,
Talvezout a ra kenavo.

Meltan

E Gernika ez eus bet gwad
Un devezh Lun, deiz ar marc'had
Lazhet int bet gant ar faskour
Hep gellout lavarout « agur »

Tangi

Haiku

Annaig KERVELLA

*Dodenn kenstrivadeg Haiku An Taol-Kurun e
2013 oa “ar glav”. Pep hini en e rummad a
c’helle kinnig 3 haiku. An eil priz a oa aet gant
an hini kentañ eus an torkad-mañ. Dediet eo da
Yann-Kêl.*

Bagad ar biroù gleb
war delioù sec’h an alez
Kan-bale an abardaez

Kanevedenn ha barr-glav
o c’hoari ki-ha-kazh
Strevidenn an oabl

Ar stêr he red herr
flik-ha-flok an daeloù
Gwerz ar goumoulenn

Tan-arvest feuls ar glav
ouzh gwerenn ma c’harr
Diasur ha ramp ar pal

Kerzu 2013

Lenn ha selaou war
www.alliamm.bzh

Adlenn... dibabit skridoù bet embannet er
gelaouenn ha kinniget anezhe da weladennerien
ha gweladennerized al lec'hienn !

Pennadoùigoù pennadoù-kaoz ha skridoù berr
kinniget gant skrivagnerien diwar-benn ar
skrivañ, al lennegezh hag ar brezhoneg

Preder skridoù war a bep seurt danvez kinniget
deoc'h gant skrivagnerien, lennerien ha kement
hini en deus c'hoant lodenniñ e breder

Dielloù dielloù a bep seurt

Ha selaou ! atersadennoù, lennadennoù
testennoù a c'heller selaou hag adselaou

Bugel ar glav

MAÏ-EWEN

Sellit ouzh Amako o vont d'ar skol. Gwasket un tamm he c'halonig. Ha perak 'ta gwasket dreist-holl er mintin-mañ ?

Hiziv, evel bep Meurzh vintin, e vo kentelioù haiku gant Mestr Matsuda.

Droug-kof gant Amako. N'eo ket dre 'n abeg ne gar ket Amako fardañ haiku. Er c'hontrol ! Met atav aon ganti da faziañ, da respont a-dreuz, da vout gourdrouzet, da remerkañ sell du ha dremm taer Mestr Matsuda. Sur eo-hi, ne gar ket ar Mestr anezhi.

Perak ne lâr ar Mestr kazi netra d'ar vugale all, nemet lakaat e viz-yod war haiku ur skoliad, ur skoliadez, hag eviti Amako, e kav atav un dra bennak, ha rust e vouezh, da rebechiñ dezhi ?

Ar gentel hiziv 'vo diwar-benn ar glav, hag aketus ha levenez enni, graet eo bet gant ar plac'hig he zri haiku. Strivañ 'ra atav da blegañ da reolennoù ar Vistri gozh, memes ma kav anezho, un tammig re strikt a-wechoù.

Teir gwerzenn : pemp silabenn evit ar werzenn gentañ, seizh silabenn evit an eil werzenn, pemp silabenn evit an hini ziwezhañ, setu seitek silabenn dre holl. Nebeut a verboù, rim ebet, ur skeudenn drumm evel ur *flash*, an endro, an amzer, al loened, ur prantad eus ar Pevar C'houlz Amzer, ha lezel da darzhañ un trivliad... pe get ? d'al lenner neuze da zivinout ma zo ur santimant kuzhet.

Ha setu ar glav o veuziñ ar Gêr Vras, hag Amako da redek evit kavout un andor...

Te 'lâr, Amako hec'h anv, ha kaout aon rak ar glav ? N'eo ket se tamm ebet, met disglavier ebet ganti, ha glebiet e vo holl a-raok erruout er skol. Dav dezhi mont en disc'hlav dindan ur porched. Diwezhat e vo er skol, ha sur e chikano Mestr Matsuda.

Met chikanet pe get, ret dezhi chom diseblant, ha dreist-holl chom hep gouelañ (gant ar vezh !).

Ur c'hlasker-bara 'zo deuet ivez da goachañ e bilhoù flarius dindan ar porched tostañ, ha truez e vag Amako ouzh ar paourkaezh e-pad ma tremen buan an engroez dirazo... ha setu an den a-daol-trumm da skarzhañ e c'houzoug ha da lakaat ur pezh mell flistradenn skop druz gwer da gouezhañ war troad ur vourc'hizez e kimono ruz-roz. Un taol disglavier rust war an divergont. Sevel 'ra ar reuzeudig e gorf treut, hag e tec'h kuit oc'h en em stlejañ, krommet, bountet-divountet gant an engroez diseblant.

Didalpet Amako da c'hoarzhin dindan he dorn o soñjal e fulor ar vaouez cheuc'h, hag e strink un haiku en he spe-red :

*Skopadenn zruz ar paourkaezh
War un troad satin roz
An Itron fachet ruz.*

Hopala ! Re a silabennoù en haiku-se, dav 'vo dezhi reizhañ anezhañ en un doare striktoç'h.

Ma ! Derc'hel memestra an haiku droch-se en he fenn.

Bremañ e heuilh daoulagad du ar plac'hig, ruzadenn ur maligorn e gerniel savet drant dindan ar glav, o tresañ e hent mic'hiek a-dreuz ar riblenn-straed. Ur gwaz o redek. Flastret ar maligorn. Buan, buan, ober un haiku ha derc'hel anezhañ start en he fenn gant ar spi e kavo tu d'e skrivañ er c'hlas gant he barr-livañ war he follenn-baper riz !

*
* *

Ehanet ar glav. Gleb dour-teil he gwiskamant gwenn ha glas, ha ret vo dezhi chom gleb e-pad ar mintinvezh a-bezh.

Redek bremañ. Skeiñ war dor ar c'hlas. Dont tre. Ur soubladennig, ur stouadennig-penn evit lâret "Demat" ha "Digarezit" d'ar Mestr ha d'ar skolidi, un degad bennak, azezet fur. FUR ! Ne vefe ket brav tapout an debron en ho revr, dirak sell taer Mestr Matsuda !

Ur sin dorn gant ar Mestr. Ha rust e vouezh :

— E foñs ar c'hlas ! hag e suj diouzhtu Amako, mezhek, stouet he fenn ganti e-pad ma laka dirazi, didrouz, he dafar war he zaolig.

Buan, skrivañ he haiku diwezhañ e-pad m'emañ troet e gein gant ar Mestr.

— Mmmmm, adlârout 'ran evit ar plac'h degouezhet er skol, diwezhat ha glebiet holl...

Petra 'vo e brezegenn ? Un dra a-enep dezhi ?

— E miz Bleunioù-Kerez e teuio ur mignon bras din, ur Gall – goût 'rit pelec'h emañ Bro-Frañs emichañs –, kelenner anezhañ war ar japaneg en ur Skol-Uhel, d'am gwelet, ha dreist-holl da varvailhat ha da labourat ganin diwar-benn an

haiku. Ur chañs dibar ho po, c’hwi ma skolidi, da gejañ ha da eskemm gantañ. Ya, spi ’m eus ec’h ouiot diskouez hoc’h aked, ho tonezon, hoc’h evezh evit fardañ haiku. Mestr Alan Kervern¹ e anv, sot gant an haiku ivez, hag a zeuio eus bro pellañ Bro-Frañs, ur vro anvet Breizh e-lec’h m’en deus lakaet e ouiziegezh da servij yezh e vro, ar brezhoneg.

N’he deus ket Amako dalc’het en he fennig anv ar Mestr Alan “un dra bennak”... re ziaes da zistagañ an anv estren-se... ha “yezh e vro” ? Ne vez ket komzet galleg neuze e Bro-Frañs ? Pe marteze e vefe, e-giz e Bro-Japan, yezhoù all ? Ha rañgnañgnañ... sardonoù all digant Mestr Matsuda... Gevellañ o c’hlas gant ur c’hlas deus Bro-Vrrr... ha skrijañ ’ra Amako en he dilhad gleb en ur hunveal e teuio un deiz tost ma c’hello-hi kejañ ouzh bugale hec’h oad un dremm gwenn dezho, hag a skriv e brezzzzz... Hopala ! Taol evezh Amako ! Chom hep rambreal ! Emaout dindan daoulagad taer Mestr Matsuda !

Hag e krog bremañ ar Mestr gant lennadeg an haiku, displeget div wech a vouezh uhel gant pep bugel :

Setu hini Eirin :

*Kouezhañ a ra ar glav
Dous evel un doudou
A flour er gwele.*

Hini Hakuba :

*Goañv sklas, glav, kurun,
Me ouzh ar penestr,
Hegaset gant an tri gouviad.²*

1 Alan Kervern : Mestr war an haiku e Breizh

2 Eirin (Bravig peurbadel) : Léa

Hakuba (Marc’h gwenn) : Luka

Kemeret ganto perzh e kenstrivadeg haiku Taol Kurun 2014.

Hag e kendalc'h evel-se litanioù haiku kenseurted Amako, heuliet seul gwech gant ar *mmmm, mmmm*, hep gouzout ma 'z int fall pe get, e-keit ma tastum ar Mestr an haiku kaerskrivet.

*
* *

Setu degouezhet Mestr Matsuda e-kichen ar plac'hig.
Displegañ 'ra div wech he haiku ha mouget he zammig mouezh :

*Glav an nevezamzer
War an doenn, glebiet
Ar volotenn.*

*Barrad petaloù roz
Disglavier gwer
C'hoarzhigoù gleb.*

*Fulor ar glav war Sandai
Ne vleunio ken
Ar gwez-kignez.*

Hag an hini diwezhañ skrivet buan-buan war he follenn-baper :

*Flastret ar maligorn
Dindan ur pav taer
Hag e ouel ar glav.*

Santout 'ra Amako anal sklas ar Mestr war he choug-kil. E viz-yod a sko rok war an haiku kentañ, hag e teu eus e vuzelloù kras ur c'hwitelladenn fuloret :

— Buson ! Buson ! Buson !³

— Mestr ?

— Kopiet zo bet graet ganit un haiku, da hini kentañ, skrivet gant Buson ! Te 'grede, pennig flav, n'em befe ket remerket-se ?

— Mestr, Mestr, n'em eus ket kopiet. An haiku-se 'zo deuet em fenn, a-daol-trumm, hep prederiañ, en ur welet ur volotenn war un doenn c'hleb. Touiñ 'ran !

— Na dou ket !

— Gwir eo Mestr, ar wirionez a lâran, touiñ 'ran war eneoù ma hendadoù...

Feuket, glac'haret, nec'het, met ne ouel ket Amako. Dav dezhi chom en he flom, he c'halon rannet. Ha koulskoude e oar ar plac'hig emañ o vousec'hoarzhin dre guzh he c'henseurte ha dav 'vo dezhi derc'hel war he foan.

— Kit holl er porzh-c'hoari, bugale ! a huch ar Mestr d'ar skolidi. Ha te... te... te 'chomo er c'hlas... betek m'em bo kavet ur binijenn... a-zoare... evit ul laerez haiku...

Besteodiñ 'ra ar Mestr gant ar fulor dreist a zo o teviñ onestiz e galon.

*

* *

Na ouel ket Amako ! Ur gwir Japanadez ne ouel ket !

Deuet adarre Mestr Matsuda e-kichen Amako.

Koazet e gounnar, ha koulskoude e vez gwelet o skeiñ gwazhienn e c'hoûg.

— Amako, lâre din, gwir eo... ? N'az peus ket klasket ma zouellañ ?

— Nann, Mestr. Gwir eo. N'em befe biskoazh drevezet

3 Buson (1716-1783)

haiku Buson, Issa⁴, Bashô⁵, Shiki⁶, na den ebet. Betek re e karan sellet ouzh an endro ha skrivañ haiku. Betek re zoken, hervez 'vez lâret gant ma zud ! Ma brasañ plijadur pa c'hellan mont da welet ma zud-kozh, en o feurm, war ar maez, en ur pleg eus ar stêr-Tone, ha bamañ ganto dirak an natur ha war-lerc'h fardañ un haiku bennak.

Ken du selloù Amako... ha koulskoude ken sklaer a c'hlander.

Ur pennadig e chom Mestr Matsuda didrouz. Dastum 'ra paperioù Amako, hag e sell du stanket e sell du ar plac'hig, e huanad :

— Ene Buson a zo diskennet en da ene...

Ne gompren ket re Amako petra 'sinifi ar gerioù-se.

— O ? Me 'vefe... añ... Buson 'vefe... un hendar din ?

C'hoarzhin 'ra ar Mestr a galon vat.

— N'ez a ket da hunvreal na da rambreal re, merc'hig, memestra ! Met, te 'vo, d'am soñj, hag abaoe pellik 'zo emeon o soñjal e-giz-se, te 'vo e Japan, ma chom en da spered an hevelep youl-vat, unan eus ar varzhed wellañ war an haiku... Dav 'vo derc'hel ar sekred etrezomp, arabat e teufe avius da gamaraded... Nag a eürusted evidout, hag evit ar re a lenno ac'hanout, met nag a labour hag a boan ivez evit mont war-raok hep strebotiñ war hent stroñs-distroñs ar varzhoniezh. Ha ret 'vo dit chom hep bout nec'het pa vo taolet a-wechoù an dismegañs warnout. Evel ma vez lâret : « Kant haiku, unan a-zoare »... Ha sikouret e vefes gant da dud ma kemerez an hent-se ?

— N'ouzon dare, Mestr. Ma mamm hep douetañs, met karet vefe gant ma zad e c'hellfen bout barrekoc'h war ar matemati-koù hag ar stlennouriezh, aze emañ an dazont... hervez ma zad... met daoust hag e vefe-eñ a-enep krenn ma c'hoant ?

4 Issa (1763-1828)

5 Bashô (1644-1694)

6 Shiki (1867-1902)

— Ma ya an traoù evel m'emañ ganit bremañ, marteze e c'hellfen mont da welet da dud ? Eskemm ganto, pouezañ marteze evit ma teufe da volontez da wir ?

Ruziañ 'ra divjod ar plac'hig, met ret eo kemer ar gour-c'hemenn-se, an het-se gant uvelder, dav dezhi chom uvel.

Ne vefe ket seven da Amako goulenn un dra bennak digant ar Mestr. Koulskoude e vo he c'huriusted kreñvoc'h evit he lentegezh :

— Mestr, Chyo-ni⁷ 'zo anavezet a-walc'h, met...

— A ! Petra 'c'hellfe ur plac'h dek vloaz displegañ din un haiku skrivet gant ar varzhez vrudet-se ?

— Añ... da skouer :

*Yeottennoù yaouank
Ar bleunioù a c'hortozo
Ma distro.*

« Met se 'zo haiku kozh, Mestr, ha c'hoant 'm befe anavezout haijin-barzhezed... eus hon amzer deomp-ni. Ha peogwir emaomp ganti, digarezit ac'hanon Mestr, n'on ket gwall seven, trubuilhet eo ma spered gant un dra bennak abaoe pellik 'zo : ar seitek silabenn rik, ne vefe ket tu d'ober... berroc'h... da skouer, c'hwec'h, pevar, pemp... evit al lusk... pe pemp, pemp, pemp... pe... ?

— Dav heuliañ ar reolennoù strikt plac'hig, kalz traoù 'zo dit da zeskiñ c'hoazh, hep teurel reolennoù heuliet abaoe pevar c'hant bloaz gant Bashô... Pa vezi ur varzhez anavezet, marteze e c'hellfes cheñch un tamm ar reolenn strizh. Marteze. Met dav d'un haiku chom un haiku.

Deuet c'hoant da Vestr Matsuda da flourañ blev luf ha du, gleb c'hoazh, e skoliadez met ne vefe ket dereat. Ur c'helenner an hini eo, ha n'eo ket Tad-kozh ar plac'h.

Krenañ 'ra e zaouarn roufennet hag e varv vouchig treut mod-kozh.

7 Ar varzhez Chyo-ni (1703-1775)

Poan en deus Mestr Matsuda da dennañ war e anal, met distagañ 'ra kreñv :

— Prestiñ 'rin dit ma levrioù, met dav dit teurel evezh, teñzorioù int evidon... ha reiñ 'rin dit ivez daveoù da glask er vediaoueg.

— Echu bremañ ar prantad-c'hoari. Un eur hanter a chom deomp c'hoazh evit al labour a-stroll.

*
* *

Er-maez e treuz ur bannad heol biroù tanav ar glav war-nes echuiñ, hag e teu evel dre guzh da flourañ dorn Amako hag he barr-livañ.

— Skrivañ 'ran diouzhtu un haiku, a soñj Amako.

*Gillig⁸ ar banne heol
A flour ma dorn
Evel bouchig Mammig.*

Ha ma ne vo ket kavet dispar gant Mestr Matsuda, din-me e ra plijadur. Ha stroñs-distroñs pe get, hent an haiku a zibaban, ha den ebet ne c'hello ma diheñchañ.

16-02-2014

8 Gillig = allazig

Pep a vicher

Jerom OLIVRY

— **P**emp ha pevar-ugent, c’hwec’h ha pevar-ugent...

— Poñlis ! Poñlis !

— Ya ! Me ’ni eo ! Lârit din perak e tirenkit ac’hanon a-raok m’errufen da gant !

— Digarezit, Aotrou Poñlis... Un dra bennak zo o paouez c’hoarvezout... Un drouglazh, pa lârin mat !

— A ! Mat ’m eus graet dibab ar vicher-mañ ’benn ar fin ! Petra eo ho hini deoc’h-c’hwi ?

— Me ’zo paotr an tredan, Aotrou Poñlis.

— Setu ur vicher a-feson, ivez, Aotrou Tredan ! Ezhomm ’vez eus tredan evit pep tra, bremañ ! Sellit ’ta ! Pa oan-me yaouank e vije graet gant goulaouennoù-koar, diouzh ’noz, e ti ma mamm-gozh. Ha bremañ ? Klogorennoù pep lec’h ! Pli-jout a rae kalz din c’hoari gant koar teuzet... Met an tredan... ’Blam da dud evel doc’h ’vez kollet plijadurioù simpl a wechall !

Kerzhit kuit alemañ 'ta, a-raok ma lakafen ac'hanoc'h er c'hloz !

Boutañ kreñv a reas an Aotrou Tredan er-maez eus e vurev e-lec'h ma ne oa nemet un daol-goad ha div gador. Er foñs e oa un dar ha pik echu. Ne ouie ket zoken an Aotrou Polis war betra e tigare an nor a-dreñv e vurev. Biskoazh ne oa c'hoarvezet tra pe dra er gêriadenn-se. Pemp ti a yae d'hec'h ober : unan diskaret a veze graet "ar goudor" anezhañ gant tud ar vro ; unan all ma oa ur paotr kozh-Noe o vevañ (war-dro 200 vloaz hervez enklask an Aotrou Polis) ; daou all nevesoc'h e doare "nevezvreizhek" ma oa tud iskis o chom (mont a raent kuit abred diouzh beure ha distreiñ diouzh an noz nemetken) ; an hini diwezhañ a oa an ti-feurm, ar pezh ti-feurm (an ti ha pevar fourpez !). E-barzh unan eus ar pourpezioù e oa burev an Aotrou Polis. Eizh den a oa aze o chom.

— Met... Aotrou Poñlis, a glemmas an Aotrou Tredan kouezhet war ar grozol.

— 'Peus ket da gomz ouzhin, ampouezon vil ! a huchas an Aotrou Polis en ur deurel e droad e-barzh kof an tredaner. Mont 'ran da echuiñ kontañ. 'M eus ket c'hoant bezañ direnket a-raok kant. Komprenet eo ?

— 'Vel daoulagad an narzh, Aotrou Poñlis ! a respontas an hini all o klask sevel en ur ziwall diouzh dreid ar poliser.

Stlapet e voe an nor gant an Aotrou Polis ha krenañ a rae c'hoazh war he muduronoù pa glevas anezhañ o kregiñ da gontañ : « Unan !... Daou !... ». Sevel a reas an Aotrou Tredan ha kerzhet a reas war-zu ar c'hrañj e-lec'h ma oa tud ouzh e c'hortoz.

— Ha neuze ? a c'houlennas unan anezhe, fragoù warnañ.

— N'en doa ket echu kontañ, a respontas ar paotr. O paouez adkregiñ emañ...

— Hi hi hi ! a reas ur vouezh skiltr e foñs ar c'hrañj en deñvalijenn.

— Bewech 'vez ar memestra ! a glemmas an hini kentañ. Labour 'meump ! N'on ket evit gouzañv an dale ! Goût 'walc'h 'ra se, eñ, a gendalc'has a vouezh izel. Plijout a ra dezhañ lakaat dale gant an dud ne blij ket dezhe an dale.

— Sur a-walc'h n'en do ket evit pell ? a c'houlennas unan all c'hoazh, kalz yaouankoc'h evit ar re all, a-vec'h gour.

— Hi hi hi !

— Ha poent eo naetaat al lec'h, a eilgerias ur vaouez. Ma mamm a lâre bepred din : « Un ti dister mat dilastez a dalv' ur maner digempenn »... Pe ur c'hastell ? Nemet ha ma mamm-gozh eo a lâre se ?

Prederiañ a rae don pa erruas un den reut, abid warnañ, ur gasketenn *Unicopa* war e benn moal ha sandalennoù en e dreid. Diseblant kaer e oa ar re all. An Aotrou Tredan a yeas davetañ :

— Aotrou Persoñ ! Penaos 'mañ kont ganeoc'h ? a c'houlennas-eñ evit ma ne vije ket dalc'het evezh ar person war ar c'hrañj.

— Mat, mat, a respontas an Aotrou Person en ur ober sin ar Groaz war dal an hini all. Na c'hwi ?

— O, c'hwi 'oar, Aotrou Persoñ. An tredan, an tredan, bepred an tredan.

— Ma mab, a droc'has an Aotrou Person. Piv oc'h ? Piv omp ?

— Me 'zo paotr an tredan, Aotrou Persoñ...

— Tamm sklepe ac'hanout ! a huchas ar person en ur flac'hata ar paotr. Ni 'zo pec'herien ! An holl ac'hanomp ! Ha ne vo kavet ar peoc'h nemet er bedenn hag er binijenn !

— Alleluia ! a huchas ar vaouez dindan ar c'hrañj en ur sevel he divrec'h war-zu an Neñv. Ra vo benniget hor Salver Jezuz-Krist ! Ra vimp benniget gant E garantez !

Dont a reas ar person betek enni hag he briata a reas start. Kregiñ a reas-hi da ouelañ ha chom a rejont evel-se un toullad

mat a amzer, betek ma sioulafe ar vaouez ha ma drofe ar person davet ar re all. Neuze e welas ar c'horf marv a oa a-dreñv dezhañ. An holl a zalc'has war o anal e-keit ma chomas ar person da sellet pizh ouzh an dra war al leur. Toullgofet e oa bet ar c'horf gant ur forc'h... meur a wech, war a seblante. Chomet e oa plantet ennañ. Ur paotr a oad etre, dilhad pemdez warnañ : un t-shirt ha bragoù *jean's*. Anavezout a reas diouzhtu ar paotr diouzh e varv : an hini a rae war-dro ar gegin evit an holl re a veve amañ. Treiñ a reas e benn war-zu foñs ar c'hrañj pa glevas ur c'hoarzh skiltr o terriñ an tav hag a zeuas buan en-dro. C'hwezh an nevezamzer a voe degaset eno pa stouas ar person a-us ar c'horf ha pa zaoulinas en e gichen, joentret e zaouarn, serret e zaoulagad. Didrouz e pedas ur vunutenn ha sin a reas d'ar re all daoulinañ gantañ. Ur wech bodet an holl tro-dro d'ar c'horf, war-bouez perc'henn ar c'hoarzh dic'houzañvus, e tisklêrias ar person :

— Pouloud e oas, ha pouloud e vi. Doujit deiz ar Varn diwezhañ ! Karantez eo Doue, met truez ebet ne zalc'ho ouzh ar bec'herien ne geuziont ket ! Gouzout pep tra a ra-Eñ ! Ne vo ket gwerzhet gant troioù-kamm an... Diaoul ! Ya, ma mibien ha ma c'hoarezed... An Diaoul eo en deus lakaet ar pec'hed ennomp. Ha... Evel-se ra vo graet.

— Alleluia ! a huchas ar vaouez. Ra vo...

— Mat eo, mat eo, a droc'has ar person. Trugarez deoc'h, matezh.

Sevel a reas ar person gant selloù du evit an holl anezhe. Distankañ a reas e c'hourlañchenn ha goulenn a reas, dic'hoarzh :

— Piv ?... Piv en deus graet an dra-se ?

— Pep hini e vicher ha n'aio ket ar c'hazh d'al laezh, a respontas an Aotrou Polis a oa o paouez erruout. Me eo ar Polis, kavout a rin-me piv 'n 'eus graet an dra-se. Met evit kregiñ... Ezhomm 'm eus gouzout pehini eo ho micher...

pep hini ac'hanoc'h. C'hwi, paotr e gasketenn vil, da gentañ.

— Person... An Aotrou Person on-me, a respontas-efñ, lorc'h ennañ.

— Person, hañ ? Da b'ra 'servij ar vicher-se, mar plij ? a c'houlennas an Aotrou Polis, un tamm atahiner anezhañ.

— Me ! Me ! Me 'oar ! Me 'oar ! a huchas an hini yaouankañ en ur sevel ar vrec'h.

— Ya ? a reas an Aotrou Polis en ur vousec'hoarzhin dezhañ.

— Evit lâret deomp ez eus eus Doue, ha pa ne vije ket gwelet 'n'añ !

— Hi hi hi !

— Un tamm gwirionez, a lâras an Aotrou Polis evit mont war gaoz ar person a oa o vont da lañgachiñ ar paotr yaouank. Petra eo ho micher deoc'h ?

— Spazher laou, Aotrou !

Hag an holl da zirollañ da c'hoarzhin a-greiz kalon.

— Petra 'zo ? a c'houlennas ar paotr. N'eus isvicher ebet. Plijout a ra din labourat gant al loened...

— Trawalc'h ! a huchas paotr e fragoù. Amzer 'walc'h 'meump kollet ha...

— Ho micher ?

— Labourer-douar ha n'em...

— A, a ! Tapet oc'h ! a huchas an Aotrou Polis. Oustilh al labourer-douar 'ni eo 'n 'eus lazhet ar... ar... Peseurt micher a oa gantañ ?

— Keginer, a guzulikas an Aotrou Tredan dezhañ.

— Ar c'heginer, a gendalc'has ar poliser. Reizh eo e vefe c'hwi an torfedour ! A, a ! Torfedour 'bet na chom dieub 'pad pell gant an Aotrou Polis !

— N'eo ket me, a respontas al labourer-douar en ur groaziañ e zivrec'h.

— N'eo ket c'hwi ? a souezhas ar poliser.

— N'eo ket me, a gadarnaas c'hoazh.

— Hi hi hi !

— Piv ? a c'houlennas an Aotrou Polis a-daol trumm en ur sellet a-dreuz hag a-benn evit kavout eus pelec'h e teue an trouz-se. Deuit 'ta ganimp ha lârit ho micher dimp.

— Ar pec'hed... a dufas an Aotrou Person.

An holl a vousec'hoarzhas, war-bouez ar person, daoulagad lik gante, pa weljont ur goantenn a blac'h war he femp bloaz warn-ugent, gwisket gant ur vrozhañ kalz re verr eviti hag a lakae war-wel d'an holl krommennoù atahinus he c'horf. Met ne oa ket aes dezhi fiñval ha gant un iskis a gerzhed eo ez erruas e gouloù an deiz. Koachañ a rae he beg gant kil he dorn met gwelet mat e veze he mousc'hoarzh memestra.

— Ar c'hast on, Aotrou Polis.

— Ar pec'hed ! a huchas ar person. An droug graet den ! O ! Dont a ra an temptadur da stourm ouzhon, met n'en em laoskin ket da gouezhañ ennañ ! *Vade retro Satanas !*

Kregiñ a reas an Aotrou Person da stekiñ e benn ouzh ar voger vein en ur adlâret dibaouez a vouezh izel : « Ne gouezhin ket... Ne gouezhin ket... ».

— Hi hi hi ! Ar wech-mañ, marteze, a eilgerias an Itron Gast.

— Gast, a brederias an Aotrou Polis. Ne werzh ket un dra ne vez ket gwelet, homañ, da nebeutañ.

— Hi hi hi !

— Met paouezit gant ar c'hoarzh skiltr-se, a ouzhpennas ar poliser. Ne vin ket 'vit gouzañv se ur wech c'hoazh.

— Ne gouezhin ket... Ne gouezhin ket...

— Kendalc'homp ! a estlammas an Aotrou Polis en ur sellet ouzh ar vatezh. Na c'hwï ?

— Me ? O... Me 'blij din a-walc'h ivez, a lâras-hi, he dremm o ruzañ. Dous eo ha...

— Ho micher ! a huchas ar poliser.

— O, digarezit ac’hanon, Aotrou Polis. Me ’grede... Me ’soñje din... Me eo ar vatezh, Aotrou Polis.

— Plijet kenañ, a respontas ar poliser. Me eo an Aotrou Polis, poliser war ma micher.

— Hi hi hi !

E fulor ruz ez eas an Aotrou Polis. Ne blij e tamm ebet dezhañ chom hep bezañ selaouet. Pa veze lâret un dra gant unan bennak e oa ret doujañ outañ hag ouzh ar pezh a lâre. Ha pa ne oa ket doujet ouzh ar pezh a lâre-eñ e c’helle koll e skiant. O ! Ne oa ket c’hoarvezet alies en e vuhez ! Ur wech pe ziv nemetken. Ne blij ket dezhañ koll e skiant. Setu perak e oa hollbouezus dezhañ bezañ komprenet war-eeun gant an dud. Mesket e oa bet e spered gant kaerded divergont ar c’hast, marteze. Abalamour da se ne oa ket bet sklaer a-walc’h. Piv ’oar ? Petra bennak e oa kaoz e kollas e skiant evit an eil pe an trede gwech neuze. Tapout a reas ar forc’h a chome war-sav a-drugarez d’ar c’heginer ha plantañ a reas anezhi e-barzh kof an Itron Gast. Kilañ a reas-hi. Kregiñ a reas ar gwad da flistrañ er-maez eus he c’horf. Lakaat a reas he daouarn war an toullou evel p’he dije bet c’hoant stoufañ anezhe. Kouezhañ a reas azezet war al leur pa verzhas n’he doa nemet daouarn ha tri zoull. An Aotrou Spazher a redas d’he sikour. Lakaat a reas un dorn war an trede toull ha mousc’hoarzhin a reas dezhi.

— Ne vo ket klevet ar c’hoarzh spontus-se ken, a gav din, a lâras an Aotrou Polis en ur leuskel ar forc’h da gouezhañ war al leur.

— Ne gouezhin ket... Ne gouezhin ket...

Diwadañ a rae bremañ tal ar person. Bras e oa gant ar vatezh gwelout feulster ar poliser ha chom a rae bout, he genoù war nav eur. Al labourer-douar a selle ouzh e eurier, war-nes divredañ. Tamolodet warnañ e-unan e oa an Aotrou Tredan, ken sur ma oa e vije bet ar forc’h evitañ.

— Ret eo din anzav deoc’h, a chuchuas ar paotr yaouank d’ar c’hast a oa o vousec’hoarzhin dezhañ, pell dija he lagad. Gwerc’h on c’hoazh... Ha plijout a rafe din e vefec’h ma gwech kentañ...

Met marv e oa dija ar paourkaezh plac’h. Sevel a reas paotr an tredan e benn evit klask kompren perak n’en doa ket gouzañvet poan ebet c’hoazh. Dihuniñ a reas ar vatezh :

— Ne deuin ket a-benn da walc’hiñ an holl wad-se en ur wech nemetken...

— Ne gouezhin ket... Ne gouezhin ket...

— Lârit dezhañ ober buan...

— N’em... eus ket bet poan !

— Paeañ ’rin ’anoc’h, ’vel-just...

— Ur gouselled nebeutoc’h !

Tapout krog a reas ar vatezh en he skubellenn ha barr frenezi ganti e skubas tro-dro d’ar c’heginer. Laouen e yeas an Aotrou Tredan da dapout ur skeul ha da labourat en-dro en ur ganañ a-bouez-penn :

— Taol ebet ! Taol ebet ! Ne oa ket ’vidoañ ’n taol-mañ !

— Sur a-walc’h ec’h aio gwelloc’h ma cheñchan eur ma eurier, a brederias al labourer-douar a vouezh uhel. Met ya ! Amañ ’mañ an amann, Mamm ! A, a ! Setu ! Ne vo ket dale ganin !

— ’Soñj ket din e vefe ar vatezh, a lâre ar poliser evel pa komzfe d’un den treuzwelus. Ur plac’h gentil eo. Ha n’eo ket ken brav hag ar c’hast, met n’eo ket vil kennebeut... ha bev. Peditiñ ’rin ’nezhi em burev pa ’m bo kavet piv ’n ’eus lazhet ar... ar... ar paotr, aze.

— Sonn ha dous eo ho tivronn, a zisklêrias ar paotr yaouank hag en doa digoret korfenn ar plac’h. Pa vioc’h diskuizhet ha dihunet e tiskouezin deoc’h n’on ket ken yaouank ha se...

— Ne gouezhin ket... Ne...

Kouezhañ a reas an Aotrou Person, leun a wad e fas, distummet gant an taolioù, digor e dal hag e fri.

O c’hwitellat e oa an Aotrou Tredan en ur labourat pa erruas ar c’harr e-barzh ar porzh. Evel bemdez e teue ar pevar faotr-se da wiriañ hag-eñ ez ae mat war-raok al labourioù. Daou anezhe a blij e kalz d’an Aotrou Polis : bemdez e teuent treuzwisket e poliserien ! Mont a rejont er-maez eus ar c’harr ha saludiñ an Aotrou Tredan a rejont :

— Penaos ’mañ kont ganeoc’h ?

— Mat-tre ! Mat-tre ! Ne oa ket ’vidon ’n taol-mañ !

— Eeeee... Ya... Ha petra ’maoc’h oc’h ober ken uhel ? Bez’ zo 6 metrad uhelder d’an nebeutañ, aze !

— ’Maon o staliañ ur c’hloc’hig tredan ! Kalz aresetoc’h ’vit ar weladennerien ! Sellit !

Pouezañ a reas war ar c’hloc’hig tredan ha klevet e voe son euzhus ur seurt kloc’h a vije bet skignet gant ur bladenn 45T da dizh 33T. Ar son a deuas er-maez eus uhelgomzerioù, staliet un tammig e pep lec’h en ti-feurm.

— O ! Eeeee... Ya, ’vel-just ! Ur mennozh mat ! Pelec’h ’mañ ar re all ?

— Er c’hrañj ’maint ! O c’hoari da “Pep a vicher” ! Farsus eo ! Lakaet ’meump Yann-Vari da grediñ e oa Spazher laou ur vicher !

— A, a ! Trugarez deoc’h ! Devezh mat, neuze !

— Deoc’h-c’hw ivez !

Mont a reas an troer-biñsoù digant dorn an Aotrou Tredan ha pa droas ar weladennerien e korn ar savadur e splujas-eñ evit adapout e oustilh.

Spontet e voe ar pevar faotr nevez ken e voent pa weljont an abadenn a oa o vezañ c’hoariet er c’hrañj. Amzer dezhe

adkavout un tamm furnez ec'h en em gavas an Aotrou Polis da zegemer anezhe.

— A ! Kenlabourerien ! Sammit 'nezhe holl ! Sur on o deus graet an taol a-gevret ! War-bouez an Itron Matezh. Plij' 'rafe din mirout 'nezhi...

An deiz war-lerc'h e tigoras an Aotrou Polis ar gazetenn. Lorc'h ennañ e lennas a vouezh uhel d'ar re all tro-dro dezhañ, er predva :

— « Ti-feurm ar re sot : an taol arnod a dro da fall ». Sellit ! Me 'ni eo, war ar skeudenn !

Unan a zaou

Malo **BOUËSSEL** du **BOURG**

« *No sport !* »
Winston Churchill

An dud yac'h ha dibistig a vez dichal ouzh arc'hoazh. Kredit ac'hanon, savit ho testamant. Den ne oar al lec'h nag an ampoent...

War an diwezhadoù eo deuet sorc'henn ar marv war va spered. N'eo ket bet da geñver interamant va zad-kozh. Hemañ am boa leñvet dourek pa oa bet kaset d'an douar gant ar morc'hed a vagen o vezañ bet ken dizamant outañ. Bouzar kloc'h e oa deuet da vezañ ha dilezet e oa bet tamm-ha-tamm gant e dud-nes. Ne gomprenne seurt ebet er pezh a veze lavaret dezhañ. Ret e oa disklipañ goustadik en ur huchal e-kreiz e c'henoù. Dalc'hmat e veze sklêrijennet e zremm gant un damc'hoarzh avat. Hanterloar grenus war ul lenn varv. Damglozañ a rae e zaoulagad tra ma stoue e gorf war-dreñv, un netraig, en aon da vezañ digempouezet da vat gant brall e benn, kement ha reiñ da intent en doa tapet hor c'hemennadenn, erfin. Met ar jestraouerezh-se ne oa nemet un taol gwidre truezus, peurvuiañ. Ur galon aour a zen e

oa va zad-kozh. C'hoant en doa da lakaat un termen d'hor boureviadur, a ouie lenn war hon dremmoù distummet gant ar strivoù. Sed ez asantas d'an digenvezded kentoc'h eget direnkañ ar grennarded dihabask a oa ac'hanomp. Emichañs en deus hon fardonet.

N'eo ket da geñver marv va mamm ivez. Houmañ e oan liammet outi gant ur c'henemglev don. Sammet eo bet gant ar c'hrign-bev, hag hi yaouankik c'hoazh. Troet e oa mamm gant an tasmantoù. Krediñ mort a rae en eilvuhezioù hag er bedoù kenstur. Ar pleg-se, moarvat, ne oa nemet un aspadenn eus galvidigezh ur vuhez arzourez ha n'he doa ket kavet an dro da respont dezhi gant ar pemp bugel he doa ganet. Meur a wech he doa kontet deomp dre ar munud istorioù taolioù-reder, seblantoù pe wall-avel, hag a lakae da wir bater. Advevañ a rae ar senennoù dirazomp gant daoulagad dispourbellet ken e veze flaer en hor bragoù bugale. Test a-skouarn e oa bet eus testoù a-lagad... Lod eus an danevelloù sorserezh-se he doa bet klevet digant stolier an eskopti zoken. N'oa ket da sevel an disterañ mar. E-pad an nozvezh arkuz e c'hortozis e kuzh e kasfe din ur sin bennak eus ar bed all. En aner. En deizioù war-lerc'h e taolis selloù enkrezet dre ar prenestr pa zihunen e-kreiz an noz, gant ar spi e spurmantfen un drolinenn dreuzwelus o vousec'hoarzhin ouzhin e-kreiz al liorz. Tro wenn. Neoazh, damdost goude, p'edon o tornata ur geriadur tev, e soñjis e c'hellfen gervel va mamm, war-bouez un taol degouezh. Serriñ a ris va daoulagad ha diskenn e goueled va c'halon evit soñjal em mamm tra ma troen pajennoù ar geriadur evel ma teu e teu. Paouez a ris a-daol-trumm ha bukañ va biz-yod war ur ger kent digeriñ va daoulagad : “dasorc'hidigezh”... Santout a ris ur vleunienn skorn o tispakañ em c'hreiz, kaer-meurbet anezhi koulz hag efreizhus. Sed ar ger a oa bet dilennet gant ar blanedenn. Seizet e voen ken e voen. Ar respont edon o c'hortoz e oa, hep mar na marteze. Savet e oa mamm a varv

da vev, ha setu an hent he doa kavet da va c'honfortiñ. Ur feiz entanet a greskas ennon neuze, hag a badas mizvezhioù.

Pegen hedro kalon Mab-den avat. Pa voen distoket diouzh an darvoudoù, gant trepetoù ar bed-mañ ha turlut ar vuhez, ez eas war yenaat santad an anadurezh-se ennon, hag an douetañs en em silas evel pistri em c'herc'henn tra ma vezen arsailhet gwazh-ouzh-gwazh gant ar goulennoù kozh direspont. Kollet em eus va mamm evit an eil gwech en ur goll va feiz hegreidik. Ha souezhet on c'hoazh, hiziv an deiz, gant an distabil m'eo talvoudegezh an darvoud-mañ-darvoud her-vez stuz ar galon a gemer perzh ennañ. « Poellata a ra ar spered, gant ar galon an hini e vez skaret, » eme an itron Dupin. Ne greder ket dre berzh ar burzhudoù, met en desped dezho...

Daoust pegen skoet e oan bet gant marv va zad-kozh ha va mamm, ne oan ket douget da zañsal gant an Ankoù evit kelo-se. Ma lunedoù kentañ an hini eo a voe kaoz ma tinodas ennon an nec'hañs diazez, ar brederiadenn veur. Sed e oan krog da ziskenn gant eil dirabañs ar menez. Kaset e oan gant va zreid, kammed ha kammed, war-zu toull ar marv. Al lagadour kentañ a voen ensellet gantañ ne gomprenne seurt en dalc'h. « D'an oad-se, normal eo ken ez eo... » Feuket e voen gant an digas e tiskoueze bezañ ouzh va flanedenn. N'eo ket eus diskar ma daoulagad e oa anv, elkent ! Eus diskar ma zammig buhez ne lavaran ket. Sklaeroc'h e voe barn ar mezeg hollegour a gavas kolesterol em gwad nebeut goude : « Hanter-kant vloaz... komañsamant an amerdamantoù ! ».

Ur c'had 'zo antreet e sac'h dall va c'hroc'hen an deiz-se. Ur gwir zervich troer. Morse n'en deus paouezet da buniñ em c'hreiz abaoe. Se a zo kaoz, marteze, em eus divizet ober sport. Sport, ya, kement ha moumounañ ar mekanik, abalamour dezhañ da vont pelloc'h kent chom sac'het.

D'ar c'houlz-se eo e vunuzis va arched er c'hrignol ivez. Div diretenn vihan am boa ouzhpennet eus tu an treid,

e-lec'h ma klenken va Zestamant Nevez hag ur dorchennig pluñv da lakaat dindan va zoull-kil. Rak bemnoz ez aen d'en em ledañ ennañ evit lavarout ur penn pater a-araok mont da gousket. Ul loariadenn n'eo ken, he doa soñjet va gwreg, a ouie mat e tiskennan diouzh ul lignez oristaled. Ya, n'on ket bastard ! Soñjit 'ta. Bemdez Doue e roeñve va zad-kuñv betek kreiz stêr ar Renk ha leuniañ ur sailhad dour mor, danvez e vrelînsadenn goude e brantad korfembregerezh. Staliet en doa ur varrenn a-blaen en ur frankizenn dirak e valaouadenn. Bep mintin, betek e seizh vloaz ha pevar-ugent e pebeile rummadoù sachadennoù ouzh ar varrenn ha dibunadur *Pedenn ar re varv* en ur c'hoari an dro d'ar frankizenn. Hag egile-all, breur va zad, hag a ouie lemel e dog pa 'z ae e-barzh bered Kastell-Bourc'h.

« *Met, Eontr Jarl, piv emaoç'h o saludiñ 'ta, ne welan den ?*

— *Saludiñ a ran ar re varv, va faotr bihan... »*

Amzer zo, a soñjen laouen. N'eus ket par d'ar sport evit kas an Ankoù da sutal brulu war Venez-Are, kea.

Ma... peseurt sport neuze ?

Ar sportourien Sul e vezan hegaset ganto peurvuiañ. Ar siklerien da skouer... Gant an anvadur *sikler* e ran a-ratozh-kaer. Ar ger *marc'houarn* 'zo blaz al louet gantañ. Eus ar blanedenn Veurzh e teu ar *siklerien*, gant egorsaeoù likra lufus a vez moullet o feskennoù hag o divgelloù ganto evel rost bevin ha paopietennoù leue. Hag an dokarned aerwezhel-se, difoupet eus *Brezel ar Stered*... Dic'hoarzh ar baotred ouzhpenn-se, pa ziflukont evel un armead *Playmobiled* e-kreiz an nevez-hañv. N'emaint ket o veurlarjezañ, a c'hellit da grediñ ! Euzhus ha mezhus. Marc'houarn, nann trugarez !

Pa oan krennard e oan bet test eus ar *wind-surferien* gentañ. War-lerc'h eo deuet war-wel ar *v/body-surferien*, ar *surferien* ha bremañ ar *g/kite-surferien*. N'on ket evit ar sportoù-se. Re ziwezhat eo. Klasket em eus sevel war ur plankenn dre lien

gwech ha gwechall. Gwelloc'h tevel war se... Gwallhunvre ur morskoul aet da vorleue... Ouzhpenn-se e krog ur pistig enkrezennon bewech ma welan ur ouel dispaket en dremmwel war var da vezañ plaouiet gant ar glaz divevenn.

Nevez 'zo em eus arvestet ouzh ur sport pingouined eus an iskisañ-tout. Edo ur vandennad fetizenned o riblañ an aod, penn-da-benn d'an draezhenn, pep a sae splujañ en-dro dezho. Sanket e oa o c'horf er mor betek o bruched, ha poaniañ a raent da heul ur monitour a ziskoueze dezho penaos mont war-raok en ur ober jiminas. Bep ar mare e savent o divrec'h a-us d'o fenn holl asambles pe e choment a-blas o lammat-dilammat ken em bije kredet a-walc'h edont o pleustriñ evit kounlid an *D-day*. Diwezhatoc'h em eus desket e oa ret diyalc'hañ dek euro evit c'hoari a-gropadoù er c'hoummoù-mor e mod-se. A-benn nebeut e vo staliet porchedoù ekotaos war tremen an taolioù pesked...

Kalz hoalusoc'h eo an amazoned o strizhloeroù kendreluc'h a weler o redek war tapisoù-ruilh a-dreñv gwerennoù-stal bras-divent a-wel d'an holl. Laouen eo gant an everezed Plangoed-se diskouez d'ar vargaderien nag a lec'h o deus da vezañ dizesper. Biken n'afen d'en em goll etre pavoù hir al loeniged-an-diaoul-se gant aon da vezañ flumet ganto.

Evit troc'hañ berr, n'em eus ket kavet gwelloc'h eget mont da redek. En disgwel hag em-unan. *Free of charge* ! Na pegen start er penn kentañ avat. Soñj am eus... Poan em zreid, em divorzhed, em c'henvelloù. Dielc'het, dihostet, dichelpet... Kaer em boa teurel gwad e vezen dibaseet gant an holl rederien koulz lavaret : koleoù digas, retredidi treut-keuneudenn ha femelezed didruez...

Dre forzh mougañ em eus graet araokadennoù dic'hortoz evelato. A-van-da-van he deus ar blijadur kemeret he c'hreñv war ar boan. Deuet on da vezañ ur ouiz-ouez kozh hag a vourr er ribinoù en he seizh levenez. Gant un hanter eurvezh em

boa kroget, bep Sul. Tamm-ha-tamm ez astennis va lod : un eurvezh, un eurvezh-hanter, div eurvezh... Ha staget gant ur reol-voued strizh war un dro. Begad ebet etre ar predoù, pas un tamm, pas un dakenn. Kenavo kafe lagout sigaretenn disil. Echu gant ar c'heuz flaerius, an Dremmwel rous, ar bara kras amannennet druz... Bec'h da soubenn an tri zraig ha d'ar c'hrakilinnennoù... Letuz, artichaod, brikoli... Seul skañvoc'h, seul belloc'h !

Hepdale e santis galv kontammus ar maraton o sevel em don-donañ. Ur wir strategiezh a voe ret din danzen a-benn kenurzhiañ an troiadoù kenwerzh, ar vuhez familh hag ar prantadoù gourdonañ. An tu 'zo an hanter eus al labour. Ur redadenn tri c'hard-eur bep eil devezh da c'hwec'h eur vintin hag unan div eurvezh hanter bep Sul. Ur reolenn aour hag ul lezenn zir.

Faezh edon betek skoulm va ene pa ziblouzis er mintin-se. Plavañ a raen en ur stad truek. Hir e oa bet ar sizhun. Ouzhpenn-se e oamp bet o koaniañ e ti mignoned gant va gwreg an neizheur. Ha kavet gwell ganin lezel va reol-boued a-gostez evit ur wech, kuit da zirenkañ va ostizez gant chistroù paotr e legumaj... C'hwi 'oar an doare, mignoned vat, pa vez torret an nask ne chomer ket war zaouhanter. Kofad ha jiletennad ! Ha goude ar pec'hed ar pened. Lakaat a ris em fenn redek teir eurvezh hep distag.

Evel flemmadenn ur gelienenn-dall e c'hoarvezas. Edon o soroc'hal trankilik er gwenodinier. Santout a ris an taol minaoued e-krec'h va brec'h kleiz, hag ur seurt morzadur da-heul. Ruzañ a reas ar boan betek ma skoaz ha paket e voe va c'halon e gwask an durkez prestik goude. Mouchet e voe va daoulagad gant ur goumoulenn duad morgad tra ma santen va divhar o teuziñ dindanon...

... « *Analit er maskl-mañ leizh ho skevent, Aotroù sportour. Na chomit ket etre div galon...* »

Klask a rae ar surjian ober e babor dirak e skipailh eilerezed moarvat, pe e veze ar fent du e vod da zistanañ e nervennoù a-raok oberata.

« *Prest on da rentañ va c'halon, met hastit buan, rak o vihanaat emañ...*, » emezon gant ur vouezh tranket, kement ha dispenn e roudoù.

« *An aon hag ar ranngalon ne gasont ket Yann d'an Anaon !* » a gleronas ar surjian, broudet gant un den toc'hor distagellet ken mat. « *Emichañs ez aio en-dro ho kalon nevez. Unan a zaou, labourat pe kaout riv...* »

Dispegañ a ris ha balbouzañ gant poan kent bezañ konfontet en noz distrad : « *ul lizher... ul lizherig am eus lezet e tiretenn va zaol-noz... roit anezhañ d'am mab Eflamm, me ho ped... e kenkas...* »

Karzhañ a reas Eflamm e gorzailhenn kent stagañ ganti :

« *M'emañ va mab Eflamm o lenn al lizher-mañ dirazoc'h, e talvez en deus va surjian c'hwitet war e daol. N'eo ket marv kant den, met n'ay ket va friz pik kalon gantañ evelato... Trugarez Eflamm, da vezañ asantet ober va lavarou, gant aotre va gwreg Yuna, dre lenn va c'henavo diwezhañ dirak an holl. Doue d'az pennigo, Yuna. Salud deoc'h Nolwenn, Ifig ha Klet, va bugale vuiañ-karet. Salud deoc'h, kerent ha mignoned nes. Bennozh Doue d'an holl ha dreist-holl d'ar vugale o deus ranket gwiskañ dilhad teñval dinatur evit mont d'am interamant e-lec'h mont war ar rouedad... Ne fell ket din e vefec'h trist en deiz-mañ. Goude an enkreuz e teu al levenez.*

Kentañ tra am eus c'hoant d'ober koulskoude eo goulenn pardon gant va gwreg Yuna ha gant va bugale. Dre va gwall an hini eo en em gavont en o-unan hiviziken. Re lark on aet gant ar rederezh. Brabañsal en ur deurel tan ha maged... drochat men-

nozh ! 'M eus aon on bet gwall emgar. Emichañs e teui a-benn da doullañ hentoù nevez, Yuna. Da garet am eus ha da garout a rin da viken.

Goulenn a ran bremañ ouzh an holl vugale a zo en iliz da zont en-dro d'an arched. Ur souezhenn am eus evidoc'h. Eo, eo, mammoù, lezit ho pugale da zont betek ennon, mar plij. Kompren a ran e chomfec'h en entremar. Met ur wech n'eo ket atav eo... Hiziv em eus ezhomm eus ho skoazell evit mont kuit war va zrankilite... »

Ur sin galv a reas Eflamm gant e zorn dehou evit kalonekaat ar vugale hag ar mammoù. Ur bugel bennak a zeuas en alez kreiz, abafet-holl, kennerzhed gant ur pokig skañv pe gant un dorn flour. Hardisaat a reas ar re all neuze. Hini ha hini ez ejont da gronnañ an arched, heñchet gant Eflamm. Hemañ, pa voe prest, a adkrogas gant e lennadenn.

« ... Ra zigoro ar bugel yaouankañ an diretennig a gavo e penn an arched, dindan va zreid kleiz, gant skoazell Eflamm... »

Diskouezet e voe nozelenn an diretenn d'ur plac'hig pevar bloaz a seblante bezañ kollet-holl ha prest da zirollañ da leñvañ. Goustadik-goustadik e sachas war an diretenn. War-ziwall edo, ha prest d'he serriñ trumm diouzh ma kavfe. Met Eontr Eflamm en doa lakaet e bav dinec'hus war he skoaz ken e kavas an nerzh da vont betek penn. An holl arvesterien a zalc'he war o anal. Torret e voe ar peoc'h gant ur youc'h a levenez : « *Smarties* ! ».

« ... Bez' e c'hellez kemer kement ha ma plijo dit, aelig, a lennas Eflamm neuze, gant m'o do o lod da gamaladezed ha da gamaladed. Kroug r'am dougo, tudoù, n'eo ket va meud-troad an hini a zanto ho pugale, se !... »

Ne oa ket an erbedadennoù-se kozh lennet gant Eflamm ma splujas ar plac'hig he daouarn en teñzor. Evel un torad filiped e tiredas ar vousetaj war-zu an diretennad hud. Ur wagenn a zisamm a redas en iliz. Amañ-ahont e strinkas

c'hoarzhadennoù mouget. Divorfilañ a rae ar ruskenn gristen diwar-lusk un nevez-amzer abred. Padal e chome an dud etre daou soñj, kollet o merkoù ganto, ha gwall drefuet. Ne ouient ket ha feukiñ a rankent pe leuskel krog diskorpul.

« ... Ur vad a c'houlennan c'hoazh digant kement hini 'zo ac'hanoc'h. Goût a ouzon emaoch er strafuilh. Bezit dinec'h. N'emaon ket oc'h ober goap ouzhoc'h e nep doare. Doujañs am eus ouzh ho toan hag ouzh ho peragoù. Ar marv n'eo ket ur farsadenn eo. Kement-se ne dalvez ket ne c'hellfemp ket goueliañ e-lec'h lidañ. Ken ral a wech e vezomp asambles. Kenkoulz en em adkavout gant levenez. Se a zo kaoz e vezin eürus ma asantit reiñ va c'hoant din a galon laouen. Fiziañs am eus ennoc'h. Kontant e vefen da zañsal ganeoc'h. Ya, dañsal, klevet mat hoc'h eus. N'eus ket anv a zañs bekabe avat... »

Un didrouz fetis a blavas war an ilizad perzhidi.

« ... Poent eo digeriñ an eil tiretennig, Eflamm, dindan va zroad debou. Eno em eus klozet c'hwezigelloù roz, c'hwezigelloù glas hag ur c'hwezigell wenn. Ar vugale a zo o vont da dremen dre ar renkadoù evit reiñ pep a c'hwezigell deoc'h. Reoù roz d'ar merc'hed, reoù c'hlas d'ar baotred. An hini wenn a dalvezo evidon va unan. C'hwezet e vo gant va hanterdiegezh, mar plij ganti. Da bep hini ac'hanoc'h da blantañ c'hwez en e c'hwezigell. Eflamm a raio sin deoc'h pa voc'h prest evit laoskadeg ar c'hwezigelloù. Neuze e c'hello an holl analoù dañsal a-gevret ganin en iliz. Deoc'h da reiñ lusk d'ar c'hwezigelloù ha d'o lakaat d'en em veskañ p'en em gavint edan ho torn... »

Ar vugale, leizh o genoù ha du o dent gant *Smarties* teuzet, a rae bourrapl etre ar renkadoù. Ken buan e sevenjont o c'hefridi ken n'o devoe ket an arvesterien kalz amzer d'en em soñjal. Pep hini a c'hortoze bremañ ma krogje e amezeg da blantañ c'hwezh en e c'hwezhigell.

« ... Ne fell ket din ober ho torn deoc'h, a lennas Eflamm d'an ampoent. Ar re n'emaint ket en o bleud a c'hell tremen hep kemer

perzh. Ne vint ket barnet evit kelo-se. Yuna, daoust hag-eñ ez pefe ar vadelezh da ziskouez d'an holl penaos ober, mar plij ganit... »

Yuna a reas ur bazenn war-raok, dismantr he dremm, hag a c'hwezhaz ar c'hwezigell wenn dirak an holl. Heñvel dra a reas Eflamm gant e hini prestik goude, heuliet gant Nolwenn, Ifig ha Klet. Ur c'houblad grizarded a savas didrouz diouzh o bank hag en em silas kuit dre un alez kostez, krommet o c'hein. Ar re all neuze, lent pe lentoc'h, a dapas krog en o c'hwezigell hag a-barzh nemeur e oa prest an holl c'hwezigelloù. Evel ma oa bet merket dezhañ e reas Eflamm sin al loaskadeg. Yuna a vannas ar c'hwezigell wenn a-us d'an engroez ha pep hini a lakaas e c'hwezhigell da zañsal en aer war he lerc'h. A-benn nebeut e voe kemmesket an holl c'hwezigelloù, lusket gant dornoù hardisoc'h-hardisañ. Ur voulb sart ha seder a savas en iliz, par d'ur richanadeg da c'houloù-deiz.

« ... Trugarez deoc'h holl, a lennas Eflamm. Goût a ouzon n'eo ket bet un ebat evit lod tud. En em roet hoc'h eus d'an abadenn en despet deoc'h. Seul anaoudekoc'h a-se emañ. Emichañs n'eo ket bet re start. Gwell eo dougen ar groaz eget he ruzañ, kea ! N'eo ket ret d'an darempredoù etre ar re vev hag ar re varv bezañ skrijus. Na brav emañ aze. Fiziañs am eus hor bo tro da gejañ gwech an amzer hep gortoz mont er joaioù : en tav a ren da-heul an erc'h nevez, e kri ar gouelan en oabl boull, e tommder ar garregenn a blader warni goude kouronkañ, e kridienn an delioù faou dindan litenn fin miz Ebrel, er valafenn a verk un ehan war bajenn al levr emaoch o lenn er jardin, e klemmadeg ar bili o ruilhal pa 'z a an tarzh-mor war e gil, e mouezh raouliet an dihunter war al lanneg da rouz an noz. Kenavo tuchant, mignoned vat. Joa deoc'h. »

— Jakez... ?

— ...

— Jakez ? Gwelet 'peus pet eur eo ?

— ... P'ra... ?

— 'Peus ket klevet an dihunter ? N'ez ket da redek ?

— An dihunter ? Eo... marteze... gastoù... poazh on c'hoazh.
Gwelloc'h ganin embann emdenn evit ur wech. N'on ket war
va zu...

— Ur sapre tortad 'poa tapet, ya ! Reuz 'peus graet evit kas
ur c'hwezigell ganit dec'h da noz ! Sell 'ta, deuet out a-benn
d'he stagañ ouzh dornell ar prenestr en ur douiñ evel un
diloster chas ! 'Peus ket soñj ken ?

— O *my God* !... N'eo ket posubl... 'Fell ket dit merata
dousik va skoaz kleiz, Yuna ? »

Na gwenn-kann na du-pod, er c'hontrel !

Dominique ALLAIN

Ur Merc'her, un deiz dreist ar re arall, na gwell na gwazh. Pa sonas ar pellgomzer, tro dek eur vintin, e oan e ma burev é renkiñ e ma armener teuliad un afer am boa kollet ken aes ha tra. An diaesañ a vehe opten paeamant ma servijoù get ma c'hliantez, ur vaouez a veze pilet plaen get he gwaz, sañset. Prouenn erbed geneomp, he fried ezvezant lies a-gaoz d'e labour kamionour ha test erbed da gadarnaat pezh a lâre-hi. Hag d'ar vaouez-se un dremm a gase c'hoant d'he filat, oc'hpenn-se, gwir e oa !!! Ma, redek a razan da ziskrog ma fellgomzer rak ne veze ket ken stank ar glianted d'ar mare-mañ. A-berzh ur gevredigezh bennak e tae ar c'halvadenn. Get piv e oa bet aliet dezhi donet da'm c'havet, ne ouien ket. Ma zarifoù izel marsen-awalc'h ?

— Mestr Piéderrière ? a c'houlennas ur vouezh etre daou oad. Etre daou jener ivez, ret henn añsav. Ha brall, ur spont !

— Mestr Piéderrière doc'h ar pellgomzer, ya. Petra 'c'hellan gober evit ho servij ? a respontan get ma flourañ bouezh.

— Me zo Noyale... Me a labour e segretourva ar c'hevredad

EDDU. EDDU : *Entente pour la Défense des Droits Universels*.
Hon kevredigezh zo he fal sikour get an dud a añdur
droukziforc'herezh petra bennak a vehe an droukziforc'herezh-
se : droukziforc'herezh a-fed gouenn, pe jener, pe rummad
sokial, pe dougoù seks... c'hwi a wel ?

— Ya ya ! Petra zo e kaoz neuze ?

— Ur paotr yaouank, Mamadou Traore e anv, en deus bet
trubuilhoù get un implijer...

— Ur problem labour. Mes an Dud-Fur eo a ra àr-dro ar
seurt traoù. Ret e kas klemm dirak Lezvarn ar Labour.

— 'Fin, n'en deus ket bet kevrat labour erbed, n'eo ket bet
gopraet tamm erbed.

— A... Sklaer ha spis e oa evel un tamm gwadegenn e
finfoñs ur vuzetenn ! E-men ema an dalc'h neuze ? emezon,
c'hwek ma zon hag ingal talm ma gwad e ma gwazhiad.

— N'ho peus ket divinet lec'h m'ema an dalc'h ? Me
'gomañs da zouetiñ hor beus dibabet an advokad mat ! Ha
sec'h he zon-hi, er c'hontrel. Hag e anv ? Mamadou Traore, ne
lâr netra deoc'h ?

Prederiomp un tammig, a soñjzan. Un tap zo aze. Sur
nend eo ket ar "c'hamera kuzh". Petra neuze ? Unan ag ar
c'hevredigezhoù kac'herion-diaes-se a glask tapout tud wirion
en o strapoù politikel ? Goude em bout em soñjet un herradig
e respontazan dezhi, ton an heni ofañset e ma bouezh :

— Ne lakaan ket diforc'h erbed etre an dud abalamour
d'o anv, pas muioc'h eget ne lakaan diforc'h etrezoc'h hag ur
vaouez...

— Mes ur vaouez on-me !

Ar bourd ! G... a vouezh ! Ha neoazh he doa lâret hec'h
anv-badez, an tamm inosant ac'hanon. Dav e vehe din kemer
vakañsoù ! Ar bec'h-spered sur a-walc'h.

— Ur fallvarch teod eo, netra arall, ho tigarez a c'houl...
emezon, izel ma c'hribenn.

— Na gollomp ket amzer ! a droc’has. Ma, pandeogwir ne intentit ket ec’h an da resisaat an traoù deoc’h. An aotrou Traore zo degouezhet e Frañs ur wezh kentañ dek vloaz zo drevras, dibaperioù evel e vez lâret. Un taol-arnod en doa graet en ur skipailh mell-droad a-vicher mes ne oa ket bet gwarnet. Goude dezhañ bout distroet d’e vro ha chomet enni eizh pe nav bloavezh pad ema daet en-dro aze. Graet en deus labourioù bihan a-gleiz hag a-zehou (a-gleiz surtout a soñjagan e ma foulkil) kent em lakaat àr ar renk evit monet da grampouezher er stal Keltick-Crampouz, sezet e Kiberen. Ar post-labour zo bet nac’het dezhañ hep taol-esae erbed, ha ni ’soñj geneomp ema bet ravizet agaoz d’e groc’hen du.

Ma. Ne ouien ket c’hoazh hag e vehe spletus an afer-mañ din, mes ne oan ket e tailh da zisteurel ar c’hentañ kennig labour graet din e-korf teir sizhun, a c’hellahe bout ivez an diwezhañ kennig àr un dro.

— Tremenit dre ma studi ar sizhun-mañ mar gellit, emezon. Gortozit, ec’h an da welet e ma deiziataer.

Splet ar pellgomz. Goullev-mik e oa ma deiziataer mes ne c’helle ket ma danvez klianvez gwelet dre an orsalenn, Doue ra vo meulet. Goude un nebeud trouzioù paper troet àr ar prim e lârazen dezhi :

— Lec’h zo genin ar Yaou 14 a viz Gouel-Mikael mar karit ? Etre peder eur ha peder eur hanter ?

Jaoujñ a rae geti hag emgav a voe lakaet etrezomp. Ur sizhun da c’hortoz. Ma... Aferioù a ziskoachahen atretant, get un tammig chañs, piv a oar ? D’an deiz ha d’an eur lakaet, hep em behe afer erbed arall, nemet ur goulenn kuzul get ur gwaz fachtet doc’h e hanter-boutig, e tibouke e ma burev bihan ur vaouezig lardik dezhi mourroù ur c’hrennard pemzek vloaz, ambrouget get ur morian yaouank moan ha mistr, ken du e groc’hen evel glaou-douar. Moan ha mistr dreist pep tra. Re, marse. Moulet e oa e zargreiz hag e zivhar hag an damorant

en ur bragoù boulouz strizh-pegus liv an aval-gloanek dezhañ. Hag e zaoulagad heizez paret arnon ma lakaas diaes un tammig ivez. Ur wezh graet ar saludoù ha staliet ma c'houvidi àr an div gadoar-bourret hogozik propik am boa kavet dre voneur e ti Emmaüs e Redene, e krogazan get ar goulennoù boas.

— Neuze, c'hwi eo Mamadou Trevalre ?

— Traore, mar plij geneoc'h, a eilgeras, get ur vouezh uhel ha flour a lake an nen da zouetiñ a-fed e c'hourelezh. N'em boa ket chañs get ar bouezhioù, doc'h ma hañvale.

— Ya, Traore... Hag e c'hellit kontiñ din dre ar munud pezh zo degouezhet geneoc'h p'ho peus klasket fred er stal...

— ... Keltick-Crampouz ! a resisas plac'h ar gevredigezh, difennerez ar baourizion hag an emzivad.

— Ma... 'oa en Oriant, abalamour patron ar stal-se, Keltick-Crampouz, 'n eus un ti-krampouezh en Oriant ivez. Ur c'hennig labour 'oa e Pôle Emploi 'vit unan a ouie gober krampouezh. Me 'ouie. Me 'moa desket en ur staj, un nebeud bloazioù zo. Me zo bet 'kavet an den-se e Kiberen, 'c'hoari biz-meud. Buan 'oan arruet eno, kar 'choman ket james pell amzer 'c'hortoz àr vord an hent (ur valvennad e ma c'heñver, a gasas un hiris d' am livenn-gein). Pa 'moa pellgomzet dezhoñ da gentañ, en doa lâret din 'moa un distilh drol. 'D oc'h ket ag an Inizi ? Eñv 'lâr. Martinik pe... Nann, me lâr-me. Me zo-me ag ar Frañs.

Ur sell doc'hin.

— Gwir eo, 'keta ? Unan a chom e Frañs ur bloaz pe oc'hpenn zo frañsez ur seurt ! Me 'm eus lâret dezhañ me 'oui gober krampouezh mat. Pa 'd on arruet dirakoñ 'neus sellet doc'hin 'el pa 'nehe gwelet an diaoul. 'D oc'h ket ur plac'h ? Ur plac'h, 'd eo ket ur paotr 'faot din, lâr-eñv. Ba' ma zier-krampouezh 'lakaan merc'hed gwisket e Bretonazed ha koant pand eo posupl, kerzhet 'ra gwell g' an douristed, 'lâr-eñv...

Tav. Ha me :

— Netra arall ken ?

— Geo, eme ar paotr du. Lâret 'neus ivez : ha c'hwi wel ho penn, geneoc'h ur c'houef dantelezet àr ar pezh a servij da vlev deoc'h, 'neus lâret. Ha dispriz 'n e vouezh ha 'sellet doc'hin 'el 'vehen bet un tamm kaoc'h-ki kouezhet àr e dabis !

— C'heum ! emezon, komz n'am aňgaje ket re bell bete gouzout. Ne welen ket re penos tamall ur mestr stal a nac'he gopraat ur mevel pa oa ur vatezh a oa-eñv é klask. Treudik hoc'h arguzennoù, a lâran d'ar morian yaouank.

— Treudik ! Mab ar...

— Sioulait evelkent ! a droc'has ar vaouezig varvlevek. Chomit dereat mar plij geneoc'h. An aotrou Pied-au...

— Mestr Piéderrière, a resisazan a-herr-holl.

— Ya, Mestr Piéderrière amañ zo é klask sikour geneoc'h, ha dober en deus marse a vuioç'h a ditouroù evit gellout ho tifenn gwell.

Hag ar paotr mistr du da genderc'hel.

— Me 'lâr dezhañ, 'fin, ar patron-se, me 'oa prest d'en em wiskiñ e maouez. C'hwi 'oar, me 'oar gober ha 'd eo ket fall ma look !

Hag ur valvennadenn c'hoazh, Doue da'm sikouro.

— Ha petra en deus respontet ? a riskan, atizet get an droug-speredoù sur-awalc'h, pendeogwir e ouien mat e oa bet ravizet ar paourkaezh klasker fred. Hiraezh am boa d'ur respont garv ha farsus àr-un-dro, da gemm get ma buhez unton en devezhioù diwezhañ-se. Nend eo ket bepred glan na pur eneñv an nen, sellit.

— Ar mab-ar-c'hast-se 'lâr din ba' kreiz ma fas 'mod-se : Mar behe bet 'vit prantad malarde hepken 'mehe ho kopret, sur ! Mes 'd eo ket an dro...

— Ha 'neus ket meneget gwezh-erbed liv ho kroc'hen pe un dra seurt-se ?

— Da lâret gwir, pas.

— Ma..., emezon etre div galon, pe etre div ranngalon kentoc'h, rak ne welen ket penaos enta sevel un doser a-vod get ken bihan a draoù. Pezh anv eo patron ar stal-se ?

Ar vaouez kozh he bouezh “baryton” raouet a gemeras penn an traoù en-dro.

— Casimir Skrab... Skrij... yod ! Stripskarzh... O, pas !

— N'ho peus ket un diell bennak ma vehe skrivet... ? emezon, beuzet ma spered d' un druegezh digustum din dirak ur seurt peñse.

Skrzypczak a oa anv-familh ar boulom, un anv aes-awalc'h da lizherenniñ, a-benn ar fin. Me a soñje genin en ur skriv anezhoñ à ma deiziataer e oa mezhv-dall an heni en doa notet an anv-mañ pa oa bet diskleriet ganedigezh ar paotr dezhoñ (un nebeud mizioù goude em eus gouiet e oa un anv a Bologn. N'em boa ket fariet : mezhv-dall e oa an heni en doa lizherennet an anv-mañ, ar wezh kentañ atav, peotramant Poloniz nend int ket bet biskoazh Poloniz). Roet e voe din un nebeud daveoù arall a-zivoud patron ar stal-se disklêriet “à responsabilité limitée”. Ret e oa din prederiñ un tammig diàr-benn ar c'haz a oa kenniget din. Ha me da lâret :

— Ma. Monet a ran da studiñ hoc'h afer ar spisañ ar gwellañ. Pellgomz a rin deoc'h a-benn arc'hoazh vintin da lâret ma ali deoc'h, daoustoñ hag ema mat pe fall kas klemm dirak ar lezvarn, emezon, heleizh a furnez e ma bouezh tonet mat.

Ur wezh aet kuit ma c'hlianted, e tigorazan an turet uhel zo en diaz ha ma zaol-skriv ha tenniñ er-maez anezhañ ar voutailhadig whisky a dalv da vitailh din. Whisky zo mat da'm spered landrennek. Goude an eilvet gwerennad e komañse soñjennoù da zonet din. Penaos troiñ an arguzennoù a-vod ? Dioc'h ar pezh am boa klevet ne oa ket bet distaolet a-gaoz d'e groc'hen du, pezh en dehe aesaet ma labour din a-galz. A-dra-sur, krampouezherezed pe servitourezed du e dilhadoù

Bretonezed mod-kozh ne gouchant ket mat doc’h an hengoun na doc’h ar skeudenn anezhoñ a voumoun an douristed. Mes ar sort rekizenn-se nend eo ket lakaet da redi degemerapl get difennerion ar Republik Unvan ha Dirannapl a soñj gete da skwer ema reizh ha doc’h ar vonreizh rekiziñ ur stummadur e saozneg evit postoù-labour zo mes kontrol dezhoñ rekiziñ unan e brezhoneg, pezh a dorr ar c’hevatalder etre keodedidi, a lârant. Droukziforc’herezh, àr an dra-se e oa dav poueziñ, anat din. Mes pesort heni ? Heni an dougoù a-fed seksualegezh ? Ne oa ket bet kaoz ag an dra-se etreze. Chom a rae deomp an “nac’hiñ d’ar gwir da choaziñ e jener bredoniell”. Ne oa ket splann e-barzh ar lezenn met ret e oa krouiñ ur devarnadurezh. Ha me da voulc’hiñ get ma doserad arguzennoù. Kontant anezhe, e pellgomzazan an tronoù vintin d’ an EDDU da lâret e tegemerenn o afer. Goude-se e kasazan ur seziziñ d’ar lez-kastiz. Amzer am boa da sevel ma zeuliad a-feson a vehe kaset un eilad anezhoñ d’an emzifennad, Skrzypczak e anv. Harpiñ a razan ma zeuliad àr ar fedoù a za da heul :

Ar c’hinnig-labour ne spisae ket jener an danvez goprad.

Doezh e oa ma c’hliant fed a alej krampouezh, ha prouennoù getoñ.

Ur wezh bastet da ezhommoù ar stael-labour, e oa kevatal pep klasker fred.

Fed a seks bredoniell en em sante gwell ma c’hliant e kroc’hen ur vaouez eget e heni ur gwaz hag ur gwir e oa bremañ d’ar c’heodedad da choaziñ ar reizh a gouche doc’htañ (pezh a rae daou anezhe hepken dre-chañs, a soñjen). Oc’hpenn-se en doa lâret ma c’hliant e oa prest anezhoñ d’ em wiskiñ e maouez, dilhad hengounel pe get.

Hep gober dismegañs d’an emzifenner e oa tu da soñjal ne oa ket liv kroc’hen ma c’hliant hep pouez en afer da varniñ. D’ar Gwener tro kreistez e oa prest ma zeuliad (tammoù arsav am boa graet e ma labour : kollet am boa ar voaz). Goude

div droiad digor-kalon e ma zavarn vuiikañ-karet e Plasenn Jules Ferry a davin àr hec'h anv evit rezonoù anat-awalc'h, e krogazan en-dro get ma labour : pakadiñ an teuliad hag en kas d'an ti-post, erbedet get paper-degemer evel rezon. Ne voen ket beuzet edan ar labour an deizioù da heul c'hoazh, betek ma 'nd arruas genin un teuliad pounner a-berzh ar c'habined Gaouiat-Gaouiat-Lebaveux. E-barzh ennañ e oa ur lizher ambroug sinet Me Gaouiat Ildut. Ne zaleazan ket da lenn. Harpet e oa e arguzennoù àr ar fedoù-mañ :

Ne oa ket bet gopraet an aotrou Traore Mamadou rak ne oa ket anezhañ doc'h patrom ar stael labour rekis. Klask e oa àr ur vaouez a vehe doc'h an dober pe grampouezherez pe servitourez, hag a asantahe gwiskañ dilhadoù breizhek hengounel e-pad hec'h euriadoù labour. Ha c'hoazh, e oa ar berzhegezh a servitourez an heni bouezusañ en afer. Ar c'hennig-labour a resisae : « Klask u.b. doezh àr ar c'hrapouezh hag àr ar servijiñ – ret gwiskañ dilhad breton hengounel ». Ma c'hliant ne c'helle ket divinout e oa rekis spisaat jener ar goprad, ken splann hag anat e oa dezhoñ e oa ur stael-labour evit ur plac'h en un ti krampouezh mod-kozh e Breizh, hag espern lec'h ha gerioù a oa d'ober er gemenadenn-brudiñ.

Ne oa ket sirius tamm erbed ar c'hennig graet get an aotrou Traore d'em dreuzwiskañ e maouez, hag ar c'hennig-se a ziskoueze splann a-walc'h ne oa ket un den sirius anezhoñ.

Ne oe meneg erbed a ouenn pe a liv pe a relijion en ravizadur e kaoz. Da brouenn e oa ar fed m'en doa an aotrou Skrzypczak, rener an embregerezh vihan Keltick-Crampouz, gopraet ur plac'h a oa Aziadez a-berzh he mamm hag a labourer bemdez d'an hañv, a-wel d'ar glianted. Setu pezh a yae d'ober dezastumadennoù ma enebour.

Ne vehe ket an abadenn lezvarn un c'hoari bugale am boa soñjet pa 'm boa lennet skrid ma c'henvreur-enebour.

E gwirionez, ec’h anezeven mat-tre an “enebour”-se e tapen un tasad digor-kalon getoñ ur wezh an amzer. Ur pezh mell Leonad a denne muioc’h d’ur marc’hadour kezeg eget d’ un difenner an dud wallchañsus.

Nend a ket re vuan ar justis amañ, zoken ma nend eo ket ken difonn evel da gostez Marsilha, da skwer. Met un deiz bennak e kavazan ur lizher er c’hombodig àr ma anv e gref an tribunal. Abadenn hanterouriñ ar Yaou da heul. Evel advokaded a-vicher ma oamp, ne glaskazamp emglev erbed etrezomp. Piv a vehe diskiant-awalc’h da heskenniñ ar barr ema-eñv azezet àrnezhi ? Ha daou viz pelloc’h en em gavemp a-gevret get hon klianted dirak ar varnerion, ar pennvarner hag e eilerion, e eilerezed a zlehen lâret. Maouezed. Ar re-se a za da vout paot-oc’h-paot en hon metoù micherel evel e ne vern peseurt metoù. Ar rod a dro, neketa ? Ne oa ket ar barner àr e du mat, en despet d’ar liv ruz-mouk a c’holoe e fas ront hag en dehe kaset an nen da grediñ en doa merennet mat, pezh a c’hellemp kadarnaat neoazh Me Gaouiat ha me peogwir hor boa debret e-barzh ar mem ti-debriñ. Ildud Gaouiat en doe ur yoc’h labour an deiz-se get m’en doa teir afer arall da zifenn. Me, anavezet mat evel e oan, n’em boa d’ober nemet àr-dro an heni a ma lakae a-enep dezhoñ. Ne zaas netra da dorriñ untonelezh an abadenn, nemet pa voe dihunet ar pennvarner get an eilvarner a oa a-zehou dezhañ, hag a zistagas un ilinad mod karate d’he amezeg moredet, faezhet anezhoñ get re a rezin marsen a-walc’h. Pa zaas tro hon bred e voe din digor ar bal. Ha me da zibuniñ ma fater, harpet get ma faperioù a sikoure ma mimouer diasur.

— Sklaer eo an afer, Aotrou Prezidant, emezon. Amañ en em gavamp dirak ur c’haz anat a zroukziforc’herezh diazezet àr ar choazoù-jener hep komz, zoken, ag ar liv-kroc’hen, ar ouenn evit lâret splann an traoù. Pep elfenn en em gav e ma zeuliad arguzennoù a zo geneoc’h. Ma enebour n’ en deus

ket nac'het ar fedoù hag e arguzennoù ne ouiahent ket gober berzh.

Hag an abadenn da vonet àr-raok hep re a souezhadennoù. Gwall enket e oa hon traoù, ma c'hlianted ha me, en desped d'ar berzh en doe ar Mamadou Traore pa voe aterset get ar pennvarner, gwisket ma oa e roz an deiz-se ha getoñ brokinioù seulioù uhel roz ivez. Ma enebour a oa edan gounit an c'hoari pa voe aterset e gliant, an aotrou Skrzypczak, Doue da bardono d'e anv-familh. Neuze e voe re hir e deod ha leuskel a raas gerioù disasun e-touezh tufadennoù stank.

— Ne gomprenan ket Aotrou Barner. Perak kement-mañ ? Marsen a-walc'h ne oa ket resis ma c'hemennadenn, mes ne veritan ket bout stlejet evel-se dirak ar lez-varn. Afer Lez-varn ar Labour eo, diamig ruz. Ken mat eveldoc'h 'varnahe an Dud-Fur ! Ha me 'gav genin 'ma ret bout droch evit angajiñ ur skilbaotr morian a-nevez dilestret ne ouier ket a-ven... hag a zrailh galleg 'vel Henri Salvador... ha klask gwerzhiñ krampouezh getoñ ha eñv ur c'houef evel ur serpillherenn luziet en e vlev foustouilhek hag un dilhad peizantez vreton adistribilh doc'h ar sac'h-eskern du-pod anezhoñ !

Aze en doa ar paourkaezh difennad kollet e brosez. Barniñ a raas ar pennvarner en doa ar c'hoñversant nac'het labour d'ar goulennour a-gaoz d'e choazoù-jener ha d'e ouenn ivez, é oc'hpenniñ e oa tu d'ar gopraer da lakaat ur grampouezherez da servijiñ ar pratikoù ha lakaat ar paotr yaouank d'ober krampouezh kuit dezhoñ ag em dreuzwiskiñ e maouez. Ha setu gouniet din ar prosez. Un tamm bruderezh a-vod evit un advokad àr an diskar evel don. Paet e voen mat get ar gevredigezh EDDU. Ne oa ket distanet mat da'm foc'hone-rezh ma taas klianted arall da'm c'havet. Ar wezh-mañ e oa peizanted a oa galvet dirak ar lez-kastiz evit bout bet “glebet” o laezh un disterañ. Klevet em boa komz ag un dra zamhañval get ur mignon din a labourer evit Breizh 3 Roazhon e abaden-

noù “tele-gwirvoud” pe “tele-gwirionez” pe me ’oar-me, edan urzhioù Ivan Kerne. Ur pennad a oa bet e-barzh an niverenn 370 ag *Al Liamm*, un dastumad lennegel sirius anezhoñ mard eus unan. Ha ne seblantas ket e vehen ken chañsus arall ar wezh-mañ goude bout klevet din o istouer.

Patron :

— Ya, mes ur plac’h da servijiñ an dud a faote din surtout. Gober krampouezh ’oa oc’hpenn e-kenkaz.

Ar prosez a achua : koll penn-dre-benn ? Pe c’houniet dre-chañs kentoc’h ! Barrenn plaset re uhel ged an advokadig brein mes sikouret ged ar patron sot.

Youc'hanan, sav ha kae !

Beniamin ARSANIS

Brezhoneg gant Anna MOURADOVA

Ganet e oa bet Beniamin Arsanis (1883 - 1957), skrivagner asirian brudet en Iran, e broioù ar C'haokaz hag e Rusia, e kêriadenn Digala nepell eus kêr Urmia en Iran. E 1901 e teuas da Stavropol, e Rusia, evit ober e studioù war dachenn an deologiezh hag ar yezhoniezh. E 1911 ez eas da vro Iran da labourat evit ar mision ortodoks en Urmia. Kelenn a rae rusianeg, istor an iliz ha psikologiezh. Adalek 1914 e teuas da vezañ kelenner e skolioù asirian. Adalek 1930 e annezas e Tehran. Meur a levr a skrivas diwar-benn istor an Asirianed, ha meur a destenn diwar-benn ar folklor. Setu ur gontadenn bet skrivet gantañ en un doare lennegel hag embannet gantañ e Tehran e 1953.

Gloar ha meleudi da Zoue ! Ur wech e oa ur gwaz hag ur wreg. Ar gwaz a oa Youc'hanan e anv hag e wreg a oa Mariam hec'h anv. Tud pinvidik e oant, met ne oa ket deuet an arc'hant dezho en un doare reizh. Ne oant ket evit paeañ ar re baour a labour e vit. Ne oant ket kennebeut evit reiñ lod eus o arc'hant d'ar re all, ken pizh e oant. Laeret e veze ganto madoù ar re all, madoù an intañvezed hag an emzivad. Daoust d'an holl draoù-se e soñje dezho e oa int ar re onestañ e-touez an holl Asirianed. Fellout a rae dezho klevout an dud o reiñ meleudi dezho ha bezañ doujet gant an holl evel ma veze doujet ar rouaned en amzer dremenet !

Doujet e vezent gant an Asirianed all, gwir eo : sevel a rae an dud, seven, pa welent an daou bried, ha stouiñ ken izel ma oa o fennoù rez an douar. Pinvidik e oa Youc'hanan ha Mariam na petra 'ta ! Dav e oa d'ar re baour bezañ seven gant ar re binvidik, padal, ne oa ket laouen an daou bried-se tamm ebet.

Pa soñjent e oa ret dezho mervel un deiz e oa rannet o c'halonoù. Ha pa glevant leñvadegoù ar re all o kimiadiñ ouzh ar re varv setu int o-daou da grenañ, prest da gouezhañ war an douar. Spontet e oant rak ar marv ! Ken kreñv e oa o spont a-wechoù ken ez aent da guzhat er paludoù, er c'hoadeier teñval, ha goude kaset kuit gant an naon e tistroent d'o zi. Da lavarout ar wirionez ne oa ket tomm o c'halonoù ouzh o amezeien Asirian. O madoù a oa an dra nemetañ a garent er bed-mañ. Pa zeue unan eus o amezeien da skeiñ ouzh dor o zi evit goulenn tra pe dra, e lezent ar chas da gas an den paour kuit pe e lavarent d'o mevelien mont da vazhata an hini a oa deuet da c'houlenñ sikour pe d'e deurel war an douar, er pri.

Ne oant ket kennebeut evit reiñ an disterañ skoazell d'ar re a laboure evit ar gevredigezh, ne roent gour d'ar skolioù, daoust ma rae ar re all o seizh gwellañ evit ma chomfe an Asirianed tud desket mat, hag int-i ken paour ken ne oa ket laezh a-walc'h digant ar givri hag ar saout evit magañ ar vugale. Evit ar priedoù pinvidik eta ne oa ket ar gevredigezh un dra a-bouez.

Ar Marv, avat ! Dirak o daoulagad e veze bemdez-Doue ! Kaer o deveze chom hep teurel evezh ouzh an dud a varve, ne steuzie ket tasmant ar marv. Kenderc'hel a rae an dud tro-dro da leñvañ o kas ar re varv d'ar vered, ha setu Mariam ha Youc'hanan o lavarout an eil d'egile : « Na perak 'ta en deus an Aotrou Doue krouet ar marv kriz ? » Ne oa ket tu da zisoñjal ar marv en ur evañ gwin pe arak¹, en ur zañsal, en ur ganañ, en ur ober kement tra a lakae al levenez da ziwan e kalonoù an dud. Petra

1 Gwin-ardant

ober neuze ? Ne oant ket tud gwall zesket ha ne ouient ket kalz a dra, dre se e soñje dezho e c'helled ober goap ouzh ar marv.

Un deiz, pa oa ar paourkaezh amezeien o vont d'un interramant adarre, e lavaras Mariam d'he gwaz Youc'hanan :

— Ur vaouez on, marteze ne gomprenan ket pep tra. Te, avat, a zo ur gwaz, dit da brederiañ diwar-benn hon buhez. Dav ober un dra bennak evit kompren penaos chom bev, rak n'eo ket ur gwir vuhez evidomp. Ya, ur vuhez laouen em eus ha leun a blijadurioù. Met pa vezan o tebriñ traoù c'hwek a-wechoù e klevan ar re all o leñvañ hag o klemm – setu unan bennak c'hoazh aet da Anaon. Hag a-greiz-holl e vezan prest me ivez da vervel gant an aon. Kae, va gwaz, dit da gavout ur vro e-lec'h na varv ket an dud. Er vro-hont e vo tu da vevañ didermen hep bezañ ankeniet gant ar Marv.

Evel-se e oa an dud pinvidik-se. Ne oant ket evit kompren petra e oa ar vuhez. Bevañ evito a dalveze kement ha kavout un ti leun a vadoù ha debriñ betek ma veze leun o c'hof hep teurel evezh ouzh o amezeien. Ne soñjent nemet e traoù brav evit ar c'horf, ha ne oant ket evit bezañ prederiet gant ar gevredigezh. Fellout a rae dezho gant galloud an arc'hant ober fae ouzh ar marv ha dont da vezañ rouaned ar bed-mañ.

Ha pa veze roet ganto arc'hant d'ar veleien a-wechoù evit tennañ ur groaz eus an dour² pe reiñ skoazell d'un iliz bennak e raent dre aon rak ar veleien : ar re-mañ a veze o pediñ Doue evit saveteiñ ar re binvidik a c'helle bezañ kastizet evit o gevier, evit o laeroñsi, o zechoù fall hag an holl droioù-kamm o doa graet d'ar re baour ha d'ar re zizesk.

Da lavarout ar wirionez e oa an dud-se ur gwallleur evit ar bobl. Bevañ a raent pell 'zo, mil bloaz a-raok hon amzer-ni. Pegen laouen omp n'eus ket eus seurt en hon touez en amzer

2 Meur a wech er mojennoù asirian e vez kaoz eus ur groaz kouezhet en dour pa ranke an Asirianed tec'hout kuit eus o c'hêriadennou e-kerzh ur brezel.

a-vremañ. En anv Doue ! Asirianed 'oa eus ar re-mañ pe ne oa ket ?

Dav deomp, avat, kontañ istor an daou zen pinvidik-se. E-pad ur pennad e chomas Youc'hanan da brederiañ diwar-benn pezh he doa lavaret e wreg Mariam.

— Ma gwreg, emezañ, lavarout a rafen ac'h eus lennet va soñjoù em ene goude ar pezh em eus klevet diganit. Dav deomp mont en hent ha klask er bed-mañ ur vro n'eus marv ebet enni, Doue d'hon sikouro !

Un deiz, eta, e voe gwerzhed o zi, o douaroù ganto, dastumet an arc'hant a vilionoù o doa er bankoù ha sammet seizh dremedal ha tri-ugent gant aour ha mein prizioù evit mont a vro da vro a-barzh kavout unan da vevañ evurus enni.

Hir e voe o beaj, ne oant ket evit teurel ur sell ouzh ar vro o doa kuitaet. Treuziñ a rejont gouelec'hioù, morioù ha stêrioù. War droad e treuze Youc'hanan ar stêrioù gant Mariam war e gein. Sevel a raent war menezioù uhel, Youc'hanan o sikour Mariam adarre. Tremet a rejont dre veur a gêr ha meur a gêriadenn, mont a rejont a vro da vro. Met e kement lec'h, pa sellent tro-dro, e welent beredoù ha setu int ha redek kuit ken prim hag ul leue flemmet gant ur gelienenn-varc'h.

Hir e oa o hent, ha meur a walleur o doa bevet. Un deiz avat, a-benn ar fin, e tegouezhjont en ur vro ma ne oa bered ebet. Klask a rejont amañ hag ahont met ne gavjont bez ebet nag ambrougaded ebet o kas unan marv d'e ziskuizh diwezhañ. Chomet 'oa bamet an daou bried dirak un nor-dal divent, dor ar gêr-benn. Gortoz pell a rejont, met ne welljont netra. Den ebet ne leñve en ur vont d'un interamant pe en ur gimidiñ ouzh tud kar aet da Anaon. Ha den ebet ne zeue er-maez evit kas unan marv d'ar vered.

Goulenn a rejont digant un den war an oad.

— Respet deoc'h, lavarit deomp mar plij pelec'h emañ ar vered er vro-mañ ?

Souezhet e voe an den.

— Diwar-benn petra emao'h o komz ? emezañ. Peseurt bered ? Petra eo ur vered ? Ur park eo ? Ul liorz ? Ur c'hoariva ? Deuet oc'h moarvat eus ur bed all, eus ur vro disheñvel eus hon hini ha marteze ho peus traoù du-hont n'hon eus biskoazh klevet anv anezho.

— Petra ho peus lavaret ? eme Youc'hanan. Perak 'ta er vro-mañ, en ho hini, ne varv den ebet ? Ne vez den o leñvañ evit kimiadiñ ouzh ar re aet d'an Anaon ? Ne vez ket douaret ar c'horfoù marv ? Ar re varv a zo euzhus : dispourbellet eo o daoulagad, o beg damzigor ken e vez gwelet o dent. Ha ne zihunont ket gant trouz ar gurun zoken rak ne glevont mann ebet peogwir int marv.

Souezhet bras e voe an den pa glevas goulenn Youc'hanan.

— Biskoazh, emezañ, n'hon eus gwelet seurt tud spontus, n'eus ket anezho du-mañ.

Ha setu eñ da vont kuit evit ober e damm labour pem-deziek.

Sellout a reas ar gwaz hag ar wreg an eil ouzh egile :

— Setu va gwregig, kavet hon eus hon bro ! Er vro-mañ n'eus Marv ebet ha den ne ya d'an Anaon. N'eus netra da lakaat ar spont en hon kalonoù. A, va Doue benniget, echu hon beaj hir !

O klevout kement-se e laouenaas Mariam kerkent ha gant al levenez e troas he dremm war-du he gwaz evit ur pok d'he jod. Youc'hanan avat a zistroas e zremm diouti, rak soñjal a rae dezhañ ne oa ket tu er vro-mañ d'ur gwaz hag ur wreg pokañ an eil d'egile.

Chom a rejont da vevañ e kêr, prenañ un ti bras ha kaer meurbet. Kanañ ha dañsal a raent evel ar re yaouank. Youc'hanan a veze o seniñ ha Mariam o tañsal, ha goude e veze Mariam o kanañ ha Youc'hanan o tañsal. Debriñ hag evañ a raent, laouen evel div goulmig, kibellat a raent er sal-dour

evel daou houad. Tamm-ha-tamm e oa bet disoñjet ganto ar vro e-lec'h ma oant ganet hag o breudeur asirian, ar re a oa tostoc'h dezho eget an holl bobloù all er bed-holl.

Evel-se e tremene devezhioù ha bloavezhioù leun a blija-durioù a bep seurt, koulskoude e oa un dra a lakae an daou bried da brederiañ. Un deiz e selljont an eil ouzh egile ha ne voent ket ken evit lonkañ ur vruzunenn vara, stardet o gouzoug gant ar spont. Ne gavent er vro-mañ den ebet a vije aet dreist da gant vloaz. Da lavaret eo ne oa ket tu chom bev betek an oad a 200 vloaz pe 100 000 bloaz. Da belec'h eta ez ae ar re gozh tapet ganto o c'hant vloaz ma ne oa bered ebet ? Ne oa marv ebet a lavarit ? Da belec'h ez ae ar re gozh 'ta ? Setu ur goulenn a lakae Youc'hanan ha Mariam gwall-nec'het.

Dav e oa eta kavout un diskoulm d'ar gudenn. Un deiz e voe un eured hag e c'houlennas Youc'hanan a-greiz-holl digant ar re goshañ :

— Lavarit din, tudoù, gant holl va respet, n'eus Marv ebet er vro-mañ, met pelec'h emañ an dud kozh ? Ne welan amañ den ebet a vije en tu-hont da gant vloaz ? Ar re a zo mil bloaz, pelec'h emaint ? Hag ar e a zo kant mil bloaz ?

C'hoarzhin a reas an holl, c'hoarzhin a reas ivez ar plac'h nevez daoust ma oa mouchet he beg dezhi. A-benn ar fin e respontas un den kozh ha fur, gwenn e varv, ha ne oa ket tapet gantañ e zek vloaz ha tri-ugent c'hoazh.

— Evel-just, emezañ, n'ouzomp ket petra eo ar Marv. Hogen a-wechoù e klev an dud amañ ur vouezh a zeu eus an tu all d'ar menezioù. Lavarout a ra ar vouezh-se : “Sav ha deus ganin !”. Hag an hini a glev ar vouezh a rank sevel ha mont daveti, ha ne oar den ebet da belec'h emañ o vont.

— Ha netra ken ? a c'houlennas Youc'hanan.

— Netra ken, eme an den kozh ha fur.

Hag ar gouel da gendelc'her. Kanañ a rae an dud, laouen-

holl... Ha ne soñje den en amzer-da-zont, pep hini laouen evel al louarn fin tapet gantañ ul labous.

Dont d'ar gêr a reas Youc'hanan leun a levenez ha kontañ pep tra en doa klevet ha gwelet da vMariam.

— Pegen mat eo, emezi. Gallout a ra ar vouezh-se gervel ac'hanomp ma plij dezhi, n'omp ket evit mont daveti, laos-kaomp anezhi da yudal en tu all d'ar menezioù ha chomomp sioul.

— Ganit emañ ar wirionez, va gwreg. Kae da zañsal, va dousig, kae da evañ gwin, bez dinec'h ha laouen, n'omp ket evit mervel bremañ.

Hag int o-daou da vevañ evurus evel a-raok. Evañ, debriñ a raent, dañsal ha kanañ a raent. Seniñ a rae Youc'hanan, dañsal a rae Mariam, kanañ a rae Mariam, dañsal a rae Youc'hanan ha setu ur vuhez c'hwek ha habask evito...

Tremenet e oa meur a vloavezh leun a blijadurioù, sonerezh ha dañsoù. Un deiz pa oa Youc'hanan war-nes tapout e gant vloaz e klevas ur vouezh o tont eus an tu all d'ar menezioù. Gervel a rae « Youc'hanan, sav ha kae ! » Hag a-greiz-holl ez eas Youc'hanan, evel ma oa, noazh ha diarc'hen, da heul ar vouezh.

— Da belec'h emhout o vont ? eme e wreg, spontet. Ha me ? Hag hon madoù ? Lavaret ac'h eus n'out ket evit selaou ar vouezh-se. Chom amañ em c'hichen ! Arabat va lezel evel-se. Chom a rin va-unan-penn, soñj 'ta, arabat mont kuit ! Aiou, n'on ket evit chom hepdout !

— Ne c'hallan ket chom, a respontas Youc'hanan. Un dra bennak kreñv spontus a laka ac'hanon da vont.

Mont a reas kuit ha den ne welas anezhañ ken.

Chomet e oa Mariam hec'h-unan-penn, glac'haret-holl, en ur vro ne oa ket he hini.

Dastumet ganti hec'h holl milionoù, he mein prizius ganti e-barzh an ti, en ur c'horn, e chome war he c'hoazez e-kichen

ar berniad a oa war al leur. Ne oa ket evit kousket gant aon rak al laeron, hag e teue d'he soñj an dud kar, ar vignoned, ha mammennoù-dour yen he bro, an heol o parañ warno, al liorzhoù brav, tud bodet evit un eured bennak. Lezet he doa he bro, ha bremañ e oa milliget an estrenvro.

Un deiz avat e klevas mouezh he gwaz Youc'hanan o tasseniñ er pellder evel ur c'hloc'h. Pell edo da gentañ. Buan avat e tostae outi, ha setu hi spontet-holl. Sevel a reas, evel ma vije bet kollet he skiant-vat ganti.

Mont a reas Mariam e-barzh ur berniad arc'hant ha hi o leñvañ. Kemer a rae hec'h arc'hant, e serriñ ouzh he bruched, pokad d'ar pezhioù moneiz evel pa fellfe dezhi bezañ saveteet ganto. Poan gollet ! Ne rae ar vouezh nemet gervel : « Mariam ! Sav ha kae, Mariam ! Sav ha kae ! » Sevel a reas Mariam.

Daoust dezhi klask redek kuit ne c'hallas ket : dont a reas ar vouezh, mouezh ar Marv, da zasseniñ e-kichen dor he zi hag e oa ar paourkaezh maouez staget outañ ; a-boan ma c'halle chom en he sav. « N'ez in ket ! a huche Mariam. Ha petra a rin gant va madoù neuze ? » Kregiñ a reas ar vouezh gant he nerzh dianav da lakaat warni chadennoù diwel. Hag adarre e teuas Mariam war bennoù he daoulin evit goulenn skoazell ouzh hec'h arc'hant. Leñvañ a rae ha lavarout dezhi hec'h-unan : « N'ez in ket, nann ! N'on ket evit mervel ! » Mont a reas da guzhat e-barzh ar berniad arc'hant, kregiñ gant he dent e-barzh he mein prizius, lonkañ anezho. Koulskoude ne baoueze ket ar vouezh da c'hervel daoust ma oa serret an nor, ha sachañ Mariam daveti : « Dit e lavaran ! Sav ha kae ! »

Kollet he holl nerzh ganti, ne oa ket Mariam evit mirout ouzh ar vouezh d'ober pezh a felle dezhi. Sevel a reas-hi, dilezel hec'h arc'hant ha holl he madoù ha gervel an amezeien asirian eus he bro dilezet, en ur c'houlenn pardon evit an holl draoù fall he doa graet. Kompren a reas a-benn ar fin e oa ar marv un dra tonket da bep hini er bed-mañ. Met ne oa ket evit echuiñ

he c'hlemm, rak aet e oa den ne oar da belec'h gant ar vouezh c'halloudus.

Evel-se e varvas Youc'hanan ha Mariam ar re binvidikañ e-touez an holl Asirianed. Chomet bev e vefent en eñvor tud ar vro ma vefent chomet en o bro, ha lezet o madoù d'ar bobl ha d'ar sevenadur, evit reiñ skoazell d'ar re all.

Kouezhet 'z eus meur a aval³ eus an neñv : evit an dud doujet, evit ar re vat gant o nesañ, evit ar re a labour evit sevenadur an Asirianed, hon breudeur, avaloù all evit re all c'hoazh. N'eo ket avaloù ordinal, nann. An hini a zebro unan anezho a chomo bev da viken en eñvor an Asirianed.

3 Evel-se e vez echuet ar c'hontadennoù asirian alies :
« Kouezhet tri aval eus an neñv... »

Yezh diaesañ ar bed

Séchu SENDE

*Titl orin : A lingua máis difícil
Brezhoneg gant Neal BAXTER*

Er vro vihan damgollet-hont, a-wezhioù e tremene bloavezhioù ha bloavezhioù a-raok ma stage an dud da zistripañ o yezh-i.

Den ebet – na gouizieion an *National Geographic*, ar re ziwezhañ bet studiet gante ar yezh-se penn-kil-ha-troad – a oa deuet a-benn da zisplegañ ar rag hag ar perag : dre vras, an dud a rae gant en tu-hont da 5000 yezh all komzet er bed-holl a veze distaget gante o fozioù kentañ tro-dro d'o 13 mizvezh oad mui-pe-vui ; er yezh-se, avat, meur a hini a lakae bloavezhioù ha bloavezhioù a-raok rannañ e c'herioù kentañ, hag a-wezhioù bloavezhioù all c'hoazh zoken.

Dizoloet e oa bet zoken tud na zeuent morse a-benn da gomz ar yezh-se (da lâret eo en o yezh dezho), ha koulskoude n'o deveze kudenn ebet evit deskiñ kaozeal ken flour all yezhoù all, ar pezh a ziskouez splann pegen start e oa yezh ar vro-se e-keñver re all ar bed.

Pa veze deuet an dud en o oad pe aet kozhik-kozh ha techet d'en em soñjal diwar-benn o c'hudennoù, e konte ar re

na zeuent ket a-benn d'he c'homz morse penaos ne gredent ket he distripañ peogwir n'en em gavent ket barrek a-walc'h warni. Pe, en ur sevel o dorn davet o choug evit e skrabat gant o biz-yod, e lârent e hañvale bezañ kalz re start, pe re ziwezhat evit en ober. Pe c'hoazh, gante un tamm goanag dispis o fiziañ er re a zeufe war o lerc'h, e lârent : « Marteze e teuy a-benn ma bugale. »

Dav ansav memestra – ral a wezh, gwir eo – e oa bet bugale a zeue o yezh gante ken buan ha tra hag e vezent gouest d'ober ganti pa oant kroget gant ar skol. Met ar re-se ne oa anezhe nemet un nemedenn dister ; un takadig bihan, rak ar brasañ niver dioute ne zeuent ket a-benn da gomz yezh ar vro souezhus-se, nag ur wezh achu gant o studioù ret, na goude bezañ bet er skol-veur zoken.

An dud hag a zeue a-benn da vad, a-benn ar fin – un deiz bennak ha daoust da bep tra – da gomz ar yezh-se a roe kalon d'ar re all da boaniañ un tammig muioc'h, en ur zisplegañ dezhe e oa tu d'en ober. Ul labour ramzel e c'hellfe bezañ, dreistdenel a-wezhioù zoken, met en diwezh e talvez ar boan strivañ, rak n'eo ket forzh piv a c'helle lâret emañ gouest da gaozeal yezh diaesañ ar bed.

Ken diaes e oa ma veze kavet er skolioù kelennerion ha kelennerized na oant ket barrek warni zoken.

Ken diaes e oa ma ne veze ket anvet an traoù dre o anv er yezh-se gant an darn vrasañ eus an dud, lakaomp, evit kemer skouer ur ger boutin ha boas, hini ar benveg kleuziek a dalvez da zebriñ soubenn.

Ken diaes e oa ma veze kavet tud na oant ket gouest da lâret “Demat”, “Mont a ra”, “Noz vat” pe “Kenavo”.

Ur yezh diaes-kenañ a oa anezhi, ken ma kave gwell tud 'zo kuitaat o bro, o tec'hel diouzh skoilh ar bec'h, evit en em staliañ e lec'h all ma ne oa kudenn ebet gant ar yezh komzet eno.

Evit lenn barzhonegoù

Kredet e vez hirio, evit ar pezh a sell ouzh displegadur un oberenn lennegel, ne ve an oberour nemet ul lenner evel an holl re all. Ar pezh en deus da lavaret diwar-benn e skridoù ne dalvez ket muioc'h eget ar pezh a vefe lavaret gant forzh pe lenner. Bez' ez eus kalz tud, ha marteze a-walc'h emañ ar gwir ganto, a gav kalz gwelloc'h studiadenenn Freud diwar-benn an danevell *Gravida* eget displegadurioù a vije bet kinniget gant Wilhelm Jensen, pe hini *S/Z* savet gant Roland Barthes, *S/Z*, diwar-benn *Sarrasine* eget displegadurioù Balzac, mar bije bet anezho. Ha gwir eo e ranker teurel d'ar blotoù ar pezh en deus ur barzh da lavaret diwar-benn e varzhonegoù ? Ne gav ket din, rak alies em eus bet kalz a blijadur o lenn displegadurioù barzhed zo, Edgar Allan Poe ha Baudelaire, da skouer, pe re barzhed amerikan evel Robert Pinsky ha Dan Chiasson. Se zo kaoz em eus savet ar pennadig mañ diwar-benn daou eus va barzhonegoù, an hini kentañ hag an hini diwezhañ bet savet ganin.

Klemmgan an divroañ

A-hed an noz, amzer-wechall

Merc'hed ar glav en ur nijal

A zeuas a-us d'ho kavell
 O blev hejet gant an avel.
 Klevet hoc'h eus o mouezh ken flour
 E-traoù ar prad war ribl an dour
 Pa ziskenne eus bolz an noz
 Ar c'houmoul gant o gwir bennozh
 Pelec'h emañ aet merc'hed ar glav ?
 Hiboud an dour ne lâr met gaou.
 E koad kozh ar gorriganeez
 E turia moc'h gant o mojoù.
 Laezhenn flaeius an touseged
 A zilufi sked ar stivelloù.
 Ho kalon a vo libouzet
 Gant gouelezenn an amzerioù.
 Mui ne weloc'h ar c'hoadoù glas.
 Ruziet emaint gant gwad al lazh.
 Bara didarch an dinammded
 'Barzh ho kenoù mui ne day ket.
 Mallozh ruz d'an alouberien
 O deus taolet o louzoù brein
 War vro gozh an ermined gwenn.

(*Levr ar Blanedenn*, Al Liamm, Brest, 1981. Savet e 1973.
 Sonerezh gant Tristan Le Govig. Enrollet eo bet gantañ war e
 bladenn *Awen*.)

Ur *primum movens* a zo rekis evit ma vo savet ur barzhoneg :
 an Awen. Doue an Awen a gas e gannaded d'ar barzh. Alies
 a-walc'h e kemer ar c'hannad doare ur plac'h yaouank. Setu
 ar pezh a c'hoarveze gant Saint-John Perse. Lavaret en doa
 din e veze miret gantañ peadra da skrivañ e kenkas e teufe
 ur weladennerrez bennak betek ennañ e-kreiz e hun. Evel-se
 e vefe evit lakaat dre skrid kemennadoù an Awen. Ar barzh a

rank digejañ ar c'hemennadoù-se war ar prim, ha stummañ e notennoù. Ret e vo dezhañ ober implij eus an holl vinviji a gavo, geriadurioù, yezhadurioù ha levrioù a gelc'houiziegezh, studiañ skiant ar gwerzaouañ ha gwellañ doareoù da drivliañ al lennerien : damc'her, mouskomz, digenvezad, eilpennster, astenn-ster, trokster, gerstok, enep-tezenn, ledereadur, ledamzeriadur, flourdous, dreistambilh, *apasioeia*, *anacoluthon*, keñveriadenn, treuzskeudenn, kiasmed, berr-dro, c'hwezhadur, strilhadur, ha me 'oar-me. Ret e vo dezhañ c'hoazh lenn pizh oberoù ar varzhed vrudetañ. Labour al lenner ne vo ket aesoc'h : ret e vo dezhañ furchal lenndioù evit klask titouroù diwar-benn buhez ha skridoù ar barzh ha studiañ an holl skiantoù hag implij an holl vinviji mestroniet gant ar barzh. Al lenner a rank mont pelloc'h c'hoazh ha studiañ labourioù ar brederourien hag ar skridvarnourien. Tud ken brudet ha Freud, Jung, Lacan, Jean-Paul Sartre, Gaston Bachelard, Karl Marx, Lukačs, Theodor Adorno, Walter Benjamin, Hans Robert Jauss, Leo Spitzer, Erich Auerbach, Cleanth Brooks, I. A. Richards, F. R. Leavis, Roman Jakobson, Roland Barthes, Michel Foucault, Jacques Derrida, Tzvetan Todorov, Iulia Kristeva, Harold Bloom, Stanley Fish, Jonathan Cullers, M. H. Abrams, *et al.* Evel-se e vo harpet al lenner da lakaat warwel holl perzhioù ar barzhoneg lennet gantañ.

Klemmgan an Divroañ a voe savet e brezhoneg evit brezhonegerien a oar un dra bennak diwar-benn istor ar Vreizhiz, diskennidi anezho eus ar meuriadoù keltiek a zilezas Breizh-Veur pa voe aloubet ar vro gant ar Saozon ha meuriadoù german all. En em staliañ a rejont war al ledenez en tu hont d'ar mor : o bro nevez a voe adanvet Breizh. Peurvuiañ e teuent eus Devon, Cornwall ha Gwyneth. Diazezet e voe ganto rouantelezhioù nevez a zeuas da vezañ unanet ha da chom dieub betek fin ar ^{vet}XV kantved, pa voe trec'het lu ar Vreizhiz gant ar C'hallaoued. Rediet e voe hêrez Breizh da zimeziñ gant hêr tron

Bro-C'hall, hag e 1532 e voe sinet ar feur-emglev etre Breizh ha Bro-C'hall. Breizh a viras dreistgwirioù pouezus : o breujoù, o lezennoù, ar gwir da sevel an tailhoù er vro, eskoptioù dizalc'h, hag evit ar baotred ar gwir da dremen hep bezañ galvet d'ober o servij pell diouzh o bro. Miret e voe an dreistgwirioù-se betek an Dispac'h gall. E-kerzh ar prantad-se e oa Breizh "*province réputée étrangère*". Lamet e voe dreistgwirioù Breizh ha trec'het ar Vretoned emsavet gant gouarnamant an Dispac'h. Adal ar mare-se e reas Bro-C'hall he seizh gwellañ evit distruj hevelebded-kenel Breizhiz, o yezh, o sevenadur, o hengounioù. Lamet e voe ar gwir da reiñ anvioù hor sent kozh d'ar vugale, ha pa veze gant un anv-familh un doare un tammig re vrezhonek e veze kemmet an anv : se zo kaoz e voe troet *Reun ar C'halan* e *René Galand*, an anv nemetañ a vez kavet war ar skrid-ganedigezh, an diplomoù skolveuriek, ar gartenn-anavezout, ar gartenn-vot, hag ur bern paperioù a-berzh Stad a zo bet roet din a-hed ar bloavezhioù. Ar vugale a veze lakaet d'ober pinijenn ma vezent tapet o komz brezhoneg er skol, ha graet e veze goap outo ma ne oant ket evit kavout ar ger gallek ret, pe distagañ ur ger gant pouez-mouezh tud kêr. E burevioù ar gouarnamant e veze skritelloù ouzh ar mogerioù gant ar c'hemenn groñs : *Défense de cracher par terre et de parler breton*. Hag ur vamm-gozh paour na oa ket evit komz galleg a ranke pediñ ur plac'h yaouank bennak da zont ganti evit en em zibab gant an implijad. Pa fell d'ar C'hallaoued komz eus trefoedaj tud *barbar* e reont gant ar ger *baragouin*, ur ger savet en ur stagañ daou c'her brezhonek an eil ouzh egile, *bara* ha *gwin*. Ar Vretoned e vez graet *ploucs* outo, ur ger kunujennus par d'ar ger *crouille* evit henvroiz an Aljeri ha d'ar ger *bougnoules* evit an dud du. Ha klevet e veze farsadennoù evel houmañ : ur Parizian a c'houlenn, gant an doare da vezañ dic'houiziek-tre : « *Quand un Breton bretonne, que fait-il donc, et par où ?* » Hirio an deiz ne vez ket ken fall an traoù. Ar Vretoned o deus gounezet ar gwir da reiñ an anvioù a blij dezho d'o bugale, ha ne vez ket kastizet ar

vugale pa c'hoarvez ganto komz brezhoneg er skol, met n'int ket aotreet d'ober gant ar brezhoneg dirak ar varnerien na da sevel paperioù lezennel, koumanantoù, kontradoù, testamentoù h.a. e brezhoneg.

E *Klemmgan an divroañ* e voe degaset kemennad kentañ an Awen d'ar barzh gant gweladennerezed an noz pa ne oa nemet ur bugelig. En e hunvre e oa ganto doare mojennel merc'hed ar glav, ha komz a raent dezhañ dre an trouz a vez graet gant ar glav o kouezhañ war dour ur wazh. Ar barzhoneg a zo komzet gant ar barzh deut d'an oad gour. Red an amzer en deus douget anezhañ pell diouzh bed e vugaleaj, ur bed kollet da viken. Chomet eo en hevelep lec'h, met ur bed disheñvel a wel en-dro dezhañ, ur bed m'en em gav divroet ennañ. Un harluad eo deut da vezañ e bro e c'hanedigezh. Lodenn gentañ ar barzhoneg a ziskouez penaos e vez sellet ouzh ar bed gant ur bugel. Gwelet a ra maezioù difreuz, stêrioù ha gwazhioù sklaer ha glan, ha kavout a ra dezhañ ez eus boudoù-hud kuzhet er c'houmoul hag er c'hoadeier. Stummet eo bet e spered gant marvailhoù, mojennoù, ha kontadennoù ma vez anv enno eus korriganed ha korriganezed, morganezed, roñfled, kannerezed-noz. Klevet en deus gwerzioù diwar-benn an Dug Yann ha Kadoudal. Gwelet en deus dañsoù hengounel, bourret en deus o klevet seniñ binioù hag bombard, darempredet en deus chapelioù gant gwer-livet ha delwennoù sent kozh, evet en deus dour feunteunioù sakr, eürus eo bet. Damveneget eo an holl munudoù-se er barzhoneg, hag al lenner a rank merzhout an *ellipsis* evit santout an troc'h etre ar baradoz kollet hag ar bed saotret ma rank ar barzh bevañ ennañ kenkoulz hag e gounnar ouzh an alouberien hag o deus distrujet kened ar vro ha degaset ganto ar saotradur, an dienez hag ar marv. Al lenner a c'hell kevredañ ar moc'h a duria douar ar vro gant an tourterien a zistruj ar c'hleuzioù hag ar gwez, laezhenn an touseged hag al louzoù brein gant an danvezennoù kimiek hag al lanv du : kontammet o deus stêrioù, gwazhioù

ha parkoù-istr evit bloavezhioù ha lazhet pesked ha laboused a-vil-vern. Ar saotradur a zo bet speredel kenkoulz ha danvezel. Da vare an Dispac'h e veze torret gwer-livet ha delwennoù ar sent kozh ha troet ilizoù e krevier evit ar c'hezeg hag ar saout. E deroù an XX^{vet} kantved e vez laeret an delwennoù evit bezañ gwerzhet da vourc'hizien binvidik. E-lec'h kanaouennoù hengounel ne vez klevet nemet ar c'hanaouennoù divalav a oa diouzh ar c'hiz e Pariz, *Prosper, youp la boum*, gant Maurice Chevalier (un houlhier eo Prosper, madelezhus eo gant e c'histi : kemer a ra ar bilhedoù bras gounezet ganto, met lezel pezhioù bihan a vez roet dezho), pe an hini a veze kanet gant Milton. Enni e vez kavet gwerzennoù evel : *S'payer d'agrément, c'est pour ma maman... Faire pisser Mirza, c'est pour mon papa*. Itron an ti a laka he gwaz da gas Mirza, kiez-moumoun itron an ti, d'ober he staotadennoù ouzh postoù-gouloù ar straed. Filmoù gant komedianed evel Bach, Laverne ha Fernandel a zedenn muioc'h a dud eget pezhioù-c'hoari an abad Le Bayon, an akordeoñs hag ar saksofon o deus kemeret lec'h ar vombard hag ar binioù, ha dañsoù kof-ha-kof dañsoù ken kaer ha dereat ha derobe Gwengamp. Ar gwashañ droukskouer, e-kerzh ar prantad-se a c'hoarvezas em c'horn-bro, da sulvezh ar pardon. Da vare ar gousperoù ez ae al lidambroug eus iliz ar barrez da chapel an Itron Varia, war bevonn ar vourc'h. Tremenn a rae al lidambroug tost-tre d'al leurenn ma oa bet staliet warni manejoù ar foaratourien dedennet gant ar mor a dud a zeue d'ar pardon. Beuzet e oa bet ar c'hantikoù gant uhelgomzerioù ar manejoù a vleje sonioù Mistinguette, Maurice Chevalier, Georgius, Milton hag all, sonioù ken dizereat hag *Elle a perdu son pantalon / Tout en dansant le Charleston, Pas sur la bouche, Par le trou de la serrure, Je me suis vue nue, Les noces à Rébecca, Ma régulière*, hag an hini gwashañ *J'ai vendu mon âme au diable*. Droukskoueriet e oa bet ar fideled, anat eo, met ne oa lezenn ebet evit lakaat ar foaratourien da lakaat an uhelgomzerioù da

chom mut da vare ar gousperoù, ha mar bije bet, ne oa ket gouarnamant Pariz eus tu ar veleien. Ar paourkaezh person a rankas lakaat al lidambroug d'ar sulvezh a-raok sulvezh ar pardon. Ar vallozh ruz laosket gant ar barzh war an alouberien a zo implijet gant ur Breizhad kerkent hag ez eont e gouez. An erminig gwenn a zo arouez Breizh, ha *Potius mori quam foedari* he ger-stur.

Ar barzhoneg a vo aesoc'h da gompren ma vez sellet outañ a-gevret gant lod eus va skridoù all, barzhonegoù, danevelloù hag eñvorennoù. Savet e voe e 1973. Tapet am boa va hanterkant vloaz, ha va skrid brezhonek kentañ e oa. Evel kalz Breizhiz eus va c'horn-bro, ar C'hastell-Nevez, e oa aet va zud d'en em staliañ en Amerika. Evit abegoù a bep seurt ne oan aet d'o c'haout nemet e deroù 1947, pa oan bet aotreet da derriñ va c'hontrad gant an arme c'hall : ofiser a vicher e oan deut da vezañ e-pad ar brezel. Ernest Renan, en e skrid brudet *Prière sur l'Acropole* a zispleg penaos e oa deut e zoujañs evit Pallas Athênê da vezañ kreñvoc'h eget e garantez-vro, daoust m'en doa miret hiraezh da zaoulagad c'hlas merc'hed e vro : « [...] *des fontaines d'eau froide y sortent du rocher, et les yeux des jeunes filles y sont comme ces vertes fontaines où, sur des fonds d'herbes ondulées, s'y mire le ciel* ». Karantez a vagen c'hoazh evit va bro c'henidik, met ar garantez-se n'en em ziskoueze nemet war live ar reiz, en ur lenn studiadennoù diwar-benn ar yezhoù hag al lennegezhioù keltiek. Va zad ha va mamm a oa aet da Anaon, va zad e 1970, ha va mamm e 1973. Un taol mantrus e oa bet evidon. Evel pa vije bet troc'het pep liamm etrezon ha va hendadoù. Se zo kaoz e oa bet ken pouezus evidon an hunvre hag en doa kaset din da soñj eus an hunvre skeudennet er barzhoneg *Pedenn evit ar Varn Diwezhañ*. Adal neuze en em gavis rediet da ouestlañ al lodenn vrasañ eus va skridoù d'an *défense et illustration de la langue bretonne* (evit taneal Joachim

Du Bellay). Ne oan ket evit dilezel va labour diwar-benn lennegezh Bro-Chall : va micher e oa, nevez zo e oa bet roet din medalenn ar *Palmes Académiques*, ha kendalc’het em eus da sevel levrioù ha pennadoù e galleg hag e saozneg diwar-benn lennegezh Bro-C’hall betek 1993, pa ’z is war va leve. E-keit-se avat em boa savet ur bern skridoù brezhonek, barzhonegoù, danevelloù, ha pennadoù diwar-benn lennegezh ha sevenadur Breizh. Gweladennerezed an noz a oa chomet fidel d’am gwele e-pad an ugent vloaz-se. Bet am boe o gweladenn diwezhañ e 1993, e-kreiz an noz, goude ma oan bet war var da vervel, skoet ma oan bet gant ur waskadenn-galon. E-kerzh an oberatadenn e teuas un tammig eus ar stankadenn a chome er wazhienn-kas d’en em zistagañ ha da vont pelloc’h evit ober ur stankadenn all. Ar surjianed a zeuas a-benn da lemel an holl dammoù. E-kerzh an noz war-lerc’h, anat, ne oan bet evit menel kousket nemet evit ober an hunvre skeudennet er barzhoneg da-heul.

Pedenn evit ar Varn Diwezhañ

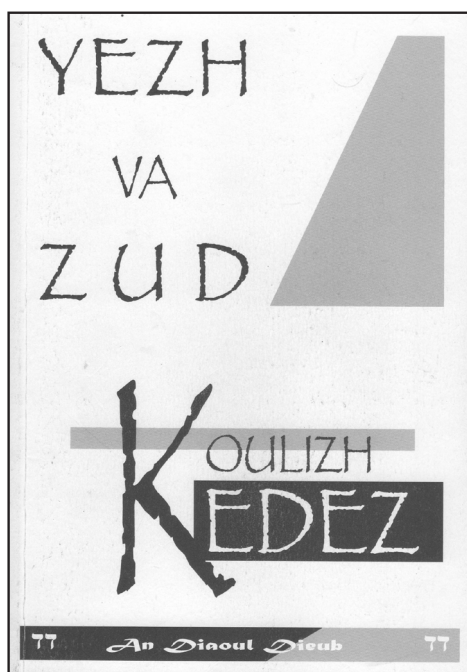
Bez’ ez eus nozvezhioù hir
 Nozvezhioù ma soñjer ne darzho biken an deiz
 Pa ne vez ken momeder
 Evit muzuliañ red an amzer
 Met ar gwazhied o talmiñ dindan ar bizied
 En ho taou ivig
 Nozvezhioù dizehan evit ar c’hlañvour
 Astennet war e wele e penn pellañ an ospital
 Evit ar prizoniad gourvezet war simant an toull-bac’h
 Evit ar soudard trec’het e bazfoz ur c’hreñvlec’h
 Nozvezhioù a ya a-raok ken gorrek
 Hag ur viskoulenn o taskrignat delioù uhelañ ur wezenn-derv
 Nozvezhioù ken heugus hag ur velc’hwedenn
 O ledañ he libouzenn war vleunienn vrapañ al liorz
 Ha moarvat e oa kiriek d’e blanedenn

Al lonker astennet war gwele an ospital
 E zivrec'h hag e zivhar staget start
 Gant lêrennoù ouzh barrennoù dir ar stern
 Dizifenn dirak euzhviled e hurlink
 O paeañ evit e gorfadoù
 Gant e zroukhunvreoù skrijus
 Ha moarvat e oa kiriek d'e blanedenn
 Ar muntre n'en doa kavet gwelloc'h
 Evit diskouez e garantez d'ar plac'h a gare
 Eget ur gontell sanket don en he bruched
 Ha moarvat e oa kiriek d'e blanedenn
 Ar soudard trec'het en doa gwisket al lifre fall
 E-kreiz ur brezel didruez ma zeu ur paotr
 Da vantañ e fuzuilh a-enep d'e wellañ mignon
 Hag ur breur da stlepel ur vombezenn
 E-barzh ti e vreur
 Hag un tad da varn e vab nemetañ d'ar galeoù
 Ha moarvat e oant kiriek
 Met n'ouzont ket da betra
 Hag eno emaint evel loened
 Flastret dindan ur samm re bounner
 O samm a zo va samm
 Met n'eo ket diganeoc'h e vo goulennet
 Ma vezont pardonet evel ma pardonomp
 D'ar re o deus manket ouzhimp
 C'hwi an dud seven, an dud a zoare, an dud jentil
 Gant ho kwragez fur hag ho pugale sentus
 Hag hoc'h arc'hant klenket aketus e koufroù an ti-bank
 Davedoc'h e troan, Mamm druezus
 Ho pet truez outo evel m'hoc'h eus bet truez
 Ouzh korf boureviet Ho Mab
 Ha degemerit anezho e Peoc'h peurbadel
 Ho Karantez.

(*Pedenn evit ar Varn Diwezhañ*, Al Liamm, niv. 284-285, 1994, pp.193-194. Skrivet e 1993.)

Nepell goude ma oa bet embannet ar barzhoneg em boe ul lizher digant Paol Keineg, a oa bet unan eus va c'hentañ ha gwellañ skridvarnourien. Hervezañ e oa ar barzhoneg-se an hini mantrusañ bet savet ganin biskoazh. An hini diwezhañ e voe ivez. Gouest e oan c'hoazh da sevel skridoù, war bouez ar re a veze kaset din gant kannadezed an Awen, da lavarout eo, danevelloù, eñvorennoù ha pennadoù savet e brezhoneg diwar-benn skrivagnerien vreizhat (Lan Inizan, Meven Mordiern, Frañsez Vallée, Yeun ar Gow, Youenn Drezen), gall (Hugo, Baudelaire, Cocteau, Giraudoux, Pieyre de Mandiargues, Simenon, Camus, the Oulipo), saoz (Chesterton), amerikan (Poe, Melville, Lovecraft, Kerouac), ha spaniat (ar barzh Jorge Guillén, a oa bet kelenner war lennegezh Bro-Spagn e skolver Wellesley). Kannadezed an Awen, er barzhoneg *Pedenn evit ar Varn Diwezhañ*, a zegasas din gweledigezhioù eus ur mezvier e-kreiz hurlink an *delirium tremens*, eus un den hag en doa lazhet dre warizi, ar vaouez a gare, hag eus soudarded tapet e-kreiz ur brezel-diabarzh : paotred an *IRA* n'o doa ket asantet d'ur feur-emglev a leze ul lodenn vras eus Iwerzhon d'ar Saozon hag o doa dalc'het da vrezeliñ ouzh ar Saozon hag ouzh izili all an *IRA*, Breizhiz yaouank ezaouet dezho gant Roparz Hemon en e varzhoneg ken mantrus, *Kanenn evit Deiz an Anaon*, hag un ofiser gall am boa anavezet e Skol Saint-Cyr (d'ar mare-se e oa bet adstaliat ar Skol e Charchell, etre Alger hag Oran). Goude ma oa bet distaget an Aljeri diouzh Bro-C'hall gant De Gaulle e oa aet va c'hamarad a-du gant an *OAS*. Harzet e oa bet, ha barnet da dremen an nemorant eus e vuhez e toull-bac'h ur c'hreñvlec'h. Echuñ a ra ar barzhoneg gant gweledigezh frealzus an Itron Varia. Biskoazh abaoe n'em eus gwelet kannadezed an Awen.

War zigarez lenn

Yezh va zud
gant Koulizh KedeZ¹

¹ KEDEZ (Koulizh), *Yezh va zud*, An Diaoul Dieub, 2012. An daveoù a gaver er skrid a zo niverennoù ar pajennoù ma kaver ar skouerioù roet).

Setu ul levr bet moulet daou vloaz 'zo ha n'eus ket bet anv anezhañ kalz. Neb a lakay e fri e-barzh a gompreno perak moarvat. E-giz m'en defe graet a-ratozh-kaer an oberour evit mirout ouzh al lenner ordinal da stagañ gant an oberenn. Un doare geriadur eo, toueziet ennañ pennadoù diseurt hag a denn da vuhez ar maezioù e Bro-Rouzig, prederiadennoù ha savboentoù an aozer diwar tudennoù 'zo. An doare ma 'z eo kinniget a zo un harz d'al lenn : ouzhpenn ar marelladur a bennadoù, en deus Koulizh Kedez implijet meur a arouezenn sañset evit diforc'hañ ar pennadoù ; degas a rafent bec'h d'ar spered kentoc'h.

Daoust da se ez eo un oberenn espar a-walc'h. Dastumet ez eus etre 1960 ha 2000 a vommoù distaget gant e dad hag e vamm, pe gant tud ar c'hêriadennoù amezek e Sant-Kouled e-kichen Kastellin. Pouezañ a ra war ar gerioù na oant ket bet dastumet er genyezh, dre verkañ dibarderioù ar soniadoù, ar stummoù, hag an ereadurezh. En em lakaat a ra Koulizh Kedez dindan baeroniezh ar barzh italian eus deroù an XIX^{vet}, Giacomo Leopardi, bet savet gantañ ur pikol oberenn ma kaver en he ser pennadoù yezhoniezh, evezhiadennoù war oberoù lennegel ha prederiadennoù metafizikel.

A-benn reiñ c'hoant d'an dud da ober ar gantreadenn am eus ranket seveniñ, e kinnigan un tañva dre urzhiañ an traoù evel-henn : ar melladoù a denn d'ar geriadur, neuze d'ar yezhadur, erfin da vuhez ar maezioù ha da dudennoù espar en deus bet tro da anaout. Unvanet em eus skritur ar skouerioù a restan, evit aesaat ar gompreneson.

Geriadur

Ar pezh a zo dedennus amañ ez eo ar spisted a ziskouez an aozer pa verk ar c'hemmoù pe an arlivioù a gaver gant ar ger-

mañ-ger distaget er blegenn-mañ-plegenn, hag a ro tro da ober keñveradennoù gant rannyezhoù all pe zoken gant parlantoù an toleadoù amezek eus Kernev-izel ar c'hreiz, Rouzig, Bidar, Porzhe, Glazig. Meneg a zo alies eus gerioù teskaouet gant Yeun ar Gov, pe gant skrivagnerien kernevek all, ha da dammoù diforc'hioù etre lavar an tad hag ar vamm...

Dioueriñ (51, 74, 285)

Ar bern skouerioù roet gant KK a ziskouez ez eo ar verbe-se ur verb tre eeun a dalvez “lezel a-gostez, dilezel”, Gl. “*Se priver de, se passer de*”, ha neket “mankout, kaout ezhomm”, “*manquer*”. Evit dioueriñ eo ret kaout, evel ma tiskouez ar skouerioù roet :

N'eus ken dioueriñ d'ober.

N'oc'h ket gouest da zioueriñ ac'hanon (de vous passer de moi).

Ne c'hellan ket bezañ dioueret (on ne peut se passer de moi).

Rouz/melen (47, 187)

Daou seurt lapined a zo war ar maez, re rouz (an hini liv teñval, “*brun, fauve*”), re velen (an hini sklaer, “*roux*”). Digarez da ober goap eus ur skolaer eus penn kentañ Diwan, deuet da zeskiñ un tamm brezhoneg war ar maez, hag eñ o faziañ bep tro, eme an aozer, pa veze kinniget gant e vamm tapout al lapin en e gombodig... Ur sell gallek e ve e hini eme KK ; mechal ha ne ve ket kentoc'h hini un den eus ar c'hêrioù traken.

Mont / bezañ en oferenn (87, 123, 182)

Anat eo diwar ar skouerioù roet, e vez merket an daremprediñ kustum gant an amzerioù boaz ha neket gant ar verb “mont” : *Ar re-se a veze d'an oferenn vintin*. Digarez da KK da c'hodisat ul levrig a-zivout an diduamantoù evit ar

vugale embannet gant ti-kêr Montroulez, ma kaved ar bomm « *Me 'ya da skol Diwan Komana* » ; da strakal brulu !? eme an aozer gant mousfent peuztrenk.

Bondilh (112)

Titouroù resis a gaver er skrid diwar-benn ar plant evel amañ gant ar ger “bondilh” hag e tesker e oa bet maget ar saout ganto e-pad sec’hor 1976. Hervezañ ez eo disheñvel diouzh an evlec’h, brasoc’h ha teñvaloc’h o delioù, alese an anv oulm-du e broioù ’zo. Faziek e ve Vallée pa lavar-eñ ez eo kevatal “bondilh” da “krenned”, un doare haleg enta, padal ne gresk ket ar bondilh el lec’hioù dourek hervezañ.

Gwevn (37, 136, 155, 177, 273)

Setu ur ger hag a blij d’an aozer p’en kaver pemp gwech da nebeutañ : *Ur paotr gwevn oan pa oan ugent vloaz*, ma talvez “kreñv ha bagol”. *Ar gwinizh oa gwevn dindan ar gwez. Ne zorne ket mat. Ar plouz a zalc’h an dornerez*. Amañ e talvez kement ha “glas ha gleborek”, heñvelster ouzh “pouer” e Dirinonn, a gaver e-barzh *Evezhiadennoù war c’heriadur Roparz Hemon* gant Kervella.

Lav (152, 290, 329)

An anv-gwan-mañ, implijet e Kernev dreist-holl, n’eo ket krennvrezhonek hepken (*lau et droug tout ung*) a ve mat implij muioc’h evit “fall, dister, truck”, Gl. “*petit, médiocre, minable, nul*”. Skouerioù :

Un tamm parizian lav bennak

Piv’ yay d’an tamm “kermesse” lav ’giz-se ?

Ne oa nemet un tamm serjant lav anezhañ

Lugañ/ di(s)lugañ (37, 302, 341, 351)

Ar skouerioù roet war ar gerva-mañ a laka anat argemmoù

ster soutil a-walc’h : *luget (eo) ar poell*, pe ar chadenn, pe an orjalenn, met ne vo ket lavaret evit ur c’hi, rak hemañ a vo “staget” ; hag ivez “distaget” ar c’hi, Gl. “*détaché*” ha “disluget” an dilhad Gl. “*décrocher*” ; erfin *Bastien ne gavo ket e zilug deus ar c’hleñved-se*. Gant Alan Heussaff e kaver un displegadur heñvel en e c’h-*Geriaoueg Sant-Ivi*.

Yezhadur

Ouzhpenn ar c’heriaoueg e kaver el levr kalzik krafoù o tennañ d’ar yezhadur. E-kreiz an oberenn ez eus zoken hogozik un dek bennak a bajennadoù gouestlet penn-da-benn d’an dra-se. Anzav a ranker n’eo ket gwall splann alies ar pezh a venn an aozer prouiñ, ken eliptek eo an displegadur. Arver termenoù ar yezhadur frammadel – e neblec’h a ouzon ne reer gant kement-se e yezhoù bras Europa –, hervez ma ’z int arveret e-barzh *Gramadeg ar verb* gant SADED, embannet gant *Preder*, n’int ket evit aesaat an traoù, seul vui ma ’z int moulllet alies e stumm berradurioù e korf ar skrid. Kavout a reer evelato evezhiadennoù perzhek hag a c’hello magañ ur yezhadur bras nevez ez eur engortoz anezhañ. Merkomp ivez evezhiadennoù niverus war an distagadur hag ar c’hemmadurioù.

Arver araogennoù ’zo (124, 55)

Lavarout a rae *Ul leue war e vamm* ha neket “dindan” evel e galleg, troienn faziek, hervez an aozer, implijet gant Yann Gerven en e levr *Plac’hedigoù o ler lous*, p. 91. Faziek e ve ivez hervezañ an implij stank eus “ha” pe “evel” goude “memes”, “hevelep” : *Er memes estaj ganeomp e oant*.

Hep ket (168, 236)

E-kichen an nac’hañ e c’hell ar ger “ket” mont da stummañ

troiennoù verb gant “hep” evel : *Gwelloc’h paseal hep ket (dour), ne chomin ket hep ket*. Direizh e ve implij an araogenn er stumm krenn, evel a c’heller ober gant “dindan” da skouer (keñveriañ *Chomet eo dindan*) rak verboù kreñv hon eus amañ.

Neuze / no (197, 355)

Teurel a ra evezh KK ouzh un implij ispisial eus “neuze” (“neuhe” er skrid), gant ar ster “ha /pe” a zeu diwar e orin hB. *no + se*, e galleg “*et aussi*”. Skouerioù : *Avaloù neuze per zo deut gantañ. Degas ganeoc’h ar skaoñ neuze ar sailh*. Ar pep souezhusañ eo gouzout e oa bev ar ger c’hoazh pa ’z eo bet dastumet gant ar yezhonour alaman W. Dressler e Ploveur : *Ar vugale oa bihan c’hoazh, pemp no c’hwec’h vloaz*.

Ar rannig-verb e lakaet e penn ul lavarenn (308)

Ober a ra an aozer un evezhiadenn a bouez war implij ar rannig-verb “e” lakaet e penn ur bomm lavar. Evel ma oar an holl n’eus nemet ar verboù skoazellañ (bout, mont, dont, gallout, rankout, dleout) a c’hell mont en alf al lavarenn evel da skouer : *e rank bezañ*. Met ivez pa venner taolenniñ un depegn buhezek ma ’z a kenheuilh an oberoù buan-ha-buan evel er skouer roet gantañ : *Emañ o redek war-lerc’h ar vuoc’h. Klask a ra kregiñ e-barzh he lost. E krog e-barzh. E rip gantañ. Ne ziskrog ket*. Salv ma vo impljet muioc’h ar frammad-se gant ar skrivagnerien kuit da implij an displegadur pounner a-walc’h gant ar verb skoazellañ “ober”.

Ar vuhez war ar maezioù

Evit Koulizh Kedeze ez eo bet an dastum gerioù ha troioù-lavar un digarez da gomz eus doare ar maezioù ha da zec’hervel tudennoù iskis pe iskisoc’h pe da ober evezhiadennoù war darvoudoù an istor.

Breizh-Rusia (84)

An arver distank eus an anv-kadarn “Breizh” hep an adanv “Izel” a zegas KK da ober un hir a zisplegadenn a-zivout ul lizher kaset e 1924 da Jean Grenier gant Max Jakob, bet o chom e Kemper. Hervez hemañ e ve damheñvel Breizhiz ouzh ar Rusianed, tud hag a gennev enno tuioù spered kontrol na gaver ket peurlvuiañ kevret. Talvezout a ra ar boan dezrevellañ amañ ur pennadig eus troidigezh an aozer :

« *A-benn ar fin e vez lonket sistr gant ar voiarded vreizhat e-lec'h gwin Champagn ; er foz e tistanont da heul o gwall doullad ; tri devezh diouzh renk e chomont anez dizreiñ d'ar gêr. [...] Ar sulvezh war-lerc'h e vezint en oferenn, e-giz pa na vijent bet biskoazh mezu-dall. Ankounac'haet ganto o c'hanaouennoù hudur e teuio koun dezho eus o c'hantikoù boemus, eus o sonerezh relijiel dibar. »*

Botoù kac'hañ en ti (117)

Amañ e tesker ned ae ket merc'hed 'zo, koantennoù ma oant, da gac'hañ er-maez, dezho da chom hep louzañ o *boutoù lergoad*, reoù gant ul *lerenn velen* !

E korn ar c'ho(u)gn (158, 210)

An droienn-mañ a dalvez *e korn an oaled*, da lavarout eo *e-tal an tan, war an maen oaled, war ar skiñvier tro-dro*. En em c'houlenn a ra an dastumer ha n'eo ket ar ger “koun” a vefe eno, pa oa *E korn ar c'houn* anv ur gevredigezh eus Plonevez-ar-Faou hag a oa he fal advevañ ar c'hoñchennoù kozh. Un digarez eo ivez da blantañ tachoù da Wennole ar Menn en doa distaget *e korn an tan* en ur skingasadenn, ur gallekadur braouac'hus eme hor C'houledad.

Gerioù micher (39)

Deskiñ a reer e vez lavaret “morzhellerien” evit ar “bannoù” (“*montants*”), “bizhier” (“*barreaux*”) evit ar gloued hag ar skeul

e gin d'ar pezh a veneg Vallée en e *Adc'heriadur gallek*. Ne vez implijet ar ger “barrinier” nemet ha bizhier houarn e vefent, da nebeutañ tro-dro da Gastellin. Al liester e *-ien-se* evit ar binvioù pe an ardivinkoù evel ar “moterien”, an “traktourien”, an “tourterien” a chom digemm goude ar ger-mell.

Ur c'hwil (172)

Amañ e reomp anaoudegezh gant Yann Koloberr, un amezeg pailhart, mevel bras neuze micherour e Pont-ar-Veuzenn, ur skouer eus ar pezh a venege Max Jacob ergentaou. Ar paotr, ur pitaouer meur anezhañ, a zalc'he soñj eus Polskadezed anavezet gantañ e-pad ar brezel, *noazh o skalf*, ar pezh a oa anvet gantañ *chom hep kaout dilhad da vont d'an ofereenn*. N'eo ket bet dastumet an droienn gant Martial Ménard en e c'h-*Geriahudur...* Dont a rae gantañ ivez regennadoù kras evel *L'amour à la polonaise* (*Ar sac'h e-barzh, al lost er-maez*). An deskrivadur eus ar stad ma tegemere an dud en e di, pe gentoc'h en e graou, a dalvez ar boan bezañ meneget ivez, koulz hag e avanturioù e fouzhleç'hioù an Oriant. Pell a-walc'h emaoimp diouzh ar Breizhizelad devot ha doujus d'ar galloud... Diwar vont menegomp ar c'hoari gerioù (mennet gant an aozer ?) war an anv Collober. N'eo ket un tamm plouzenn, met un den a netra, un damsklav (latin *collibertus*) !

Ur c'hwil all (165)

Atav war dachenn ar revelezh e kejomp amañ gant un “ibil” all, ur c'houilh, da lavarout un tieg pinvidik e Bro-Rouzig, hag a lakae ur bilhed mil lur war an daol da gaout ur mevel da *riñsañ e galc'h* ! An istor-se a ro tro da KK da glask gouzout ha ne dalvezfe ket “kalc'h” *sac'h an divgell* kentoc'h eget *pidenn*.

Ur sonenn reut (301)

Boas e oa an dud gwechall da rimañ an darvoudoù c'hoar-

vezet en o farrez. Anv a zo amañ eus un istor karantez etre ur plac'h koant hag ur c'houilh dimezet, skampet kuit o-daou da Bariz da vevañ o orged, ha bet kerc'het eno gant « *An Aotrou Kure Fin pehini oa bet person e parrez Kastellin* ». Ne harz ket an aozer da gounañ istor ar marv dre an “*épectase*” eus Felix Faure, “loman moudennoù ar Ripiblik”, o vezañ ma oa anv anezhañ ivez er sonenn ha ma oa deut d’ober un droiad da Gastellin.

Un trede c'hwil, Per Gwegen (239)

Un oristal adarre, un doare “Kolaig Vsevolodovitch Stavrogin”, a reer anaoudegezh gantañ, unan e ve arabat lezel un plac'hig bihan hec'h-unan-penn gantañ. Un den strafuilhet e revr met ivez e benn, pa glaske ingal en em zistrujañ dre stagañ e gordenn ouzh sol galatrez ar c'heuneud, re uhel ar gwiskad teil dindan e dreid, eme KK.

Mona Ozouf (353)

War zigarez burutellañ an droienn gallekaet *derc'hel an taol* e veneg an aozer levr Mona Ozouf, *Une composition française*, ma kaver ur bomm gant merc'h Yann Sohier : « *Et on achève une lettre de condoléances en recommandant à l'endeuillé d'agripper la table* » ! Fuloret eo Koulizh Kedez ouzh an degemer c'hwek a zo bet graet d'al levr e Bro-Arorig pa oa bet roet priz Breizh dezhi. Hag eñ ober dave da Charles Baudelaire o kareziñ Georges Sand, hag he “*fameux style coulant*”, deut-mat da Vona Ozouf ivez. N'on ket a-du gant Baudelaire na gant Koulizh Kedez war ar c'hraf-se, met pa soñjan e Mona Ozouf, anezhi unan eus belegezed illurañ an ideologiezh c'hall, emeon a-du gant bomm tiern ar varzhed : « *Si vous voulez avoir une idée de l'immensité, pensez à la bêtise humaine* ».

Evit klozañ, mar geller “klozañ” un dra bennak diwar ur seurt oberenn, e c’heller lavarout ne gollo ket amzer an hini a gredo ergerzhout al levr penn-da-benn, gant armerzhañ e gammedoù, ma ne venn ket bezañ luget en drez hag er broenn. Peadra a zo ennañ avat da gendeurel da sevel ur geriadur eus ar c’herneveg a-gevret gant labourioù Yeun ar Gov, Ronan ar Porzh, Charlez ar Gall, Youenn Drezen, Ivon Krog... da skouer. P’emañ er gouloù hiviziken labour Vallée² war rannyezh Treger-Goueloù, e ve mat reiñ meleudi un deiz bennak da rannyezh pennañ goueled Breizh.

2 VALLEE (François), *Dictionnaire du breton du Trégor-Goëlo et de haute Cornouaille*, dindan renerezh skiantel Herve Sebillé Kernaoudour, *Kuzul ar Brezhoneg*, 2014.

Annaig KERVELLA

Prizioù 2014 an diskar-amzer

Priz Imram

Tomm ha skedus e oa an heol e Sant-Maloù d'ar Sadorn 18 a viz Here.

Ur saliad dedennet he doa selaouet ouzh Jean-Claude Morvan o kinnig an hini a oa deuet da glask e briz eus a-bell. Paskal Tabuteau eo a oa bet dibabet evit e labour mestroniet kaer *Lae Izold* bet embannet ganeomp e 2013. Setu ur pennad zo emañ paotr hanternoz Bro-C'hall o skrivañ e brezhoneg ha meur a levr en deus bet embannet c'hoazh. War dachenn ar varzhoniezh eo ar puilhañ. Kavet vez e skridoù e meur a gelaouenn hag ur pennad zo e c'heller e lenn el *Lanv*, en *Aber* hag el *Liamm* dreist-holl. Displeget en deus diardoù ne zeue ket gwall vray e skridoù e galleg, e yezh-vamm koulskoude. Ur c'hoari hag un dudi spered eo evitañ pleustriñ e brezhoneg. Temoù an daol-grenn a gav tre-ha-tre e gont gante. Hag ur wech staget gant istor Tristan hag Izold oa bet aes a-walc'h mont gant red an neudenn hag an awen. Sed ar pezh en doa bet tro da gontañ ha da respont d'ar goulennoù a oa bet savet outañ.

Mariannig Larc’hanteg he doa sonet telenn e-kerzh lid *Prizioù Imram* e ti-kêr Sant-Maloù. Sonet he deus evit ar wech kentañ dirak an dud ur skrid-sonerezh bet savet gant Kristen Nogues, anvet *Tristan*. Un degouezh kaer ha fromus.

Paskal Tabuteau o tegemer ar priz e Sant-Maloù

Priz Danevelloù Kêr Karaez

Ur plac'h yaouank ha dianav eo a oa deuet da glask he friz betek Karaez d'ar Sadorn 25 a viz Here. E sinema Glenmor oa bet aozet an traoù ha re nebeut a dud er sal, ar bloavezhioù all ne veze ket aozet aze. *Ar pesk ruz* en doa plijet d'ar juri. Istor un den a lakao pell a-raok kompren e endro ha reiñ ur ster poellekoc'h ha deneloc'h d'e vuhez, dont a raio a-benn a drugarez d'ur... pesk ruz ! E niverenn 403 *Al Liamm* e oa bet embannet. Delfin Doëdens a zo bet savet e Treger en un tiegezh galleger. E Diwan eo he deus desket brezhoneg. Hiziv emañ o labourat e Perou gant Indianed. Al louzaouennoù hag ar plant eo he zachenn. Dic'hortoz e oa ar priz-se eviti. Hag

implij a-feson a vo graet ganti gant prof an ti-kêr, hi hag a rank beajiñ etre Breizh ha Perou ha skoazellañ tud paour-razh er menezioù a-hont.

Ra gendalc'ho da skrivañ ha da zegas keloù d'ar vrezho-negerien.

Delfin Doëdens goude bezañ resevet he friz

Priz Langleiz

Un den gouiziekl hag a breder a zo bet enoret er bloaz-mañ. Pledañ gant ar brederouriezh a zo ul labour didermen. Fañch Kerrain a bleustr ar bed-se abaoe pell. Kentañ kelenner prederouriezh Diwan eo bet, d'ur mare ne oa tamm dafar pedagogel ebet e brezhoneg, pe dost, war an dachenn-se.

Toullet an hent gantañ neuze. Nevez zo en deus embannet daou levr e ti *Mouladurioù Hor Yezh* : *Prederouriezh pe Philo-Sophia* ha *Keal Doue war-lerc'h Auschwitz* an eil-mañ asambles gant Yann Talbot. Herve Latimier en deus kontet hent ar stourmer, ar skrivagner pe gentoc'h ar prederour. Fañch Kerrain, bet kelenner e skol Sant-Josef Lannuon en deus trugarekaet Gaëtan de Langlais o lâret e touge bri da Xavier de Langlais, eñ hag en doa bet darempredet e-pad pellik chapel ar skol-se, enni livadurioù kaer an arzour breizhat.

Gaëtan de Langlais - Herve Latimier- Fañch Kerrain

Priz Pêr Jakez Helias

Kevredigezh *Skrivagnerien Breizh* a oa gant o emvod-meur e Sant-Brizh-Gogleiz d'ar Sadorn 8 a viz Du. Michel Priziac eo prezidant ar gevredigezh. Meur a briz a vez roet ganto bep bloaz. Ar bloaz-mañ e oa ar wech kentañ dezho reiñ ur priz evit ar gallaoueg. Priz Pêr Jakez Helias evit un oberenn vrezhonek a vez roet gant skoazell *Skol Uhel ar Vro*, Catherine

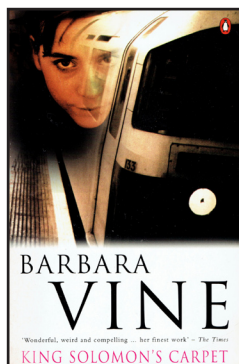
Latour a oa aze en he anv. Tri levr a chome war ar renk diwar an hollad. Enoret eo bet Erwan-Jakez Mouton evit *No pasaran* e ti *Keit Vimp Bev* hag Herri ar Borgn evit *Bleuñvenn mam buoc'h* e ti *Skol Vreizh*. Aet eo ar maout gant Herve Gouedard evit e romant *Paul Sérusier, ul livour e Breizh*. Un ezelez eus ar juri he deus displeget e galleg hag e brezhoneg perak e oant bet plijet-kaer gant an oberenn. Laouen-kenañ eo *Al Liamm* evel-just gant an enor graet d'ar skrivagner Herve Gouedard ha d'e embannadurioù. Kement loread en deus bet un delwennig bet ijinet ha savet gant skolidi Lise Jules Verne Gwengamp.

Priz Per Jakez Helias aet gant Herve Gouedard
evit *Paul Sérusier, ul livour e Breizh*

Herve LATIMIER

King Solomon's Carpet,
gant Barbara Vine,
Penguin Books, 1992
358 pajenn, £5.99

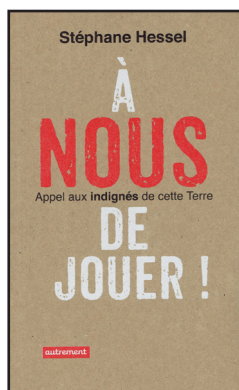
Klevet em boa komz eus Ruth Rendell, skrivagnerez vrudet levrioù polis. Ne ouien ket e oa Barbara Vine memes plac'h. Dizoloet 'm eus *King Solomon's Carpet*, unan eus hec'h oberennoù, un tamm dre zegouezh a-drugarez da vignoned. Ul levr souezhus eo. Skrivet dreist gant un doare fent zoken daoust dezhañ bezañ

teñval spontus. Un toullad tud o klask tec'hout dirak ar bed evel m'emañ. Dirazo c'hwitadenn (ar marv a-wechoù) ha dizesper... An dra souezhusañ eo ar perzh dispar a zo gant metro Londrez. Boutin d'an holl donkadoù hag albac'henn Jarvis ne vev nemet evit gwelout ha studiañ metroioù ar bed. Un dra all, boutin d'an

holl dudennou pe dost eo, ar skol dilezet, perc'hennet gant Jarvis, a zo annez un toullad anezho. « *Wonderful, weird and compelling... her finest work,* » a embanne an *Times*.

N'anavezan ket hec'h oberennou all met ali on gant lodenn gentañ ar frazenn. Skrivet brav eo al levr, iskis eo an aergelc'h ha sachet e vezer gant an istor...

**A nous de jouer !,
Appel aux indignés
de cette terre,**
gant Stéphane Hessel,
troet diwar an alamaneg gant
Nathalie Huet,
Autrement, 2013,
172 pajenn, 12€

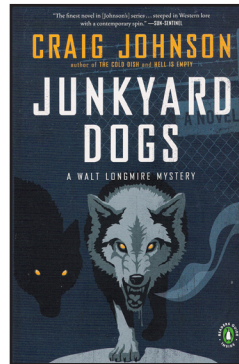
Ur pennadig oa bet *El Liamm* diwar-benn levrig Stéphane Hessel *Indignez-vous !*. Dipitet e oan bet gant an oberenn-se rak n'eo ket trawalc'h bezañ “imoret”. Hessel e-unan en deus skrivet : « *L'indignation était une première étape, nécessaire et insatisfaisante. Il faut aussi une pensée, une perspective, une volonté de faire autrement !* » e *Tous comptes faits... ou presque* e 2012. Al levr-mañ a sikour da gavout un hent. Kavout a reer ennañ

pennadoù a-zivout Stéphane Hessel, ur varzhoneg gant Friedrich Hölderlin, ur brezegenn graet gant Hessel e Zurich e 2011, an eskemmoù bet warlerc'h gant an dud a oa er sal hag un diviz gant Roland Merk evit echuiñ. Lodenn dedennusañ al levr eo an 70 pajennad-se. Kavout a reer mennozhioù pennañ an den displeget sklaer dindan an titl *Ayez de la compassion ! Au seuil de la société mondiale*. Evitañ n'hell Stad ebet ken talañ hec'h-unan ouzh diaesterioù spontus ar bed a-vremañ : direizhed an

difoc'hioù pinvidigezh etre an dud ha direizhded hon darempredoù gant an natur. Ha n'heller ket tizhout ur stumm gouarnamant bedel hep kemm hon darempredoù etrezomp : doujañs evit an dud ha liested ar sevenadurioù, kendruez, kendrugarez, kengred, kenfaeziañ... Kavout a reer el levr e

sell war an ekonomiezh, war Aozadur ar Broadoù Unanet ha Palestina ivez. Un doare testamant eo peogwir ez eo aet Stéphane Hessel da Anaon d'ar 27 a viz C'hwevrer 2013. Ul levrig hag a ro, e gwirionez, c'hoant kemer perzh er stourm evit gwellaat ar bed.

Junkyard Dogs, A Walt Longmire mystery,
gant Craig Johnson,
Penguin Books, 2011,
338 pajenn, \$14

C'hwec'hvet istor avanturioù Walt Longmire a dremen e-kerzh ur goañvezh garv er Wyoming. Kregiñ a ra an traoù gant ur gwallzarvoud souezhus. Goude e kreder bezañ en un emgann klasel a-walc'h etre perc'henn lastezerezh ha lec'h evit kirri kozh ar vro hag e amezeg, c'hoant gañtañ aozañ un taolead tiez evit tud en o aes. War-lerc'h meur a vuntr en em gaver e kreiz un afer

produiñ marijuana evit brasañ gounid an Aryan Brotherhood, ur strollad nazied amerikan. Kontet mat eo an istor gant ur bern darvoudoù ennañ. Taolennet dreist eo an dud, koulz ar re a gaver da gustum en-dro da Walt hag ar re a ro danvez d'an istor-mañ. Santout a reer pouez an enkadenn ekonomikel war an dud, ar re vunut hag a re all ; an darempredoù etre an tudennoù a zo deskrivet mat.

Un doare fent a zo alies, du a-wechoù, en degouezhioù, en eskemmoù etre an dud... N'enaouer morse. Evit an holl

abegoù-se, lennit al levr. Hag e komprenfot perak e komzer eus chas en titl ouzhpenn...

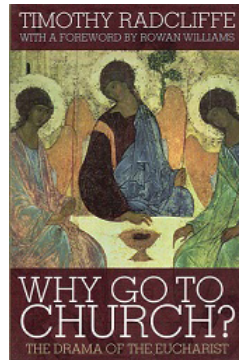
Le projet Morgenstern,
gant David S. Khara,
Critic & 10/18, 2014,
408 pajenn, 8,10€

Marteze o deus koumananterien 'zo lennet *Le Projet Bleiberg* (AL niv 395) ha *Le Projet Shiro* (AL niv 404). Mard int bet plijet gant an daou levr-se e vint plijet gant an trede levr ha gloz, sañset, ar rummad. Souezhet ne lavarin ket rak kavout a reer memes aergelc'h (ar c'hConsortium o klask krouiñ un dreistden pe un treuzden, ar servijoù kuzh, ar galloudoù a-bep-seurt, lazhadegoù e-leizh ha mignoniezh kreñv...). Adkavout a reer memes tudennoù ivez. Deskiñ a reer kalzik traoù war istor Eytan Morgenstern abaoe 1942. Beajiñ a reer kalz en

amzer (etre 1943, 1953 ha bremañ) hag er bed a-bezh (Polonia, Israel, Londrez, ar Stadoù-Unanet, Rio de Janeiro...). Displegadennoù ha darvoudoù a-walc'h a gaver evit krediñ ez eo echu an istor. Met chom a ra un douetañs bepred. Un toullad harozed a oar dihuniñ... Gwelet 'vo...

**Why go to church ?, The
drama of the Eucharist,**
gant Timothy Radcliffe OP,
Emb. Continuum, 2088,
214 pajenn, priz ebet merket

N'eo ket droch-mik kinnig ul levr a-zivout an oferenn pa dosta gouel Nedeleg. Kalz a dud a gav borodus an oferenn ha n'ouzont ket petra a gaver enni. Ar re o deus lennet skridoù Timothy Radcliffe OP c'hoazh a oar pegen eeun eo e zisplegadennoù hag pegement a fent a gaver en e zoare da gontañ an traoù. Amañ e kont deomp an oferenn evel ur pezh-c'hoari e tri arvest : hini ar Feiz eus an degemer betek Pedenn ar Fideled, hini an Esperañs eus kinnig ar profoù betek dibenn ar Bedenn Veur, hag hini ar Garantez adalek ar Bater betek ar gerioù a gas ar berzhidi da embann karantez Doue evit an holl. Istor an darempred etre Doue hag an dud, ster sakrifis ar C'hrist, pouez kumuniezh an denelezh

evit pep hini ac'hanomp, ster ar pec'hed, karantez divuzul Doue evit pep hini evel m'emañ... Danvez preder e-leizh. Kinniget eo al levr da Rowan Williams, arc'heskob anglikan Canterbury. Un arouez. Un oberenn a zegas kalz d'ar gristenien met ivez d'ar re a fell dezho o c'hom-pren.

**Pour l'Assemblée de
Bretagne, Manifeste
pour une mutation
institutionnelle,**
gant Jean-Jacques Urvoas,
Dialogues, 2014,
102 bajenn, 13€

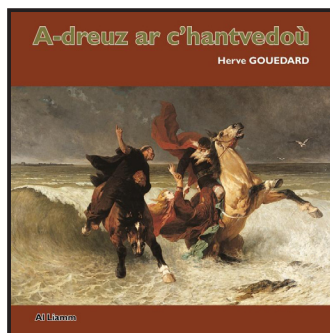
Ul levr berr, sklaer hag a zlefe bezañ lennet gant an holl re a fell dezho prederiañ war dazont Breizh. Evit displegañ e raktres a Vodadenn Vreizh e krog Jean-Jacques Urvoas da respont d'un toullad goulennoù gwelet gantañ evel “falz pro-sezoù”. Displegañ a ra goude peseurt aozadur a ginnig, an doare d’e dizhout (kemm mellad L. 4124-1 kod hollek ar strollegezhioù tiriadel) hep

kuzhat an diaesterioù. Displegañ a ra war-lerc’h peragoù e ginnig. Ouzhpenn e ro un toullad skouerioù eus strollegezhioù tiriadel unan bet krouet e Frañs (en inizi tramor) hag e klask tennañ kentel eus ar pezh a c’hoarvezas e Korsika hag en Elzas. Resis eo al levr, leun a dan ivez. Diaes e vefe chom hep delc’her kont eus soñjoù Jean-Jacques Urvoas er mare-mañ...

**Herve LATIMIER,
Tudual HUON,
Stefan CARPENTIER &
Malo BOUËSSEL du BOURG**

A-dreuz ar c'hantvedoù,
gant Herve Gouedard,
Al Liamm,
112 pajenn, 15€

Etre miz Kerzu 2012 ha miz Eost 2013 e oa bet embannet war ar sizhuniezh *Ya !* ar 49 fennadig a ya d'ober an dastumad *A-dreuz ar c'hantvedoù*, gant Herve Gouedard. Gouestlet int holl da c'hlad Breizh, un dachenn ledan ma 'z eus. Kalz a vez desket o vont war seulioù an aozer. Livañ a ra kant ha mil dremm ar vro : tudennoù brudet pe vrudetoc'h, darvou-

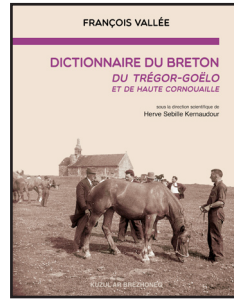
doù, doareoù an natur, monumantoù, plegoù an armerzh, sekred al levrioù... Sed ez eus anv, mesk-ha-mesk, eus an "Normaned fallakr oc'h ober skrap ha riñs en Naoned" e 849, eus ganedigezh Pêr Abelard, eus ar sonaozour Guy Ropartz, eus chomadenn Alexandre Dumas e Roskov p'edo o skrivañ e *C'heriadur ar geginerezh*, eus planedenn

hep he far Lady Mond, eus Herv an Talberzh, eus Pont Landerne, eus Prozez Dreyfus e Roazhon, eus ar vosenn e Breizh, eus ar boestoù-mir kentañ en Naoned, eus ar reuz e Landreger da geñver lid savidigezh delwenn Renan e-tal an iliz-veur... Ma, a soñjit... daoust ha n'eo ket stambouc'hus seurt kaoteriad ? Tamm ebet. Rak Herve Gouedard a oar ar stek da dreiñ dielloù kozh e bleunioù frondus pa bourmener en e ser dre hentoù bleiz hon istor : « N'em eus graet mann, e gwirionez, nemet bale difonn e bed al levrioù hag an eñvor, ha kutuilh, e liorz an istor, darvoudoù ha degouezhioù a bep seurt ». C'hwezhañ a ra ar vuhez e kement danvez e bed ganti, evel ur gwir arzour. Ur wech strobet an holl bennadoùigoù, e santer un unander o vleuniañ, en e gened hag en e sperededeledh. Un tammig e-giz oberenn al livour arc'hantinat Ricardo Cavallo, a vez didroc'het ar gweledvaoù gantañ e degadoù a daolennoù bihan, leun-barr a nerzh pep hini anezho, hag a ya d'ober ur vozaikenn unvan ha splann pa vezont bodet keñver-ouzh-

keñver. Diwar bluenn Herve Gouedard e sav ur aergelc'h eus ar bourrusañ, hini ar preder war vordo a ya dousik gant red an dour da rouz an noz. Maketennet sklaer ha skeudennaouet aketus eo bet al levrigant an embanner, ken ho plijadur o lenn hag o profañ *A-dreuz ar c'hantvedoù*.

MBdB

**Dictionnaire du breton
du Trégor-Goëlo et de
Haute-Cornouaille,**
gant François Vallée,
dindan renerezh skiantel
Hervé Sebillé Kernaoudour,
Kuzul ar Brezhoneg,
580 pajenn, 42€

Ur geriadur ouzhpenn emit-hu ? A zo gwir ! Met unan ha ne vo ket tu da dremen heptañ hiviziken. Gant ar re o deus c'hoant da gas donoc'h gwri-ziennoù o brezhoneg, d'an nebeutañ, kement ha teurel muioc'h a vlaz warni. Kinniget brav eo embannadur *Kuzul ar Brezhoneg* : ur golo kartoñs kalet, kaieroù gwriet, ur sined, hag ul labour maketenniñ sklaer-tre. Ur benveg labour a-feson e pep keñver. Dipitus eo memestra e vije bet moulllet en estrenvro... Ken talvoudus ha labour Jules Gros eo levr Vallée, ha disheñvel mat. Rak frouezh ur rouedad kenlabourerien eo e c'heriadur, ouzhpenn kant-ugent anezho, hag a oa bet renablet aketus o zitouroù gant Vallée, ha savet diwarno un dornskrid 3 000 pajenn bet stummet ha keinet teir fikol levrenn ganto. Danvez

al levr a zo bet dastumet war un tiriad ledanoc'h eget hini yezh Treger, alese an titl bet ledanaet kenkoulz all gant Herve Sebillé Kernaoudour, rener skiantel an embannadur : *Dictionnaire du breton du Trégor-Goëlo et de Haute Cornouaille*, pa oa bet lakaet daditl gant Vallée : *Dictionnaire du breton de Tréguier*.

Petra zo kaoz eo ken dibar al labour-se ? Fonnus eo an eostad. Kempennet eo bet evit an embann en avani da ginnig ar geriadur en ur mod pleustrek ha skiantel. Da lavarout eo en ur chom feal-kenañ d'an destenn orin, petra bennak m'eo bet renket traoù zo evit heñchañ ar vrezhonegerien a-vremañ. Ar penngerioù a zo kinniget e peurunvan, ha tal-kichen e kaver stummad an destenn orin, gant e lec'hiadur resis en dornskrid. Notennoù

puilh a zo bet ouzhpennet gant Herve Sebille Kernaoudour hag un toulladig geriadurourien varrek : Gwennole ar Men, Divi Kervella ha Martial Ménard en o zouez. E rakskridoù Riwanon Kervella ha Martial Ménard e vez kontet deomp berr-ha-berr buhez “tad ar brezhoneg, tata Vallée” hag istor dornskrid ar geriadur-mañ. En e zigoradur ec’h astenn Herve Sebille Kernaoudour ar gaoz war zoareoù labourat Vallée hag an hentenn en deus dibabet-eñ evit kinnig ar skrid evel m’eo bet embannet gant *Kuzul ar Brezhoneg. Le Dictionnaire du Breton du Trégor-Goëlo et de Haute Cornouaille* a c’heller lenn penn-da-benn hep diskregiñ, evel ur studiadenenn blijus. Rak pep termen a zo displeget en un doare resis ha buhezek. Mesk-ha-mesk e vo kavet notennoù diwar-benn an doare d’e zistagañ, an endro ma veze arveret gant an dud, an troiennoù bet savet diwarnañ, an adstummoù pennaouet amañ-ahont... Resisadurioù na gaver ket er geriadurioù all, peurvuiañ. Petra eo “ur galon moñselin” ? Un den bresk e yec’hed. Petra

a ra ur paotr pa “lard ar binou” ? C’hoari a ra mat. Hag ur reolenn sevended da beurdogañ ar stal : « *Pa vefet war ar mez, debret ho krampoez dre an druñchen, ha nan dre ar vegen ; se n’e ket deread !* » Petra eo “an druñchen”-se ? Ar respont a gavot pajenn 544, tudañ, ha gant un dresadenn, war ar marc’had !

Gant an *Dictionnaire du breton du Trégor-Goëlo* e tiskouez Vallée an hent en doa toullet. Gwazh a-se d’ar re n’o doa gwelet ennañ nemet ur glannyezhour troc’het diouzh ar bed ha diouzh ar bobl. Vallée a gemer harp war gwriziennoù pinvidik-mor ar brezhoneg pobl evit mont war-zu an dazont gant e *Grand Dictionnaire français-breton*. N’eus ket anv a enebadur amañ. Eus hiliañ ne lavaran ket.

MbdB

Daoulagad ar Werc'hez,
gant Malo Bouëssel du Bourg,
Keit Vimp Bev,
46 pajenn, 6€

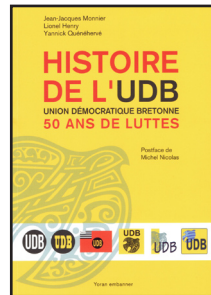

Malo Bouëssel du Bourg a vourr ken-ken gant an haiku, barzhonegoù doare japanat, hag en div gontadenn a gaver el levrig-mañ ez eus kaoz gantañ eus barzhoniezh hag eus haiku evel-just. *Kouviadenn Tonton H* a oa bet embannet er gelaouenn *Al Liamm* niverenn 382, *Daoulagad ar Werc'hez* a oa diembann avat hag un istor kaer eo hemañ : savet eo bet e stumm ur marvailh modern. Un difenn a zo : tremen dre

goad ar Wrac'h ha Naig, plac'hig dilu, a yelo dreist an difenn-se ha diwar-se e vo kemmet da vat ha da viken he doare da welet ar bed hag a-drugarez d'an haiku e c'hello hadañ un tamm levenez ha degas un tamm frealz da lod tud en-dro dezhi. Ar marvailh modern-mañ a c'heller studiañ er skolañoù (6^{vet} ha 5^{vet} klas), rak danvez preder a zo ken-ken.

TH

**Histoire de l'UDB, Union
Démocratique Bretonne,
50 ans de luttes,**
gant Jean-Jacques Monnier,
Lionel Henry ha
Yannick Quénéhervé,
Yoran embanner,
360 pajenn, 17€

Daou levr a-bouez diwar-benn *UDB* a zo bet embannet er bloaz-mañ ma tizh ar strol-

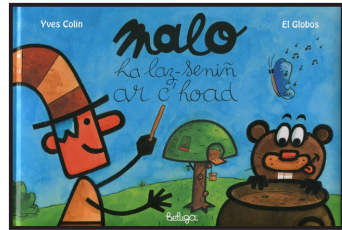
lad hanter-kant vloaz. Ur sell diavaez ha keñveriadennoù gant strolladoù all a gaver e

levr ar *PUR (L'union démocratique bretonne, Un parti autonomiste dans un Etat unitaire)*, dindan renerezh Tudi Kernallegenn ha Romain Pasquier [so *AL* niv 404]). Ul levr troet muioc'h war ar strollad e-unan eo al levr-mañ. Klokaat a reont an eil egile eta. Daoust da zaou eus an tri oberour bezañ izili eus *UDB* n'eo ket al levr ur meulgan. Ne guzh nag ar gwanderioù, nag an diaesterioù. Teir lodenn a gaver ennañ e gwirionez : istor kronologel *UDB*, istor *UDB* dre zodenn hag un toullad buhezskridoù berr daoust d'an eil hag an trede bezañ bet bodet en unan. Al lodenn ziwezhañ a ziskouez mat pouez an dud evit ur strollad koulz ha pouez ar strollad evit an dud-se. Ar vuhez en he gwirionez. An holl re a zo dedennet gant istor ar stourm evit pobl Vreizh abaoe eil lodenn an *XX^{vet}* kantved a zle lenn al levr-mañ. Titouroù e-leizh ha danvez preder. Dreist eo ar strobard skeudennoù niverus a gaver e-kreiz al levr ha dedennus sell Michel Nicolas er fin. Un toullad rebechoù koulskoude :

alies em eus ar santimant lenn div wech traoù 'zo, n'eo ket kempenn ar skrid bepred ; mat 'vefe bet adlenn ur wech ouzhpenn a-raok kas da voullañ. Perak ne gaver ket listenn ar "c'hwec'h alc'hwez evit kompren istor *UDB*" e-penn kentañ ar chabistr pa gaver anezhi en daolenn ? Diaes eo kompren ar chabistr hep ar sikour-se... Mankout a ra ul listenn eus an dud meneget, kalz a zo ha diaes eo o adkavout. Ma vez prenet al levr evel ma tlefe bezañ e c'hello ar mankoù bezañ reizhet en eil embannadur...

HL

**Malo ha laz-seniñ
ar c'hoad,**
gant Yves Colin hag
El Globos,
brezhoneg gant
Drian Bernier,
Emb. Beluga,
32 bajenn, 9,90€

Na pet ac'hanomp a zo war ur vicher ha n'eo ket hini o hunvre goude ma c'hallomp bezañ ur mailh warni ? Setu ar pezh a zo gant Malo, ur boulomig hag a zo o chom e koad Kaer-Oulm. Mard eo brudet evit an died saourus a oar fardañ ez eo e hunvre bezañ e penn ul laz-seniñ. Siwazh n'eus laz-seniñ ebet er vro. Ur beure ma teu e vignon Yan an avank d'ober ur weladenn dezhañ e lavar hemañ e roy

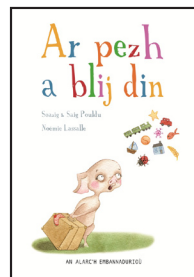
sikour dezhañ da sevel ul laz-seniñ gant loened all ar c'hoad.

Ur gontadenn blijus eo diwar-benn ar vignoniezh skeudennaouet brav. Evit bugale 4-6 vloaz.

Mat eo al labour moullañ ivez. Flour eo ar golo graet gant ur seurt kartoñs c'hwezhet a ro c'hoant d'an den, a gav din, da zalc'her al levr en e zaouarn.

SC

Ar pezh a blij din,
gant Soazig & Saig Pouldu,
skeudennoù gant
Noémie Lassale,
An Alarc'h,
22 bajenn, 6,50€

Ur misi eo al levrig-se, bet skrivet ha skeudennaouet e Breizh penn-da-benn. Goues-

tlet eo *Ar pezh a blij din* d'ar vugale a zo c'hoazh o peurzeskiñ komz pe o peurzeskiñ

brezhoneg ma komzont ur yezh all. C'hoari a ra an aozer gant ar gerioù evel ma vijent polotennoù liesliv. Dazlammat a reont mesk-ha-mesk. Ur meni tan-arvest eo, lusket ha rimet mat, ken e tegaso d'al lennerien yaouank ar blijadur da zistagañ ar chadennadoù gerioù evel ma vijent rimadelloù. Rak ar blijadur a zo e-kreiz ar jeu. « Me 'blij din ar c'hirri ruz, ar c'hirri glas, ar c'hirri-red, ar c'hirri bras, kirri nevez ha kirri kozh, kirri boutin ha kirri-samm... » ; « Me 'blij din ar bagoù... » ; « Me 'blij din ar stered... ». Hag iji-

nus ar vaketenn : ar ger *ruz* a zo moulet gant liv ruz, ar ger *bras* a zo moulet gant lizherennoù brasoc'h... Ar skeudennoù a zo fentus ha faltazius. Savet int bet diwar livioù pastel ha tresadennoù resis. Diskouez a reont tudennoù-loen a bep seurt. Ul levrig fresk ha barzhonius neuze, hag a vo desket un toulladig mat a c'herioù gantañ, e-ser en em voazañ ouzh bedig-bed ar c'hemmadurioù, hep en em rentañ kont...

MBdB

Adkavit ouzhpenn war al lec'hienn :

Dremm an Ankoù, gant Abeozen, emb. *Al Liamm*

Ur marc'hadour a Vontroulez, gant Jakez Konan, emb. *Al Liamm*

Yes Scotland, gant Olivier Hengsen, emb. *Nadoz Vor*

Kalon ruz Brekilien, gant Patrice Manik, Nolwenn Languille,
emb. *Beluga*

Ar schtroumpfoù olimpek, gant Peyo, emb. *BZ5*

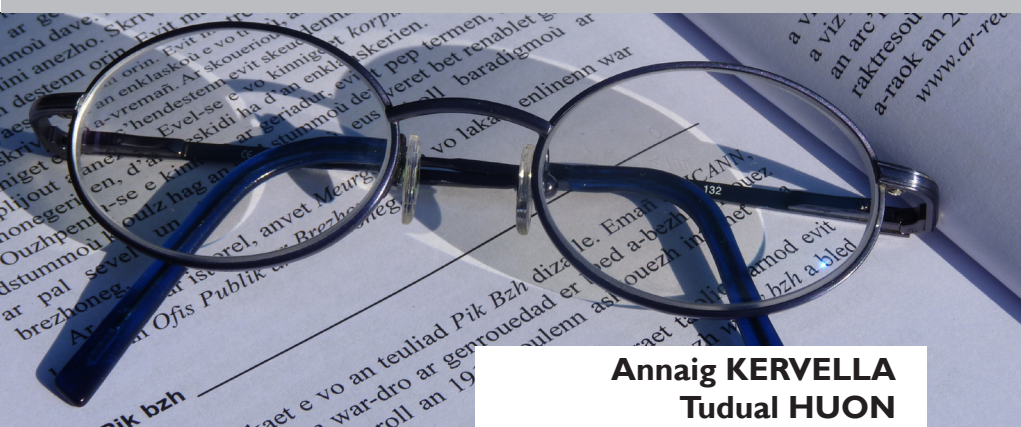
Moutig ha Marzhin ar strobinneller, gant Yann-Bêr Kemener,
emb. *Skol Vreizh*

Vielokoja, gant André Baumpy, emb. *Berlobi*

Nieuws van het Westen, Bretonse verhalen, gant Jan Deloof,
emb. *Boekscout*

Carnet d'un Bonnet Rouge, Saison 1, gant Jean-Pierre Le Mat,
emb. *Yoran Embanner*

NOTENNOÙ

Annaig KERVELLA
Tudual HUON

LEC'HIENN AL LIAMM

Abaoe penn kentañ miz Kerzu n'eus ket ken eus ar chomlec'h
www.alliamm.com.

Adkavit bremañ lec'hienn ho kelaouenn war www.alliamm.bzh

PROFOÙ

Miz Here : Lucien NOZZI ; Daniel CARRE ; Dr Yves GOURVES ; Pierig AN DIGERC'HER ; Guy CHARTIER ; Armel LE SEC'H ; Valentin LE CAER ; Gwenael EMELYANOFF ; Tremeur GUILLAUMIE ; Gwenael BARON ; Mari-Soaz AR C'HOZH ; Alain BOUVET ; Padrig AN HABASK ; Fulup OILLO

— War un dro : 250€

Miz Du : Antoine CALVEZ ; Jean-Claude ha Marite LE BERRE ; Jakez MEREL ; Thierry MADEC ; Alain JOIN ; Fañch JESTIN ; Roland MOGN

— War un dro : 245€

*Mil drugarez a lavaromp ur wech ouzhpenn
d'hor skoazellerien.*

Kañv :

Glac'haret eo *Al Liamm* ha *Kuzul ar Brezhoneg* o kemenn deoc'h eo aet diouzhomp Riwanon Kadored d'an 8 a viz Gwengolo d'an oad a 30 vloaz. Taget eo bet dic'hortoz gant ur c'hleñved trumm ha didruez. Abaoe 2010 e oa o labourat e Lannuon e skipailh *Kuzul ar Brezhoneg* goude bezañ studiet Arzoù-kaer en Naoned ha brezhoneg e Roazhon. Pennek ha youlek e oa, labourat a rae evit stummañ levrioù ha deuet brav kenañ e oa bet ganti golo *Absolvenn dre vuntr* Peter Tremayne da skouer. Kanañ a rae er strollad *Trouz an noz* ha bez' he doa graet war-dro Gouel Broadel ar Brezhoneg meur a wech. Stourm a rae war meur a dachenn evit difenn gwirioù ar pobloù, ar merc'hed ha Mab-den dre vras. Ur Vreizhadez pennkil-ha-troad a gollomp. Hec'h obidoù a zo bet lidet e Lanvaodez d'an 13 a viz Du. Ur morad a dud a oa bodet eno evit ur c'henavo diwezhañ hag evit enoriñ Riwanon.

D'he zud Chantal Libouban ha Fulup Kadored, d'he c'hoar Morwenna, d'he breur-kaer Jerom, kenlabourer *Al Liamm*, d'he nized Dewi ha Malo ha d'he mignon Pascal Budet e kinnigomp hon startañ gourc'hemennoù a gengañv.

Ra vo skañv douar Breizh eviti.

Ganedigezh :

Cecilia Pierson, Guillaume Tanguy hag o mab Aymeric a zo laouen o kemenn deoc’h ganedigezh o merc’h ha c’hoar Hermione d’ar 17 a viz Eost 2014, e Sant-Brieg.

Pik BZH _____

Abaoe ar 4 a viz Kerzu 2014 e c’hell an holl prenañ o chomlec’h *.bzh*.

Un doare modern ha splann da ziskouez eo barrek ar Vretoned da vont gant red an amzer ha dre se reiñ ur skeudenn lañsus eus ar vro. Ar re a implijo ar c’homlec’hioù-se a ranko doujañ ouzh Breizh hag ur spered “yaus”.

www.pik.bzh – info@pik.bzh – 02 98 59 93 26

ADAOZADUR TIRIAD FRAÑS _____

Emañ ar gouarnamant gant ar pal-se abaoe un toullad mizioù. Lâr-dislâr an divizoù, amsklaer ar c’hinnigoù. Kannaded zo o deus embannet o soñj, savet listennoù evit klask bezañ klevet, en o zouez Paol Molac da skouer. Pehini eo pal ar gouarnamant ? Nebeutoc’h a zispignoù ? Nebeutoc’h a velestradurezh, a implijoù stad ha departamantoù ? N’eus ket anv ken, pe dost, eus skarzhañ an departamantoù. Hag anat e ya an divizoù a-enep youl an dud a zo o vevañ en tiriadoù (Elzasiz, Breizhiz...). War hent divizoù grevus ha mantrus war digarez “simplaat” hag “adaozañ” Frañs. Pegoulz e sello ar Stad c’hall ouzh ar broioù a zo en-dro dezhi ? Pegoulz ec’h asanto kemer e kont mouezh ar re a zo o chom hag o lakaat an traoù da vont en-dro war an dachenn ?

Sac'het ha nac'het 'vez pell zo ouzh ar Vretoned kaout un tamm pouez war dazont adaozadur tiriell o bro. Skouarn vouzar ha fae a vez graet ingal ouzh ar goulennoù ha manifestadegoù. Stanket ha berzet an hent ouzh Breizh he femp lodenn. Savenn *DIBAB* a zo bet roet lañs dezhi e Roazhon d'ar 25 a viz Here 2014. He fal ? Mont davet an dud war an dachenn, lakaat pal adunvaniñ Breizh e kreiz ar jeu, an eskemmoù, an divizoù, an tabutoù. Implij an demokratelezh dilezet brav gant bed politikel Frañs evit reiñ lañs da stourmoù ar Vretoned, stourmoù evit gwirioù Mab-den e gwirionez.

www.dibab.org

FEIZ HA BREIZ ENLINENN

War lec'hienn eskopti Kemper ha Leon e c'heller pellgargañ bloavezhioù ar gelaouenn *Feiz ha Breiz*. Kavet vezont er rann “Yezh ha sevenadur Breizh”. N'emañ o lec'hienn nemet en galleg.

URZH AN ERMINIG

E Kastell Duged Breizh 'oa bet lidet *Lid an Erminig* d'ar Sadorn 15 a viz Du. Ul lec'h kaer hag arouezus e 2014 p'eo bet lidet 500^{vet} bloavezh marv an Dugez Anna ha p'emeur abaoe keit-all o klask adunvaniñ Breizh.

An dud bet enoret ar bloaz-mañ :

Philippe Abjean, adsaver an dTro *Breizh* ha lusker *Traonienn ar Sent* e Karnoed, enni delwennoù bras sent ar vro.

Jacqueline Lecaudey-Le Guen, bevañ a ra 'kostez Pariz abaoe pell, merourez stal *Coop Breizh* Pariz eo hag a-viskoazh he deus

kemeret perzh e buhez ar c'helc'hioù keltiek e Poissy hag e Bro-Wened.

Felix ha Nicole Le Garrec, o bed a zo hini ar sinema, ar skeudenniñ. Filmoù talvoudus bras o deus savet pe kemeret perzh enne. Brudet int a drugarez da *Des pierres contre des fusils* a zo bet filmet da vare stroum Plougoñ enep ur greizenn nukleel. E 1981 e savont an *ARC* e Kemper evit stummañ filmaozerien yaouank.

Erwan Vallerie, e-touez saverien *Sav Breizh* ha *Skoazell Vreizh* eo bet. Un dezenn vras diwar benn *Diazezoù studi istorel an anvioù-parrez* a embann e 1985. Ul levr fentus mat *Ils sont fous ces Bretons* a ro brud dezhañ adal 2003.

DVD ISTOR BREIZH

Jean-Jacques Monnier, istorour hag Olivier Caillebot kelaouenner-sevener o deus savet un DVD evit kinnig istor Breizh. Tremet 5 eurvezh a atersadennoù, dielloù, skeudennoù, filmoù, tresadennoù a zo bet strollet gante evit boueta ar “gentel” vev-se a zegaso sklêrijenn d’ar sellerien a gaso anezho eus -700 000 bloaz a-raok J.-K. betek an deiz a hiziv. Dielfennadurioù eus stad an traoù hag eus an doareoù da vont war-raok hiziv an deiz a zigor an hent d’ar preder.

Embannet gant Skol Vreizh – 20€

HOL LENNERIEN A SKRIV

Postel digant Yvon Gag :

19/11/2014

Kas a ran deoc’h ma skodenn adkoumantiñ... Gant dale evel kustum, digarezit ac’hanon...

Darbet eo bet diñ mankañ da vat da adkoumanantiñ...

An deiz all, ur pennadig zo bremañ, p'am boa resevet an niverenn 405, hini miz Gouere-miz Eost 2014, o folennata an niverenn-se, o vrazlenn anezhi, e oan bet o c'houlenn ouzhiñ ma-unan, dre ma soñj, daoust hag-eñ e oa skrivet *Al Liamm* e brezhoneg atav... Ar bajenn gentañ hag ar bajenn diwezhañ e oan bet skodeget gante...

War ar bajenn gentañ, hini roll ar pennadoù ; taolet e vez ur sell war ar bajenn-se, ha pa lenner buan, neketa !... Ha petra a welan er roll-se ? Ar ger “lennaton” ! Petra an diaoul eo an dra-se eta ? Krediñ a rae diñ e c'hallen soñjal e oa ar pennrann “lenn” ennañ : pennrann ar verb “lenn” pe an anv-kadarn “lenn”, kenster gant ar ger “pallenn”, gwelet e vo diouzh ar gendestenn ! Met an dibenn -aton, petra an diaoul eo an dra-se ? Me 'grede diñ em boa un tamm deskamant war ar rakgerioù hag al lostoù-gerioù, digarezit, ar gourfennec'herioù... Met an dibenn-se, -aton, n'em boa ket klevet dioutañ gwech ebet...

Dav 'vo diñ ober ur staj da glokaat ma deskadurezh war ar brezhoneg, met war ur brezhoneg all 'm eus aon !

Ha war ar bajenn diwezhañ, petra am boa gwelet ?

« GERIADUR NEVEZ AL LIAMM
NEVESAET, KLOKAET, HIZIVAET »

Ne oan ket bet pelloc'h...

O 'n em soñjal e oan... An dibenn -aat a vez staget ouzh an anvioù-gwan... Ouzh an adverboù ivez (n'eo ket souezh : e brezhoneg, n'eus bevenn gwirion ebet etre an adverboù hag an anvioù-gwan...), lavaret e vez da skwer : “abreataat”, “diwezataat”. Ha daoust ha pegen souezhus eo ar ger “hizivaet”, en un doare furmel, e c'haller sevel ar ger-se war a seblant... Petra a soñjit eus ar ger “warleneaat” ?... Ha me da soñjal : « Marteze ez eus daou seurt adverboù, lod tost-tre, heñvel-tre zoken ouzh an anvioù-gwan ha reoù all tostoc'h ouzh an anv-kadarn ? Ar re gentañ a verkefe an doare da vezañ, an doare da ober, hag ar re all a anvefe un dra, ur prantad resis, evel un anv-kadarn, anez c'hoari da vat evel an anvioù-kadarn ordin... » Met trawalc'h, oc'h ambrenañ emañ !

Met perak sevel ar ger-se ? E peseurt geriadur eo bet kavet ? Siwazh, n'eus nemet pevar ganiñ : ar re all a zo ur c'hartoñs bennak

warlerc'h nouspet dilojadennoù, pe disoñjet en ur staj bennaket war-lerc'h kement a stajoù ! Hini Roparz Hemon, hini Favro, hini An Here hag hini Martial Menard a zo ganiñ avat... Klasket em eus en holl... N'em eus kavet "hizivaat" ebet !

Petra an diaoul a oa peg ken kreñv eta en hini en deus savet ar bajenn-vruderezh-se ?

Pa glasker kompren pe studiañ, ar brezhoneg nevez, arnevez na petra 'ta, eo amsavoc'h (spletusoc'h, aezetoc'h da gompren) treiñ e galleg ; traoù zo a c'haller kompren evel-se...

Petra a vefe lavaret e galleg ?

« NOUVEAU DICTIONNAIRE AL LIAMM
REVU, COMPLÉTÉ ET ACTUALISÉ »

Setu dav e oa kavout ur ger evit lavaret "*actualiser*" ! Evit adkavout ul lavarenn par d'an hini galleg, d'an hini mil anevezet e galleg ! Gwiskañ ar frazenn c'hallek ken brav-se gant gerioù brezhoneg ! Aze hor bo un dra vrav ! Ha koulskoude peseurt diforc'h don a zo etre "revu" hag "actualisé" ? Ya eveljust, tud a c'hallfe krediñ a vez nevesaet an traoù evit treiñ anezhe da gozh !... "Nevesaet", "renevesaet" a c'hallfe talvezout ivez marteze pa lakaer gerioù kozh-tre e-lec'h gerioù erru kozh dija ! Ha gwelloc'h neuze ur ger all...

Ar geriadur galleg-brezhoneg gant Roparz Hemon (1970) a gaver ennañ : "nevezinti" evit "*actualité*" hag "a-vremañ" evit "*actuel*"... Geriadur Favro a ro "reneveziñ" ha "neveziñ" evit "*actualiser*" ha Martial Ménard a ro "bremanaat" evit "*actualiser*"... Ne oa ket trawalc'h da zibab ? Ur genstrivadeg krouiñ gerioù 'ni 'oa ? Pe ne oa ket geriadur Menard marteze gant an hini en doa savet ar bajenn bruderezh-se...

Perak krouiñ ur ger all pa zo bet krouet unan dija ? Hag a zo war ar memes patrom : adverb amzeriañ + *-aat* (ha ken reizhpoell an eil hag egile war a seblant) ? Me a gavfe kenkoulz "neveziñ" pe "reneveziñ" avat...

Ha penaos e vo distaget ar ger-se ? Ar ger "hiziv" a vez distaget e mil doare, n'eus nemet ur c'horn bihan hag a lavarfe [hiziw] ennañ... A-hend-all e vez lavaret : [hiw], ['iʃo], ['hirjo], [hirje] evit menegiñ nemet an doareoù pennañ anez menegiñ "iniù" a c'haller

lavaret ez eo ur ger all, pe neuze “hudu” ; “irdyow”... Penaos e vo distaget ar ger-se “hizivaet” eta ? Evel e vez skrivet eveljust !

Heugañ a ra ac’hanon an holl draoù-se.

Stourmerien evit ar brezhoneg, stourmerien zo nemetken eveljust, intelektualed anezhe, digarezit “kefredourion” anezhe, hag a ra goap diouzh tud ar “bobl”, brezhonegerien “naturel” a-vihanik, abalamour ma vez implijet gerioù gallek gante, brezhonekaet peurliesañ ur mare zo bet diantav, hag ar stourmerien-se a implij gerioù gallek int ivez, met pas ar memes re eveljust ! Ha gwashoc’h, ober a reont gant dibennou gerioù galleg evit sevel gerioù brezhonek nevez... Ur c’hammed pelloc’h e breinadur ar brezhoneg... An digarez nemetañ evite eo hemañ : an dibennou-se ne sinifiont netra e galleg alies-tre ivez ! Sturvezhoniezh Kafka ! Hag evit troc’hañ gwelloc’h diouzh ar brezhoneg pobl hag a zo hon andon memestra, e vez erbeder distagañ evel e vez skrivet, gant ur pouez-mouezh tost tre ouzh hini ar galleg eveljust ha mat pell zo ! Un arguzenn a-zoare ouzhpenn evit kendrec’hiñ an dud da lakat o bugale er skol vrezhoneg (« Aezetoc’h eo deskiñ lenn ha skrivañ e brezhoneg abalamour e vez komzet evel e vez skrivet ») !

Met o lenn ar pennadoù, em eus kavet ur yezh tostoc’h ouzh ar brezhoneg, neuze e kasan deoc’h ma adkoumanant evit ar pempvet gwech ha daou-ugent a gred diñ... Gant ma ne vo ket ar wech diwezhañ !

Respont Al Liamm : Laouen omp, Aotrou Gag, ho pije tapet ur c’houmanant all ha kement-se en desped d’ar gerioù difeson evel “lennaton” hag ar re a zegas heug deoc’h evel “hizivaet”.

Ra vimp pardonet gant Pobl Breizh !

TH

Nebeut goude ez eus bet resevet un eil lizher anvet PS d’am lizher :

Diwar dielfennañ ar stumm “hizivaet/hizivaat”, ne greden ket kenderc’hel un enklask hag a c’hallefe bezañ hir hag aner en ul lizher akoumanantiñ... Nebeut war-lerc’h em eus gallet stummañ

un analiz ha n'eo ket re hir evit ur seurt lizher... Abalamour da se e kasan deoc'h ur seurt P.S. (pe G.S.)...

Setu ar pezh a skriven da gentañ el lizher em oa kaset da *Al Liamm* :

« An dibenn *-aat* a vez staget ouzh an anvioù-gwan... Ouzh an adverboù ivez (n'eo ket souezh : e brezhoneg, n'eus bevenn gwirion ebet etre an adverboù hag an anvioù-gwan...), lavaret e vez da skwer : “abretaat”, “diwezhataat”. Ha daoust ha pegen souezhus eo ar ger “hizivaet”, en un doare furmel, e c'haller sevel ar ger-se war a seblant... Petra a soñjit eus ar ger “warleneaat” ?... Ha me da soñjal : “Marteze ez eus daou seurt adverboù, lod tost-tre, heñvel-tre zoken ouzh an anvioù-gwan ha reoù all tostoc'h ouzh an anv-kadarn ? Ar re gentañ a verkefe an doare da vezañ, an doare da ober, hag ar re all a anvefe un dra, ur prantad resis, evel un anv-kadarn, anez c'hoari da vat evel an anvioù-kadarn ordin...” Met trawalc'h, oc'h ambrenañ emañ ! »

E gwirionez, daou seurt adverb a c'haller diforc'hañ : ar re a c'haller dereziañ hag ar re na c'haller ket¹.

“Skeiñ kreñv” : “skeiñ kreñv pe kreñvoc'h” a c'haller lavaret. “Sko kreñvoc'h 'ta !”

“Bezañ abred” : gallet a c'haller lavaret : “bezañ abretoc'h” pe “bezañ abred pe abretoc'h” pe “bezañ abretoc'h-abretañ”.

“Bezañ diwezhat” : gallet a reer lavaret : “bezañ diwezhatoc'h” pe “bezañ diwezhat pe diwezhatoc'h” pe “bezañ diwezhatoc'h-diwezhatañ”.

Dereziañ an adverboù-se a c'haller ober.

Hag an dibenn *-aat* a zo stag ouzh an derezioù keñveriañ : *-oc'h*, *-añ* :

Petra eo “kreñvaat” ? “Abretaat” ? “Diwezhataat” ?

“Kreñvaat” a zo bezañ kreñvoc'h-kreñvañ.

“Abretaat” a zo bezañ abretoc'h, lakat da vezañ abretoc'h.

“Diwezhataat” a zo lakaat da vezañ diwezhatoc'h...

1 E yezhadur F. Vallée e kaver meneg eus an daou seurt adverb-se (p.323, §550, frazenn gentañ).

Abalamour ma c'haller bezañ abred pe abretoc'h ez eus eus ar ger, eus ar verb "abretaat".

Abalamour ma c'haller bezañ diwezhat pe diwezhatoc'h ez eus eus ar verb "diwezhataat".

Met ne c'haller ket avat dereziañ adverbou evel "hiziv" pe "warlene" pe "bremañ".

Hiziv emeur pe ne 'meur ket ; ma ne 'meur ket hiziv, emeur dec'h pe gwechall, pe warc'hoazh... Ha p'emeur hiziv da vat, n'emeur ket "*hizivoc'h"...

Ne c'haller kavout frazenn ebet hag a vefe enni "hiziv pe hizivoc'h", "warlene pe warleneoc'h", "bremañ pe *bremaoc'h" ; alese ne c'haller ket kaout verboù brezhonek evel "hizivaat", "warleneaat" na "bremaat" pe "bremanaat"...

Un druez eo e vefe tud o sevel gerioù gant ken nebeut a breder da zoujañ ouzh ar brezhoneg... N'eo ket ar brezhoneg ur c'hoari *Lego* a c'hallefed stagañ forzh peseurt pezh gant forzh peseurt pezh. Reolennoù zo, pe doareoù zo er yezh, ha doareoù all a zo e-maez ar yezh... An holl zoareoù-se, n'emaint ket avat e yezhadur an hentenn-mañ hentenn... Ha forzh peseurt an troiennoù na gaver ket e roll an troiennoù fazius, n'int ket dre ret diouzh ar brezhoneg.

Hag un druez eo ivez e vefe kement a dud o vont d'o heul hep preder ebet... Ah ! Ar c'hoant da wiskañ ur formulenn c'hallek vrav e "brezhoneg", penn bruder *Al Liamm*, diwall deus-outañ !

Postel digant Luc LE LAY :

Ur mignon d'am zad a oa Roland Monfort (gw. *Al Liamm*, notennoù, kañv, niv. 402), paotred ar Gelveneg o-daou.

N'anavezen ket kalz Roland, met nag a sourpren din memestra pa 'm boa lennet e komze hag e lenne brezhoneg zoken !

Meneget e oa ur wech an amzer du-mañ, dreist-holl peogwir e oa aet pell gant e studioù matematikoù ha peogwir en doa tapet ur post labour uhel e Skol-Veur Roazhon. Met eus ar brezhoneg ? Ger ebet !

E gwirionez n'en doa ket desket ma zad brezhoneg digant e dud, nag e vreur nag e c'hoarezed. Ma mamm-gozh a oa he c'hoef

bigoudenn ganti, lorc'hus a-walc'h evit mont d'an uzin gantañ bemdez. Met dilezet he doa he yezh, yezh ar vezh hag ar baourentez marteze eviti. D'he soñj e oa kalz gwelloc'h mont da labourat abred ha komz galleg nemetken. Tud Roland o doa soñjoù disheñvel hag aet e oa pell ar paotr gant ar matematikoù ha gant yezh ar vro.

Ma zad zo marv e 2002 ha n'ouzin ket james petra en doa soñjet diwar-benn e yezh kollet na diwar-benn mignon e yaouankiz. Ne oa ket aet aes an traoù gantañ, ur vuhez labour evel martolod a goñvers, hag ur wreg a rae goap outañ alies a-walc'h abalamour ma ne gomze ket brezhoneg. Ar memes maouez desavet e brezhoneg n'he doa ket treuzkaset ar yezh d'he bugale...

Addesket em eus brezhoneg bremañ, abalamour d'am zud. Setu penaos e ya hor yezh hiziv : war-raok met a-dreuz, kentoc'h dre ar ribinoù, ral dre an henchoù bras.

Roland Monfort

DIVANKADENN

War niverenn 404 *Al Liamm* e oa bet embannet ur varzhoneg gant Garmenig Ihuellou, *Ne bado ket pell ar brezel...* Dindan

poltréd he zad e oa bet skrivet Patrice Ihuellou, ret e oa lenn Pierre Ihuellou. Hon digarezit evit ar fazi-se.

TRAON AN HENT

Setu titl unan eus ar c'hanaouennoù bet savet gant Brieg Guerveno a gaver war e bladenn *Ar bed kloz*. Ur c'hlip eo ivez. Ur filmig berr a gont un istor kevrinus. Kaset e vezer da heul ur paotr e vantell lêr hag e lunedoù du. Ouzh rod-stur e garr-tan du ha cheuc'h emañ, war hentoù Menez-Are. Na kaer ar skeudennoù ! Glas ar Yeun-Elez ha melen raden ar menez... War-zu pe bal ? War-zu pe dazont emañ o plantañ tizh ? Pehini 'vo penn e hent ? Ar sonerien e-kreiz an hent hag ar sklêrijenn a gan en avel. Ur c'hlip eus ar c'hentañ bet sevenet gant Yannick Derennes.

METAMORFOZ

Kinniget eo bet ar pezh-c'hoari-mañ ouzhpenn un dek gwezh bennak dre ar vro. Embannet eo bet testenn ar pezh gant *Emgleo Breiz*. Brud vat ha meuleudi gant an holl evit *Teatr Piba* hag o fezh nevez. Efedus o servij hag o labour kehentiñ ivez.

Un toullad mat a dud a oa er sal, en noz-se, e Roazhon. Ur pezh berr eo (1 eurvezh) « sonet hag ustitlet e galleg, digor d'an holl adalek 13 vloaz ».

Mestroniet kenañ al leurenniñ, dispar c'hoari ar gomedianed, kaer eston mouezh ha doare kanañ Loeiza Beauvir. Ya. Padal... distabilaet vezer diouzhtu (al leurenn a zo war diribin, gwir eo). Klask kompren a reer da gentañ. En aner eo bet evidon. Un arvester a lâras din : « En em lezel da vont am eus graet goude ur pennad ». N'on ket deuet a-benn. Stignet on bet korf ha spered a-hed an arvest. Un tamm seks gwech an amzer, un tamm sonerezh ingal, prantadoù barzhoniel a-wechoù, bommoù distaget fraezh ha just

(Tangi Daniel pe Marion Gwenn). Direbech c’hoari ar gomedianed. Met evit treuzkas petra ? Yen ha pell am eus kavet kement tudenn er pezh (koulskoude mennozh klask relegoù a blijas din diouzhtu, Abegile – skrivet Abeguile – ’oan prest da vont d’e heul diouzhtu). Hegaset on bet gant meur a dra : frazennoù brezhoneg-galleg er penn kentañ, c’hwezh ha moged ar vutunerez daonet ha milenervet, ar meskaj mouezhioù d’ur mare zo pa vez ar vamm-gozh seizhet ha sterniet ouzh he c’hador-vourev (riv em boa o welet anezhi, difiñv, hanter-noazh) o tibunañ he c’homzoù hag ar c’hast-kanerez, uheloc’h, o vuskanañ ur sonenn eus ar bravañ (eus Bro-Gwened, met n’on ket sur...). Kenstok an div vouezh a oa skuizhus ’benn ar fin. A-ratozh moarvat. Met perak ?

Un hunvre eo. Sañset da vezañ digompren ha hep penn na lost moarvat ? Mat eo din, met chomet on e diavaez an hunvre-se penn-da-benn. Poanuis eo kaout ezhomm lenn displegadennoù evit gellet damgompren pal ar strollad c’hoariva. Ha c’hoazh. Pa vroud an arvester da brederiañ ha d’en em soñjal eo dispar. Amañ avat eo bet re verr ar veaj evidon. Dipitus.

AK

FACEBOOK

Setu bremañ ar brezhoneg e-mesk an 121 yezh kinniget gant *Facebook*. Evit kemer perzh en treiñ eo ret kaout ur gont *Facebook* ha dibab “brezhoneg”.

« Kement-se zo ur merk a fiziañs kreñv-tre e dazont ar yezh evit an holl rummadoù brezhonegerien yaouank hag un araokadenn vras evit plas hor yezh war ar Genrouedad, » a lavarer war lec’hienn *Ofis Publik ar Brezhoneg*

Ofis ar Brezhoneg a oa bet e darempred gant skipailh *Facebook* e-pad tri bloaz tost da vat evit kas an teuliad-se da benn vat. 15 000 den pe zeig a oa emezelet er strollad *Facebook e brezhoneg* dindan un nebeud sizhunvezhioù hepken hag o deus kendalc’het da reiñ lusk ha da zerc’hel ar strollad-mañ bev abaoe 2011.

VODOU ZO AMAÑ: LEVR BANNOÙ-TRESET VALÉRIANE DUVIVIER WAR BAPER

Dek vloaz eo Sunday pa varv he zud, lazhet gant Ar Strobinner, an den divarvel a ren war ar Bayou, p'o devoa tec'het diouzh e veli.

Ha da zek vloaz e oar Sunday ne c'hall ket ober kalz a dra. Neuze e wri ur verc'hodenn vodou, Mojo, ur mignon bihan hag he skoazello en he c'hest d'en em zialañ.

Arvarus eo hent an dial avat ha Sunday en desko diwar he c'houst.

Deuit da heul Sunday en he c'hest, en ur Bayou faltaziet gant Valériane Duvivier. Ul levr bannoù-treset leun a verc'hodennoù vodou, a Re Varv War Vale, a dud-vleiz...

Vodou zo amañ, Lev'r bras ar vodou I, *gant Valériane Duvivier; brezhoneg gant Stefan Carpentier, 136 p., golo gwevn, 16×24 cm, ISBN 979-10-94291-00-9, 12€+ 3,60€ mizoù-kas*

SAV-HEOL

Ur pennadig zo eo kroget Embannadurioù *Sav-Heol* da embann levrioù evit ar vugale vihan hag ar grennarded, setu amañ ar pezh a zo war ar stern ganto.

Macha hag an arzh : kontadenn rus. Evit bugale 6-7 vloaz.

Ur c'hrokodil dindan ar gwele : kontadenn gant Mariasun Landa. Adalek 11 vloaz. 10€. Priz broadel al lennegezh yaouankiz e Spagn.

An Evn-Tan : kontadennoù a Rusia. Lakaet e brezhoneg gant Youlia Borisova. Adalek 8-9 bloaz.

Kontadennoù ha kemennadennoù : gant Agustín Fernández Paz. Lakaet e brezhoneg gant Gwenael Emelyanof. Adalek 11 vloaz.

Embannadurioù SAV-HEOL 2014-2015

32, bali ar Voudenn, 35132 REUZ. BREIZH

02 23 46 70 73 - mkerrain@gmail.com

STROLLAD AR VRO BAGAN HAG AR BREZEL BRAS (14-18) _____

Kalz e parlanter d'ar poent-mañ eus ar brezel 14, digoret kant vloaz zo, e penn kentañ miz Eost. Ur bern lidoù-koun, gouelioù, diskouezadegoù, prezegennoù, embannadurioù a zo bet hag a vo c'hoazh er mizioù ha bloavezhioù zo o tont. En *Al Liamm* end-eeun ez eus bet ur barzhoneg fromus gant Garmenig Ihuellou hag un danevell ken fromus all gant Abeozen. E *Bremañ* ez eus bet ivez ur studiadenenn bouezus diwar-benn ar skrivagnerien bet er brezel bras. Er gelaouenn *YA !* ez eus bet meur a bennad ivez.

Diouzh e du en deus strollad *Ar Vro Bagan* savet un nebeud abadennoù da geñver an deiz-ha-bloaz-se :

Kloc'h ar brezel, a-gevret gant *Ti ar Vro - Bro-Leon* : e meur a gumun eus Breizh eo bet lakaet kloc'h ar brezel da dintal da beder eur goude lein, d'an deiz kentañ a viz Eost, ha lennet, e galleg hag e brezhoneg, an urzh da vont d'an arme.

Ur brezegenn vrezhonek gant Fransez Favereau hag un diskouezadeg divyezhek : **Lennegezh ha brezel 14**.

Maro evit ar vro (*Paroles de Poilus*), un eskemm lizhiri e-doug ar brezel etre ur soudard yaouank hag e familh.

Bro-Leon 1914 - Mobilisation générale - Ar brezel 14. Un abadenn tan-ha-kurun, c'hoariet teir gwech e skeud tour bras Itron Varia ar Folgoad, da zibenn miz Gouere, dirak 2 700 a dud. Amañ da heul e kavor ar pennad en doa Mikael Baudu skrivet er gazetenn *Sillages (Brest BMO)*. Gant Mark Letissier eo bet graet al luc'hskeudennoù. Trugarez dezho. C'hoazh e vo c'hoariet ar pezh-se : 9 ha 10 a viz Mae 2015 e Lezven, hag e Plougerne war-dro an 11 a viz Du 2015.

Goulc'han Kervella

Kontañ buhez pemdez ar Brezel Bras...

80 komedian o kontañ ar vuhez e Bro-Leon hag e Brest da vare ar Brezel Bed kentañ. Abadenn nevez Strollad ar Vro Bagan a zegas da soñj gant from ha kizidigezh ar follentez en doa lakaet an tan en Europa kant vloaz 'zo.

« Pa vez anv eus ar Brezel Bras e tiskouezer ar vuhez kriz war an talbenn dreist-holl, klasket hon eus ni diskouez a-bep-eil buhez ar soudarded hag hini an dud a oa chomet er vro, » eme Goulc’han Kervella, leurenner ar pezh-c’hoari.

E-pad ur bloavezh en deus bet labouret ar strollad evit sevel an abadenn. 6 mizvezh labour pleustriñ evit ar gomedianed met ul labour enklask en a-raok evit skrivañ ar pezh. Labouret o deus gant istorourien evit studiañ dielloù liesseurt. O mad o deus graet eus labourioù tud anavezet evel Roger Laouenan pe re all ; lizhiri soudarded bet miret e familhoù eus Bro-Leon a zo bet fiziet enno ivez.

© Marc Letissier

Pemp tudenn a zo heuliet hed-a-hed ar brezel pe betek o marv... « Tud gwir ar pep brasañ anezho, eme Goulc’han, evel Eugène Foricher, ur beleg eus Plouzeniel a oa aet da bakañ an tren e Brest, evit mont d’ar brezel, en ur zougen ur banniel triliv ha kanañ war un dro a-bouez-penn kantik *Patronez Dous ar Folgoad*. » Gwelet a reer ivez Hippolyte Masson, maer Brest, ur sokialour, a oa evel Jean Jaurès, e-enep d’ar brezel, ar pezh na viro ket outañ da vervel war an talbenn.

« Mont a ra ar pezh d’ober 14 taolenn, a zispleg al leurenner. A-bep-eil e tremener eus an talbenn d’ar vuhez er vro. » Diskouezet e vez an emgannoù pennañ, an darvoudoù kriz o deus merket ar

pevar bloavezh-se ha lod eus an tudennoù falc'het war an talbenn. Merc'hed uzinoù poultr Sant-Nikolaz hag ar Vilin-Wenn a weler o labourat ivez hag o sevel o fenn a-enep an aozioù labour diaes. Un darvoud oa bet kontet gant ar skrivagnerez Vrestat Marie Leneru. « Noz ha deiz e tivogede siminalioù an uzinoù. Diouto e teue e-maez obuzioù ha tarzherioù. Bec'h a oa war dier-gar ar Rodi ha Kerhuon evit o c'has kuit. » Merc'hed ha bugale a heulier ivez en tiegezhioù pa rankont kemer al labourioù war o choug.

En daolenn ziwezhañ e tistro ar soudarded diouzh ar brezel met c'hoant en deus bet Goulc'han klozañ gant istor fromus ur vignoniezh nevez etre div familh, unan eus Breizh hag unan eus Bro-Alamagn. Un arouez eus Europa o sevel.

E-pad an hañv e oa bet tu da welet ar pezh-c'hoari er Folgoad met « adlabouret e vo evit gallet bezañ diskouezet aesoc'h e lec'h all e-kerzh ar mizioù da zont ».

AL LIAMM O KLASK..._____

Emañ *Al Liamm* o klask, a-benn ar 6 miz o tont, ul lec'h evit mirout e stokoù levrioù.

Ul lec'h tro 100-200m², sec'h, serret ha dilogod e bro Gwengamp-Lannuon.

Kas keloù dre bellgomz pe bostel d'ar gelaouenn.

Katalog Nedeleg 2014

*Keleier an embann n°18
Kuzul ar Brezhoneg*

**Nevezentioù ar bloaz
Adembannadurioù
Levrioù evit ar vugale**

ha distaolioù bras* !

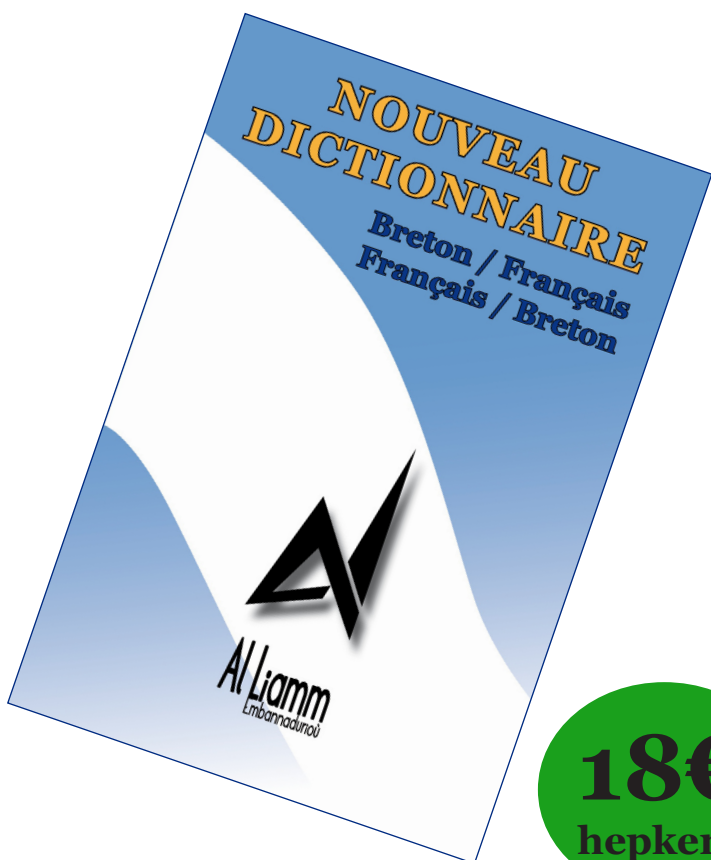
**www.brezhoneg.org/br/blog/katalog-nedeleg-2014
kab@brezhoneg.org**

* Prizioù da dalvezout betek an 31 a viz Genver 2015. Paeamant gant chekennoù hepken. Evit an estrenvro deuit e darempred ganeomp.

Follenn adkoumant

Geriadur nevez AL LIAMM

Adwelet, brasaet, nevesaet,
ouzhpenn 62 000 ger,
1 518 pajenn, 15x11,5cm

18€
hepken !

DEUET ER-MAEZ !!!

Ingal e teu bep miz abaoe ouzhpenn 30 vloaz...

Bremañ

Koumanantit buan !

50€ / bloaz - Skoazell, estren : 60€

25 str. Pierre Martin - 35000 Roazhon - Pellg. 02.99.38.75.83

WWW.BREMAN.ORG

ROC'H DIWAN : font-debarzhadur Diwan.

**Degemerout a ra ho legadennoù ha roadennoù
evit raktresiñ dazont Diwan.**

Roc'h Diwan, Z.A. Sant-Ernel, BP 147, 29411 Landerne Cedex. Pg 02 98 21 33 69
postel : diwan.breizh@wanadoo.fr

Bep tri miz lennit

Al Lanv

Liesdoare : politikerezh etrevroadel,
stourmadoù ar vro, sevenadur

Koumanant : 30€ / bloaz - Skoazell : 40€

59 hent Kerdronioù Vihan - 29000 Kemper

Deskit brezhoneg pe gembraeg dre lizher !

Skol Ober

14 straed Louzaouenn-an-Hañv - 22300 Lannuon

Pellg. 02.96.48.03.00

WWW.SKOLOVER.COM

Barzhonegoù

Ere'h àr An Intel, gant P. TABUTEAU

Petra ne reer ket ouzhin, gant

G.-A. AR C'HELLEG

Plezhañ gerioù, gant SKOLAJIDI DIWAN KEMPER

Haiku, gant A. KERVELLA

Danevelloù

Bugel ar glav, gant MAÏ-EWEN

Pep a vicher, gant J. OLIVRY

Unan a zaou, gant M. BOUËSSEL DU BOURG

Na gwenn-kann na du-pod, er c'hontrel !,
gant D. ALLAIN

Troidigezhioù

Youc'hanan, sav ha kae !, gant B. ARSANIS,
bzhg gant A. MOURADOVA

Yezh diaesañ ar bed, gant S. SENDE, bzhg
gant N. BAXTER

Studiadennoù

Evit lenn barzhonegoù, gant R. AR C'HALAN

War zigarez lenn, gant F. LANNUZEL

Prizioù

Prizioù 2014 an diskar-amzer, gant
A. KERVELLA

Heklev Sevenadurel

A-dreuz lenn

Petra nevez ?

Notennoù

Evit koumanantiñ skrivit da :

Al Liamm

14 straed Louzaouenn-an-Hañv (rue du Muguet)

22300 LANNUON

Pgz 02.96.48.03.00

Postel : alliamm.tirnanog@gmail.com

Koumanant bloaz, Breizh ha Bro-C'hall..... 35€

Koumanant bloaz, Broioù all..... 40€

Koumanant bloaz, Studierien, tud dilabour 19€

Koumanant bloaz, Niverel..... 15€

Ti-moullañ

Ouestélio - BREST

I.S.S.N.

0024-1733 (paper)

2268-5278 (niverel)

7€